

A

KEGYES-TANÍTÓREND
KECSKEMÉTI FŐGYMNASIUMÁNAK
ÉRTESÍTŐJE

AZ

1897/98-IKI TANÉVRŐL.

KÖZLI

DR. TÓTH GYÖRGY

IGAZGATÓ.

KECSKEMÉTEN,
NYOMATOTT TÓTH LÁSZLÓ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1898.

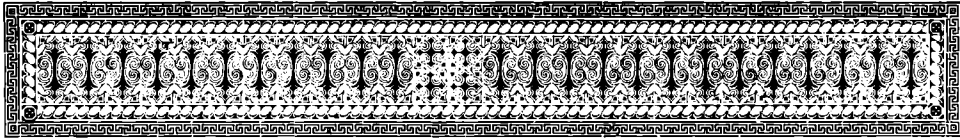
A
KEGYES-TANÍTÓREND
KECSKEMÉTI FŐGYMNASIUMÁNAK
ÉRTESÍTŐJE

AZ
1897/98-IKI TANÉVRŐL.

KÖZLI
DR. TÓTH GYÖRGY
IGAZGATÓ.

KECSKEMÉTEN,
NYOMATOTT TÓTH LÁSZLÓ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1898.

Ünnepélyeink

az 1897—98. tanévben.

Az ifjúság vallásos érzelmeinek ápolására, a hazaszeretet élesztésére és fokozására, az apostoli király iránti hűség és ragaszkodás erősítésére a lefolyt tanév elég alkalmat nyújtott. Minden egyes alkalom ünnepévé vált, melyen a tanuló ifjúság tanáraival és nagyszámú érdeklődő közön-séggel egyetemben igaz örömmel vett részt.

Ezen ünnepélyek sorrendje és lefolyása a következő volt:

A) A kecskeméti r. kath. főgymnasium ifjúsága Ő cs. és ap. kir. Felségének azon elhatározása felett érzett hálája lerovására, melynél fogva hazánk nagy történeti alakjai közül tíznek szoborral való megörökítését rendelte el, 1897. október hó 30-ikán ünnepélyt rendezett, melyet d. e. 9 órakor szent mise előzött meg.

Az ünnepély műsora:

1. *Hymnusz.* Énekelte a főgymn. énekkara.
2. *A főgymnasium igazgatója az ünnepélyt a következő beszéddel nyitotta meg:*

Kedves Tanuló Ifjak!
Mélyen tisztelt Vendégeink!

Általános lelkesedést, valódi közörömöt okozott az egész magyar hazában a f. évi szept. hó 25-ikéről keltezett legfelső kézirat, mely a következőleg szól:

„Kedves báró Bánffy! Óhajtrán, hogy magyar székes fővárosomnak erre alkalmas terei oly kisebb méretű szoborművekkkel láttassanak el, melyek, midőn a várost díszítik, egyszersmind a mult idők

azon kiválóbb alakjainak emlékét örökítik meg, kik a nemzeti élet különböző téerein kitiúntek, udvartartásom költségeinek terhére, több évre terjedő beosztással, megfelelő összegeket engedélyezek arra a célra, hogy a keresztény vallásért vértanúságot szenvedett **Szent Gellért** esanádi püspököt, a hitbuzgó **Pázmány Péter** esztergomi érseket, **Bocskay István** és **Bethlen Gábor** erdélyi fejedelmeket, **Hunyady János** és **Zrínyi Miklós** a haza és a kereszténység hős bajnokait, gróf **Pálffy János** Magyarországnak a trón védelmében nagy érdemeket szerzett főhadiparancsnokát, a honfoglalás történetét író **Béla király névtelen jegyzőjét**, **Verbőczy István** Magyarország nagyhírű jogtudósát és annak népszerű lantosát **Tinódy Sebestyént** ábrázoló szobrok készíttessenek s megbízom Önt ezen elhatározásomnak végrehajtására.

Ha ezen legfelső kézirat az ország javán munkáló férfiakban közörmöt és újult erővel jelentkező munkakedvet szült, azon nincs mit esdálkoznunk; hiszen mindenkor, de kiváltképpen az utolsó félszázadban a nemzet legjobbjai folyton arra törekedtek, hogy a századokon át egymást teljesen meg nem értő nemzetet és trónt közelebb hozzák egymáshoz. Hogy fáradozásuk nem volt sikertelen, igazolja a királyi kézirat-keltette közörm.

Azt akarjuk mi, kedves tanuló ifjak, hogy ezt a közörmöt megértsétek. — Ha van ifjúság, úgy a magyar ifjúság az, melynek első sorban a haza jólétének előmozdítására kell előkészülnie a tanintézetek falai között. A magyar ifjúság munkakedvének a jelenben is, a jövőben is tápláló erőt kell lennie még akkor is, ha netalán a körülmények és az élet változatos küzdelmei könnyen elterelhetnék figyelmét ezen kötelességtől.

Oly ezélből ünneplünk ma, kedves tanuló ifjak, hogy a királyi kézirat szavai fogékony elmétek sajátjává legyenek még öreg napjaitokban is; oly ezélből ünneplünk ma, hogy a legfelső kézirat nagy fontosságát megértsétek; oly ezélből ünnepelünk, hogy a legelső magyar embernek, a magyar királynak, népe iránt érzett s kimutatott igaz szeretete lelkesítsen benneteket hűségre, odaadó, áldozatkész munkára mindabban, a mit a haza jólétének, a trón fényének és tekintélyének emelése érdekében a felebbvalók méltán megvárnak; oly ezélből ünnepelünk, hogy a kegyes királyi kéziratból megtanuljátok, mi a haza alkotmányának, a nemzet felvirágzásának, a magyar féltett kincsének: a trón iránti törhetetlen ragaszkodásnak legbiztosabb záloga: nem más, mint a nemzetnek királyával, a királynak nemzetével való együttérzése.

Hogy történelmünk jelzett tíz nagy alakjai kik voltak, mit tettek, még ma meg fogjátok hallani.

Egyet azonban előre jelezhetek: ha nem is voltak a világ legelső bölcsői, a világ legnagyobb tudósai, a világ legjelesebb művészei vagy hadvezérei, nekünk mégis legelső bölcsőink, legnagyobb tudósaink, művészeink és hadvezéreink, mert a mieink s nagyságukat a királyi kézirat is szentesíti.

E büszkeségünk mellett sokat, igen sokat tanulhattok, kedves tanuló ifjak, a királyi kéziratból. Megtanulhatjátok, hogy a legelső magyar ember, a magyar király, a legszebb elismerést nyújtja a mély vallásosságnak, az igaz tudománynak s az emberiséget boldogító munkának, azon három erénynek, melyek az igazi nagy férfiak sajátjai.

Azt óhajtjuk, kedves tanuló ifjak, hogy történelmünk eme kiváló alakjainak működése példányképpül lebegjen szemeitek előtt; azt akarjuk, hogy valahányszor neveiket halljátok, vagy majd szobraikat szemlélitek, jusson eszetekbe felséges urunk és királyunk jósága, népéhez való igaz vonzódása, melylyel oly nagy örömet szerzett e sokat szenvedett hazára most boldogabb korszakot élő gyermekeinek; az a kívánságunk, hogy, a miként a legelső magyar ember, a magyar király, kitünteti az igaz vallásosságot, a hasznos tudományt és a munkát, — mert hiszen történelmünk jelzett kiváló alakjaiban ezen erények vannak kitüntetve, — úgy ti is fő életezélül tűzzétek magatok elé a vallásosságot és a tudománnyal párosult munkát; így lesztek hasznos polgáraivá e hazának, melynek jólétét egynek kell tartanotok saját boldogságtokkal.

Boldog az a nemzet, kedves tanuló ifjak, melynek vágyait, törekvéseit királya viszi előre; boldog az a nemzet, melylyel királya együttéréz; boldog az a nemzet, melynek királya a vallásos buzgóságot, a tudományt és munkát személyében egyesíti s népének ily erényekkel ékeskedő fiait méltó elismerésben részesíti.

Belső örömmel, őszinte meggyőződésből kiálthatja ma minden magyar ember: Éljen a mi apostoli királyunk! Éljen a legelső magyar ember!

A főgymn. igazgatójának megnyitó beszéde után

3. *„A tíz szoboralak jelentősége történelmünkben”* czimmal *Kováts Antal*, főgymn. tanár, a következő felolvasást tartotta:

Mélyen tisztelt Közönség!

Kedves Ifjuság!

A magyar nemzetnek édes apaként gondját viselő, a nemzettel együttérző és gondolkozó, dicső Árpád-házbeli királyok kihalta után csak ritkán részesült a magyar abban a szerencsében, hogy ő és királya egy uton haladva, egy cél eléréseért, a haza dicsőségének megszerzéseért

fáradzott volna. Egy Nagy Lajos, egy igazságos Mátyás, országunk egére elvéte tévedt üstökösöknek tünnek fel, kiknek uralkodási tündöklő fénye hogy annál jobban szembe tünjék, utánuk erélytelen, gyenge, sötétségben eltűnő uralkodók következnek. Mikor pedig a Habsburgok sarjai kerülnek a magyar trónra, a nemzet sorsa hasonlóná válik a mostoha gyermekéhez, kitől az életfentartó falatot is elvonják, kinek a szeretteiről való beszédet is megtiltják, csakhogy a keserves zaklatás annál előbb vérét vegye, életét megfojtsa. Más felfogásnak, más történeti hagyományoknak, más czélok-nak örökösei a Habsburg-uralkodók, más eszmekörben élő, más eszményeknek hódoló, más vezető csillag után haladó a magyar nemzet. — A Habsburg uralkodók felfogása ez: a hatalomnak egy kézben, a királyban való összpontosítása, az uralkodásra jogosult, többi elemeknek elnyomásával; ezt a felfogást támogatják családi hagyományaik, ezt azon czéljok, hogy hatalmukat minél több nemzet fölött kiterjesszék, ha másként nem, hát a házasság, a rokonsági kötelékek révén. A magyar nemzet pedig mindig részt kért az uralkodás gyakorlásából, mert erre tanították hiven megőrzött hagyományai s czélja nem idegen nemzetek leigázása volt, hanem önmagának a dicsőség és béké polezára juttatása. Igy nem csuda, ha a király és nemzet útja nemcsak nem volt mindig ugyanegy, nemcsak eltért a párhuzamos haladás irányától, hanem útjaik sokszor keresztezték egymást, sőt, ellentétes pontokból indulván ki, szembe is kerültek egymással. S a felfogás, hagyomány és czél tekintetében való különbség a király és nemzet közt néha annyira kiélesedett, hogy kivont fegyverrel álltak egymással szemközt s nem egymás támogatása és boldogítása volt jelszavuk, hanem egymás letiprása és tönkretétele. A történelem világos példái állanak tanúságként szavaink igazsága mellett. — I. Ferdinánddal Szapolyai János ellenkirály áll szemközt a nemzeti jogok őreként. Miksával János Zsigmond folytat harczt a nemzet igazaiért. Rudolf önkénykedése Bocskai Istvánt szólítja fegyverre. II. Ferdinándot vallási türelmetlenségéből Bethlen Gábor kényszerítette a kigyógyulásra. III. Ferdinándot a Rákóczyak tanították a törvények tiszteletére. I. Lipót alkotmány sértéseit a Wesselényi-féle összeesküvés, Thököli támadása, II. Rákóczy Ferencz felkelése akarta megtorolni. II. József törvénytelen rendeletei az egész országot felzúdulásra készítették. I. Ferencz elmaradottságát Martinovic és társai óhajtották a gyorsabb haladás útjára terelni. V. Ferdinánd gyengesége és kétszínűsége az 1848—49-iki önvédelmi harcban talált megtorlójára.

Csak természetes következményként folyt mindebből, hogy a kik a nemzeti jogoknak és szabadságnak törvényeinkben biztosított, sértetlen fentartásáért szálltak sikra, azok a Habsburgok előtt árulók gyanánt sze-

repeltek s nemcsak a táborukhoz való tartozást rótták fel bűnül, hanem nevök és tetteik emlékezetbe hozása is felség-árulás számba ment s kemény ítéletet vont maga után. Így váltak külön az érzés és gondolkodás különfélesége tekintetében király és nemzet, így bélyegezte meg az egyik *áruló* névvel azt, kit a másik bálványozott. Már-már kétségbe estünk az-iránt, hogy a király és a nemzet közt elválasztó folyamként hömpölygő e különbség partjai közt valaha felépüljön az egymás megértésének s az együttes érzésnek hidja.

S ime, egyszerre a nemzeti érzés fényében ragyog Buda vára, egy érzés hevületétől dobog a király s a honfi szive, édes apát nyertünk újra királyunkban s a nemzet fiai nem a keserűség könnyétől megszózott falattal táplálkoznak többé, mint a mostoha gyermekek, hanem egy asztalnál, egy tából, közös örömmel költik el a magyar Kánaán termékeit. Most már szabad szeretteinkről szabadon beszélünk, most már nem áruló többé, ki hazája szabadságáért életét és vérért áldozta, most már hős és hű hazafi. Most már a Rákóczy-nóta mellett andalog el felséges király-asszonyunk, most már a nemzet szeretetében fürdik szerette királyunk. S hogy a nemzet valóban visszanyerte nagy fiait, hogy ezután a kegyelet és hódolat megsértése nélkül hivatkozhatunk nemzeti nagy hőseinkre, hogy király és a nemzet szive egyért ver, egyet érez, annak legfényesebb okmánya a szeptember 25-én kelt legfelsőbb királyi kézirat, melynek értelmében Ő felsége a nemzet kimagasló tiz férfianak saját költségén Budapesten szobrot állíttatni rendel, hogy hirdessék a jelen nemzedéknek s a késő utódoknak: nagy fiak nélkül nem volt szűkölködő soha a magyar! Az öröm láza kapta meg a lelkeket, a lelkesedés viharos kitörése hallatszott az egész országban, szónoklatokban és költeményekben ünnepelték a nagyszívű király felséges tettét. Az ünneplők e karából nem maradhatunk el mi sem, miránk is kötelességül háramlik a hálanyilatkozat a Habsburgok azon felséges tagja iránt, ki először ért egyet eszmében, hagyományban, czélban a nemzettel, ki először lépett a nemzetet és őt közös irány felé vezető utra, a haza felvirágoztatásának és boldogításának útjára. S mivel a szobrok által megörökítendő alakok mindegyike előtt a haza boldogítása lebegett, csakhogy némelyek a vallás, mások a vitézség, egy rész a tudomány, más rész a költészet mivelése által tartotta az óhajtott czélt elérhetőnek, az ő eszméik és királyunk felfogása egyezők, az ő eszméiket királyunk is a magáéinak vallja s ebben s ez által olvad teljesen össze nemzetével.

Kik is tehát azok az alakok, kik mint nemzeti történelmünk kimagasló csúspontjai, a nemzet életében jelentős szerepet játszottak s a késő kor gyermekének emlékezetébe való bevésésre érdemesek?

Elsőkül állanak a vallás bajnokai. Az egyik Szent Gellért, a keresztény vallás magvainak a nagy részt még pogány magyarok lelkébe való elhintője, a másik Pázmány Péter, az aláhanyatlott katolikus hitnek a halálhoz hasonló aléltságából felébresztője.

A velencei Sagredo, nemes családból származó Gellértet, ki szent benedekrendi szerzetes volt, a gondviselés keze vezette hozzánk. Eltelve szerzetesi életszentséggel, felékesítve a bononai főiskolában szerzett tudománnyal, kitüntetve az apáti méltósággal, szerzetének egyik díszje volt, midőn az az olthatatlan vágy fakadt keblében, hogy a szent földre menjen. Szerzetes társainak lebeszélő kísérletei hatástalanok maradtak rá s ő hajóra szállva útnak indult. De a kedvezőtlen szél s a tengeri vihar egy kolostornál partra vetette s mivel a vihar csillapultát hiába várta, a kolostorba köszöntött be Gellért. Itt nagy örömcire egyik jó barátjával, Rasina apáttal találkozott, ki őt Jeruzsálembe teendő útjáról lebeszélte s ezélül eléje azt tűzte: térítsd a hitetlen lelkeket, a szent apostolok példáit követvén, mire ezen idő szerint a magyar népnek van leginkább szüksége. Az eszme megtetszett Gellértnek, újra hajóra szállt s Zarában kikötvén, Rasina kalauzolása mellett Mór, pécsi püspökhöz ment, ki nem sokára szt. István királyhoz kísérte Fehérvárra, a hol a király kitüntető szivességgel fogadja, munkatársául nyeri népe megtérítésében s neki a marosvári, ma csanádi püspökséget igéri, ha a hittérítés ezen a vidéken sikerül. Mielőtt térítő munkájához fogott volna, vezeti és befejezi szt. István fiának, Imre hercegnek nevelését, azután a bakonybéli rengetegbe vonul vissza s ott 7 évet tölt böjt, önsanyargatás és irodalmi munkásság között.

Most vállalkozott csak arra, hogy Marosvárra megy püspöki székhelyet alapítani s a ker. vallás ígét hirdetni. E munkásságnak nagy és fényes sikerei voltak; a nép tolmácsok segítségével megértvén a vallás tanait, seregestül tódult Gellérthez s papjaihoz s kérte őt, hogy a Szent-Háromság nevében keresztelje meg. Szent Istvánnak öröme telhetett Gellért munkásságában, de a szent férfiú is örülhetett sikereinek s annak a szeretetnek, melyet a nép, bárhova ment is, iránta tanúsított. Csak az aggasztotta, mivé lesz az egyház ügye, ha szt. István erélyes uralkodását gyenge utódok váltják fel. Szinte jósként előre látta és érezte azt a veszedelmet, mely a ker. vallást s őt is, a szent király halála után sujtani fogja. De azért nem gondolkodott saját élete biztonságba helyezéséről, rendületlenül megmaradt a térítés pályáján, bár Péter és Aba Sámuel királyok uralkodása alatt jövendölését a teljesedéshez közel éreztetnek látta. De annyira nem félt semmitől és senkitől, hogy Aba Sámuel királynak kemény szavakkal hányta szemére kegyetlenkedéseit,

midőn ez püspöki székhelyén megjelent. Végre a mit előre látott, az bekövetkezett. Péter árulásai, Aba Sámuel kegyetlenkedései a nemzettel szemben, a magyar nép nagy részét elhidegítette a ker. vallástól s viszszaergette a pogányság posványába. Az elégedetlen nép élére Vatha állott s az uralmában még meg nem szilárdult Endre király hallgatását a ker. vallás eltörlését sürgető követelésébe való belcogyezésnek magyarázván, minden felé halálra kereste a papokat és szerzeteseket, rommá tette a ker. templomokat. Pusztító dühének esett áldozatául Gellért püspök is, a kereszténységnek Magyarországon első vértanúja, a ki ide jött, nagy tudományát, szíve szeretetét a magyar népnek szétoztani, de a mely a lelketlen izgatók beszédeinek hatása alatt hálátlansággal fizetett neki. Fehérvárról Pestre, az új király fogadására való útazása közben a budai révnél rátámadtak Vatha emberei, gyaloghintójából kivonták, megkövezték s mivel még élt, fölvenszolták a Krenfeld hegyére s onnan taligába ültetve letaszították, végre fejét egy kőre téve, szétzúzták. A hegy az ő, ott szenvedett vértanúsága örök emlékezetére, Szent-Gellért-hegy nevet nyert.

Ime, ez volt élete és vége azon férfúnak, ki egyik hatalmas tényező volt abban, hogy a magyarok az európai civilizáció első feltételét, a kereszténységet felvegyék s Európa többi népei közé beilleszthetők legyenek. Ki magával hozta a szó hatalmát, a meggyőződés szilárdságát, a kedély szelidségét, hogy ezekkel hathasson a népre, szerezhessen az Úr szőlőjébe új hiveket és munkásokat, s ki eme lelkesült munkásságát életével fizette meg. Ezért méltó arra, hogy szobor hirdesse nevét, tartsa fenn emlékét az első csanádi vértanú-püspöknek.

A ker. vallás a többször ismétlődő támadás ellenére megszilárdult, átalakította népünk gondolkodását, érzületét, áthatotta erkölceit, más szint adott politikai és társadalmi életének. Egyedül uralkodó vallás lévén, főpapjai, nagy vagyon és nagy tudomány birtokában, a nemzeti élet irányításában igen előkelő és fontos szerepet játszottak. A magyar nemzet művelődésének, tudományosságának és irodalmának szellemét is ők szabták meg s rányomták ez irányú működésükre is a kereszténység szellemének bélyegét. Amde a nagy vagyon fényűzést, a fényűzés elpuhultságot, a hitéletben lazulást szült s midőn a mohácsi vész a főpapok egy részét a nemzet virágával, a nemességgel együtt elsöpörte, sok egyházmegye árván, gondozó atya és kormányzó fő nélkül maradt. S ugyanekkor Németországból a hitújítás hatalmas mozgalma indult meg, hozánk is gyorsan eljutott s alkalmas gátolók hiányában rövid idő alatt elterjedt s uralkodóvá vált. Az iskolák, a szószékek és irodalmi művek mind az új vallás szolgálatában állottak s nem tévesztették el hatásukat

a szellemi és erkölcsi életre. A katolikus egyházi élet intézői részint megfogytakozott számuknál, részint meglepetésüknél fogva nem bírtak az áradattal megküzdeni. Azonban lassan-lassan visszanyerte az elalélt szervezet erejét, eleinte gyenge, később mind jobban erősülő hangon kiáltott ne továbbot a hitújításnak, sorakozott mind nagyobb hévvel a küzdelemre s vívta ki diadalát akkor, midőn Pázmány Pétert nyerte vezérül. Ez eleinte mint jezsuita-szerzetes az élő és írott szónak hatalmával ostromolta s győzte le ellenfeleit, majd mint esztergomi érsek tekintélyével és hatalmával vágta útját az új vallás tovahaladásának. Sőt nemcsak a további terjeszkedés elé gördített legyőzhetetlen akadályokat, hanem a már új hitet vallók lelkét is addig vívta megdönhetetlen tudományának és ékes-szólásának hol finom, hol kemény fegyvereivel, míg azok előtte meg nem hajoltak, a kath. egyház kebelébe vissza nem tértek. Harmincz főrangú család visszatérítésére hivatkozhatott, mint térítő fáradozása fényes eredményére. Tudván azt, hogy mily fontos a vallásra nézve a pusztá hiten kívül a tudománytól támogatott meggyőződés, arra törekedett, hogy kath. szellemben tanított tudományyal erősítse meg a hivek lelkét. E célból Nagy-Szombatban saját költségén katolikus egyetemet alapított, papjainak alaposabb kiképeztetése végett pedig Bécsben papnevelő intézetet létesített. A kath. vallásnak szóval és írásban való terjesztése terén lan-kadatlan buzgalmú példaként maga járt elől, egymás után boesátván közre hasonlíthatatlan erejű nyelven irt vitázó iratait és prédikációit. Ezekkel érte el azt, hogy a kath. vallás helyreállítójának tartható s ebbeli érdemeit jutalmazta a pápa a biborosi méltósággal.

De nemcsak mint kath. egyházfő szolgált arra, hogy emlékét érekszobor állandósítsa, kivivta az elismerést mint a trónhoz hű alattvaló és hazafi is. Nemesak a kath. vallást óhajtotta egyedül uralkodóvá tenni, a Habsburg-ház hatalmát is meg akarta szilárdítani Magyarország felett. II. és III. Ferdinánd megválasztásával ebbeli kötelességét is leróttá. Ezért kedves az ő emléke az uralkodóház előtt. Mivel azonban a Habsburg-uralom sokszor egyet jelentett az ország alkotmányának és törvényes önállásának elkobzásával, mint jó hazafi avval igyekezett ennek a törekvésnek útját szegni az által, hogy az önálló erdélyi fejedelmekkel, a protestantizmus védőivel fentartotta a jó viszonyt, hogy bennök a szabadságnak jól ismert támaszait nyerhesse meg. Ebbeli munkásságáért illeti meg a hála a hazafiak részéről őt, a hazafit. Érekszobora látásánál tehát a hitbuzgó főpap, az utolérhetetlen nyelvű remekíró, a Habsburg-házhoz hű politikus s a haza függetlenségeért lüngoló hazafi emléke újul meg lelkünkben.

A mint a kath. vallásnak s az ezt támogató Habsburg-uralkodóknak akadtak önfeláldozó hivei, nagy elméjű védői és uralmuknak meg-

szilárdítói, ép úgy találkoztak a protestans vallásnak, az evvel elválaszthatatlanul összefüggő szabad-vallásgyakorlatnak, a szabad-vallásgyakorlatot biztosító alkotmányos szabadságnak is törhetetlen erélyű, nagy műveltségű, ritka becsületességű bajnokai az erdélyi fejedelmek személyében. A kis ország 1541-től 1690-ig önálló fejedelemséggé alakult s valószínűsítője volt a magyar alkotmányos szabadságot figyelemmel kísérő hazafiaknak, védőbástyája a vallásszabadságnak s ments-vára a magyar nemzetiségnek. E szolgálatokat soha sem teljesítette hűbben, mint a 17. században, abban az időszakban, midőn legtöbbször ismétlődött a kísérlet a magyar szabadság biztosítékainak megsemmisítésére. Ezért vált e korszak minden nevezetesebb államférfiának mintegy politikai hitvallásává az az elv: Erdély, mint különálló fejedelemség Magyarország alkotmányos életének megmentése czéljából föntartandó.

Pedig ennek az elvnek Bocskay István sem volt államférfiúi pályájának kezdetén híve. Épen ellenkezőleg, a török segítségével fentartott s annak hűbéreseként szereplő erdélyi fejedelmi trónt, az akkor uralkodó magyar király, Rudolf kezére akarta játszani, sőt egy védő és dacszövetség létrehozásán is fáradozott, melynek értelmében Báthory Zsigmond fejedelem magtalan halála esetére Erdély a Habsburg-ház uralma alá kerüljön, de a melyért a törökpárti erdélyi rendek Bocskayt léczfalvi gyűlésükön örökre száműzték s minden jószágától megfosztották. A gyűlölet még fokozottabbá növekedett személye iránt, mikor megtudták, hogy Prágába költözött Rudolf tanácsosául. S e Habsburg-pártiból lőn az erdélyi és magyarországi jogok egyik legkitűnőbb védője.

Rudolf ugyanis Erdély fölött való uralmát avval kezdte, hogy a kegyetlen Básta tábornokot küldte oda kormányzóul, a ki alatt a vérengzés, gyilkolás, éhínség s a nyomor minden faja eláradt az országban a nélkül, hogy Rudolf király segített volna rajta. Sőt a sérelmek betetőzésül elhatározta, hogy megszünteti a prot. vallás szabad gyakorlatát s megtiltja az ebből fakadható panaszok országgyűlési tárgyalását. Az e miatt elkeseredett Bocskay elhagyta a király udvarát s magyarországi birtokaira vonult vissza, hová mind több és több, prot. vallása miatt Erdélyből száműzött és kibujdosott honfi gyűlt össze, kik a velök együttérző Bocskayt fejedelemnek kiáltották ki, de a fejedelemsége érdekében Erdély ellen intézett, első támadása szerencsétlenül végződött. Ez alkalommal a Bethlen Gáborral, Erdély önállása iránt folytatott titkos levelezése is, mely terveire világot vetett, a császári tábornok kezéi közé került. Most már tervei napfényre jövéen, nem léphetett vissza. A császáriakkal vívott második csatája már szerencsés is volt, mely megszerelte neki a szultán elismerését s az erdélyi rendek hódolatát. Bocskay

a török szultán küldöttével a Rákoson megkötötte a szerződést, mely őt elismeri fejedelmül, Magyarországot az adózás alól teljesen felmenti, Erdély adóját 10.000 aranyban szabja meg. Bár így Boeskay Erdélynek s Magyarországnak nagy részének ura volt s a szultán küldöttétől királyi pálczát és koronát is kapott, nem követte az önzés és nagyravágyás politikáját, mert nem ezimért, hanem a nemzet szabadságáért fogott fegyvert. Ezért ajánlta fel a békealkudozásokat a magyar királynak is, melyek 8 havi tartam után 1606-ban a bécsi békére vezettek. Itt tűnt ki leginkább Boeskaynak nagy lelke, egyenes, nyílt jelleme, mert első sorban az országról gondoskodott, azután magáról. A békekötés értelmében Magyarországot visszaadta Rudolfnak, de kikötötte, hogy a vallás szabad gyakorlását mindenkinek megengedje, Magyarország alkotmányos sérelmeit orvosolja, Magyarországot magyar törvények szerint magyarokkal kormányoztassa. Boeskay tekintélyét mutatja az a körülmény, hogy közbenjárására Rudolf és a szultán között is béke létesült ugyanazon évben Zsitvatorokon. Magának csak a kis Erdélyt néhány szomszéd megyével tartotta meg.

Boeskay tehát nagy alak előttünk, mint kinek eszközlésére Magyarország a török adózás alól felszabadult; nagy, mert megvédte politikai szabadságunkat s összetörte a lelkiismereti szabadságra rakott békókat, de maga ezimkórságtól menten egyszerű fejedelem maradt, mikor király is lehetett volna. Ha politikai és lelkiismereti szabadságunk kivivásáról ejtünk szót, mindig újítsuk fel emlékét s ez emlék felújulása közben nézzük majdan felállítandó szoboralakját.

Ha nagy volt Boeskay mint szabadságvédő, e tulajdonság fokozottabb mértékben volt meg fejedelmi székének egyik utódjában, Bethlen Gáborban. E nagyszerű történeti alak a harmincz éves háború zivatarai közt uralkodott, melyet II. Ferdinándnak azon nyilatkozata kavart föl, hogy, ha trónra jut, kiirtja a protestáns vallást. Ez okért a csehok nem akarták királyukul elismerni, őt magát is megtámadták s majdnem egész Európát háborúba bonyolították e kérdés miatt, melybe beleszólt Erdély is, melynek trónján ekkor Bethlen Gábor ült. Ő „szívvel-lélekkel protestáns és igaz hazafi lévén, elejétől fogva azon kettős ezélt tűzte ki fejedelmi munkásságának, hogy az ellenreformáció által fenyegetett prot. vallás szabadságát biztosítsa s a török hódítások miatt esekélyre olvadt, nyugat felől pedig végelnyeletéstől és feloszlatástól félhető magyar nemzeti s alkotmányos szabadságot föntartsa, szilárdítsa s ekként a kis Erdélyből erős bástyát alkosson a magyar nemzeti és politikai szabadság részére”.

Fontos és nehéz ezélok, de Bethlen nagy esze, ügyessége, óvatossága és kitartó szívóssága mindegyiket elérte. A megvalósítás eszközeit 3 csoportra osztotta; első csoportot azok képezték, melyekkel az országban

a rendet, békét, egyetértést állította helyre s ezek nyomában fakadt a jólét, önérzet s áldozatkészség. Kivitte az idegen hadak kivonulását Erdélyből, iskolákat állított, ápolta a magyar nyelvű tudományosságot s ennek folytán a nép gyarapodott, büszkén vallotta magát magyarnak és ha kellett, minden órán készen volt vagyonával és életével védeni prot. hazáját és szabadságát.

A második csoportba azok az eszközök tartoznak, melyekkel lekenyerezte a portát s minden czéljában segítő társává tette. Ajándék, hízélgés, államférfiúi furfang voltak itt szolgálatában s tették őt kedvessé és nagytekintélyűvé a török udvar előtt.

Harmadik csoportbeli fegyvereiül a német politika lefegyverzésére kiesztelt fogásai szolgáltak. E czélból benső szövetséget ajált, osztrák főhercegnőt kért feleségül, mindenben szolgálatbeli készségét ajánlotta a császárnak, hogy a protestánsok számára engedményeket vivhasson ki s módot teremtsen a közös ellenség, a török kiűzésére.

Hogy minden eszköze nem termett sikert, annak az osztrák kormányférfiak szűkkeblűsége és büszkesége volt az oka, a mivel azt érték el, hogy Bethlen fegyveres erővel vivta ki azt, a mit diplomatai alkudozó-sokkal elérnie nem sikerült. S fegyvereit majdnem mindig diadal kísérte s ennek nyomán hitsorsosai szabadságát mindjobban megerősítette. Győzelmei közben zsákmányul ejtette a szent koronát is, de nem aknáztta ki ezen előnyt személyes czéljaira, mert a Habsburg-dynastia fenmaradását szükségesnek tartotta, hanem visszaadta törvényes birtokosának, a magyar királynak. Bár hitbuzgó prot. volt, nem üldözte a katolikusokat országában, csupán az ellenreformáció magyarországi vezérét, Pázmány Pétert száműzte a besztercebányai országgyűlésen.

Bethlen nagy emberi és uralkodói tulajdonságai által a kicsiny Erdélynek európai becsülést szerzett, magának pedig halhatatlan dicsőséget, mint Magyarország alkotmányos és vallásos szabadságának megingathatatlan őre. Bethlen szobra tehát arról fog nekünk beszélni, hogy nem a kitűzött czélért folytatott küzdelem fényes sikerei, hanem az, hogy tántoríthatatlanul híve maradt a czélnek, adja a férfiú becsét s képezi nagyságának alkotó részét.

Az államférfiak és nemzeti szabadság bajnokait a kitűnő hadvezérek és oroszlánszívű hősök csoportja váltja fel. Ezek őrizték meg a magyarnak egyik legmegesontosodottabb jellemvonását, a harczkedvelést, ezek tették a magyar vitézség hírét világraszólóvá, ezek fegyvereinek győzelme mentette meg a hazát az elsöpörtetés veszedelmétől.

Az első ezek közül a keresztény lovagkor legkitűnőbb hőse, „Magyarország őrangyala”, „a kereszténység pajzsa”, Hunyadi János. Vitéz karja

megszerezte már Zsigmond király jóakarátát személye iránt, a mi csak fokozódott I. Ulászló alatt, midőn a mind veszélyesebbé váló török hatalomra a legkétségbeejtőbb csapásokat mérte, a melyekért jutalmul erdélyi vajdává tette a király. Fő eszméje volt a hitetlen török kiűzése Európából a ker. fejedelmek közreműködésével. Ezért indította meg hadjáratát azon ezelből, hogy a törököt saját területén támadja meg s a diadaloknak olyan sorával zárta be, mely bámulatba ejtette Európát s a büszke szultánt békekérésre kényszerítette. Most lett volna az ideje a végső csapást mérni a törökre, de a ker. fejedelmek lanyhasága s a megvesztegethető olasz tengerészek árulása miatt Várnánál királyhalállal és csatavesztéssel végződött a szerződés-szegéssel kezdett hadjárat. A király halála Hunyadi országkormányzói méltóságra emelte, de a belügyek intézése mellett azért főeszméjéről, a török megtöréséről sem feledkezett meg. A Rigómezőn akarta a várnai vereség szégyenét lemosni, de oláh segédcapatainak árulása miatt a harc szerencséje itt is ellene fordult. Itthon ellenfeleinek áskálódása, gyanúsítása, hogy a trónra vágyik, letétette ugyan vele a kormányzói tisztet, de nem ingathatta meg hazaszeretetét, nem kötelességteljesítésének tudatát s nem különösen a most uj erőre kapó török hatalom megtörését. A szultánok trónjára II. Mohamed, a nagy hódító lépett, ki elfoglalta Konstantinápolyt, folyton előbbre haladt, Szerbiát adófizető tartománynyá tette s Magyarország elfoglalására készült. A sokfélekép megkeserített, agg hős, felejtve bántalmakat, még egyszer összeszedte erejét, kifejtette hadvezető lángeszét s a már megtámadt Nándorfehérvár fölmentésére sietett. De nemcsak a vár fölmentése sikerült, hanem a szultán roppant serege fölött teljes diadalt is aratott 1456 július 11—12-én. De a had fáradalmi és a pestis magával ragadta az agg hőst is, ki magában egyesítette a középkori ker. lovag jellemvonásait, a vallásosságot és a hősiességet. Nagyságát eléggé jellemzi az a körülmény, hogy nagynevű ősök és nagyobb tudomány nélkül is a legmagasabb polczra tudott emelkedni pusztán hősiessége árán s bár fő célját, a töröknek Európából való kiszorítását nem érthette el, de azt hazánk határától messze viaszorította s közel 70 évre annyira megtörte, hogy nem merte a magyar területet háborgatni! S a fényes hadisikereket nemcsak személyes vitézségével vivta ki, hanem hadvezéri lángeszével, melylyel az eddig lenézett, rendetlen, féktelen magyar hadtömegeből kitűnően szervezett, pontosan fegyelmezett sereget volt képes alkotni. Az előre megállapított tervek, a körülmények minden fajára kiterjedő figyelem, a hirtelen változásokra berendezett csatarendek, mind hadvezéri nagy tehetségének fényesen szónokló bizonyítékai. Ő nélküle nemcsak Magyarország vész vala el a török néparadat eldhatolása miatt, de elvész Nyugat-Európa kultur-államainak nagy

része is. Ezért a haza védőangyala Hunyadi, ezért a keresztény Európa védőpajzsa ő.

A hősök másodika az orosz-lánbátorságú, az életet a hazáért és hitéért feláldozni kész Zrínyi Miklós. Nem a kiváló hadvezéri képesség, nem önzetlen hazafijellem teszi méltóvá arra, hogy emléke és neve örök emlegetés tárgya legyen, hanem csak egyetlen egy tette, hősi önfeláldozása Szigetváran 1566. szept. 7-én. De hiszen ugyanilyen jogcizimen Szondi György, Losonczy István is igényt tarthatnának a feledékenységtől mentő szoborra? Hogy mind e kétségtelenül kitűnő hősök közt Zrínyi Miklós nevét kapta fel a hír s hangoztatta mindenfelé, annak az az oka, hogy Szigetvár oly fontos védőbástya volt a déli határszélen, hogy több vármegyének nyújtott oltalmat a török uralom és leigáztatás ellen. Továbbá e vár ostromára a szultán személyesen jelenik meg s a vár ostroma alatt meghal. A szultán személyes részvéte az ostromban a várbeliek iránt a tiszteletet és csodálatot fokozta, mivel oly hősöknek tűntek fel, kiknek legyőzésére a szultán személyes jelenléte szükséges. Szulejman szultán halála pedig a várvivásnak világtörténeti fontosságot adott, mivel Szulejmánnal megszakadt a hódító szultánok sora s így fordulópontot képez a török hódítások történetében is. Ime ezekért tartotta a közvélemény nagyobbnak Zrínyi önfeláldozását minden előzőjénél vagy kortársánál. De nemcsak az ősi vitézség, hanem az ígérettel és fenyegetéssel a kötelesség teljesítésétől el nem tántorítható hazafihűség eszméje is diadalt ült Zrínyi vitézkedésében; mert bár egész Horvátországot igéri Szulejmán a várkapitánynak jutalmúl, a 150 ezer ember ellen az utolsó emberhullásig védi a csekély erődöt. Hősi halála utolsó pillanataira, mint a halál völegénye, cifrán felöltözködött, aztán a felgyújtott várból kirohant és „úgy halt meg a holtak hidján.“ Egész életének nem épen példás tetteit így mosta el az önfeláldozás vérével ezen egyetlen tettében s manap a Zrínyi név, mint a hazafias önfeláldozás varázsigeje száll nemzedékről-nemzedékre, sőt még a külföldet is eltölti hírével.

A hősök harmadika Pálffy János gróf, nem hadvezéri lángeszével, nem is vérét fogyasztó önfeláldozásával került legnagyobb nemzeti hőseinkkel egy sorba, hanem a Habsburg-ház érdekében és védelmében tanúsított kitartásáért és következetességéért. Benne a dynastiához hű hadvezér emlékét örökíti meg a szobor. E hadi pálya még Lipót alatt kezdődik s mint nevezetesebb mozzanatok, Bécsnek és Budának a töröktől való megmentése körül vívott harcok válnak ki. Aztán II. Rákóczy Ferencz alkotmányvédő fellépése ellen harcol s egyik leghevesebb szorgalmazója a szathmári béke megkötésének, mely a nemzeti fölkeléseket hosszú időre elnyomja s az önzetlen Rákóczyt bujdosóvá teszi. Elfelejt-

hetetlen babért szerzett a dynastia hálájának fájáról a pragmatica sanctiõnak az országgyűléssel való elfogadtatása által. A pragmatica sanctiõ alapján trónralépõ Mária Terézia ingadozó trónjának védelmében is nagy tevékenységet fejtett ki, mint nádor s mint az örökösödési háborúnak egyik fővezére. Valami kiváló haditett, vagy a szívet megragadó, esodálatba ejtõ hősiség azonban nincs nevével összeforrvá.

Az emlékszbokkal megörökítendõ, kiváló fontosságú alakok sorát az írók zárják be. Írók, kik történetet írván a nemzeti öntudat és büszkeség ápolására nagy mértékben hatottak; kik a zavaros és szokásokon alapuló törvényeknek rendszeres könyvbe foglalása által a jogszolgáltatást könnyebbé és egyöntetűbbé tették; írók, kik a valóban megtörtént tényeket hiteles előadásban, de verses formában közölvén, azok elterjedését és közismeretét segítették elő.

Annak, ki először ragadta el nemzetét a honfoglalás előadásának bűbájával, még neve is ismeretlen, azért általában Béla király névtelen jegyzőjének nevezik, bár az újabb kutatók nem ok nélkül gyanítják szerzőjéül Adorján erdélyi püspököt, ki Párisban tanult s barátja, Jakab, váci püspök kértére írta meg a 7 vezér tetteit. E mű a magyarok viselt dolgairól szólván, főleg a honfoglalás nagy eseményeinek elszámolásával foglalkozik s meglátszik íróján, hogy a nemzet dalosainak szájából eredő énekek felhasználásával alkotta meg munkáját. S épen ez a körülmény az, mely a hitelességbe vetett bizalmat megingatja. Pedig mily bájosan tudja előadni a honfoglalás tényeit, mily szoros összefüggést tüntet fel az egyes mozzanatok elbeszélésénél, szinte lehetetlen, hogy mindezt költötte volna, mint sokan állítják. E tekintetben a még élő szájhagyomány vezethette tollát s adhatta neki azt a költői szint és zománczot, mely miatt annyira hajlandók a tudósok szavainak igazságában kételkedni. Különösen őseink külföldi kalandozásainak ismertetésétől vonják meg a hitelesség kellékét. De ha itt tévedett is Anonymus, mégsem költötte teljesen az eseményeket s kemény ítéletről tesz bizonyosságot az, ki ezek alapján a Névtelen egész művétől megvonja a hitelességet. Igen természetes, hogy a Névtelen író korát mintegy 300 év választván el a honfoglalástól, sok, kétségtelenül hiteles adatra nem támaszkodhatott, de ott volt előtte a hagyomány, mely ha mindenben nem is, de fővonásaiban igazán tartja fenn a nemzedékről-nemzedékre, szájbeszéd útján maradó tényeket. Így ő is, csak a részletekben tévedhetett, a földolgokban hiteles s a hol tévedett, a hagyomány ösvénye vezette tévútra. Azonban úgy műve, mint írója, bárki legyen is, örök emlékezetre méltó, mint egyike azon alakoknak, kik a sokszor hazug külföldi krónikásokkal szemben büszke nemzeti öntudattal állítják elénk honfoglaló őseink dali alakját és hozzájárulnak

azon nemzeti kiváltság elterjesztéséhez, melynek nyomán a magyar magát a világ első népének tartja. Ily férfiú szobra méltán kérhet helyet nemzeti nagyjaink sorozatában s mutathat történeti könyvére, mint a nemzeti hagyományok becses gyűjteményére.

A jogtudós Werbőczy István alakja és műve, a jogtudományok hármas könyve, már határozottabb alakban domborodik ki szemünk előtt. A köznemes családból származó férfiút nem a születés kedvezési, hanem a nagy tehetségeit bámuló tömeg rokonszenve emelte a hatalom magaslataira. Elragadó szónoki tehetsége volt az a varázs-szer, melylyel a nép ezrei felett uralkodott s melyben a merészség az új eszmék hirdetésében s az eszményi czélokért való rajongás volt a megkapó tulajdonság. S e fényes szónoki tehetséget kezdettől fogva annak a czélnek keresztülvitelére használta, hogy nemzeti király választását eszközli ki s hogy az alsó nemességnek, melyből maga is származott, a megyékben és országgyűléseken, a törvényszékekben és királyi tanácsban döntő helyet biztosít. Az alsó nemesség jogainak védelméért állította össze a jogszokásokat s a törvényeket is híres Hármaskönyvében. Nagy szükség volt erre, mert eddig a törvénykezés terén a szokásjog járta. Már pedig a jogelvek és jogszabályok, törvények és rendeletek értelmezése körül bírák, ügyvédek és felek közt nagy kétségek, bizonytalanságok és viták forogtak fenn. Némelyek irott törvényekre, mások az ellenkező szokásra hivatkoztak. És bármit hozott fel az egyik fél, a másik képes volt kimutatni, hogy más bírák a törvényt vagy szokást máskép értelmezték. Ily körülmények közt nem lehet meglepő, ha olvassuk, hogy a perlekedők gyakran nagy fegyveres kísérettel törtek be a törvényszékek tanácstermébe, hol lármával és fenyegetéssel igyekeztek a jogot a maguk számára megnyerni. Az irott jog hiányából származó bajok egy vaskezű és igazságos király uralkodása alatt még tűrhetőek voltak, de szükségkép elviselhetetlenné lettek a gyenge II. Ulászló alatt. Ezért oly fontos Werbőczy törvénykönyve s azért a szabatosságért, melylyel körülírja, hogy a főpapok, bárók, országnagyok és nemesek *mind* nemességökre, *mind* jószágaikra nézve egyenlő szabadsággal, mentességgel és kiváltsággal bírnak, ugyanazon törvényekkel, szokásokkal és pörlekedési renddel élnek, egyedül a vérdíj mennyiségére nézve áll fenn köztök különbség. E törvénykönyvet az 1514. országgyűlés is elfogadta, a király is szentesítette, de soha a megyékben ki nem hirdették s így magánkönyv jellegével birt. Mégis a jogaiban és kiváltságaiban megoltalmazott köznemesség annak alkotóját előbb királyi személynökké, az 1525-iki országgyűlésen pedig rövid ideig tartó nádorrá tette s érdemei anyagi megjutalmazásául önmagára kivetett adóval tisztelte meg. (Fraknói Vilmos: Werbőczy István a mohácsi vész előtt.)

A megtiszteltetésére adományozott hivatalok és pénzösszegek elmúltak, de nem múlik el soha a törvény előtt való egyenlőség első hirdetőjének törvénykönyve s hivatta lesz alkotása nagyszerűségének hirdetésére az a szobor, mely érzével jelképezni fogja a jog és igazság állandóságának az idővel daczó jellegét.

Utolsó a sorban Tinódi, Lantos Sebestyén, a nemzet vándordalosa, az élő és mozgó újság. A mikor az országban szerte hangzott a magyar és török seregek közt megcsendülő fegyverek zaja, mikor az ozmán félhold a szolgaság éjszakáját világította meg, akkor tűnt ő fel, hogy felverje az éjszaka csendjét a magyar fegyverek dicsőségének hirdetésével, a török ellen való gyűlölet hangoztatásával, az összetartás nemzetmentő erényére biztatásával. A mily gyarló, szegényes, sőt a költőiség minden színétől ment nyelven teszi ezt, époly sokat ad arra, hogy a színvalóságot tárja hallgatói elé, nehogy hazugságot, másítást, szépítést süssenek rá. De hallhatni azokat az édesbús, a nemzet gyászát és veszteségét sirató dallamokat, melyekkel szegényes verselésű költeményeit a hegedő kísérete mellett énekelte, ez volt a megindító, megrázó, szivettépő multság. Valósággal sirva-vigadtak előadása mellett a tábor vitézei, az országgyűlésre sereglett rendek, vagy a várkastélyok urai. Mert Tinódi mindenütt megjelent s a mi az ország egyik részében emlékezetre méltó eseményként történt, azt ő közvetítette az élő szó és ének hatalmával az ország másik része közt. Hogyan tudott és méltán bánkódni Budavárnak Szolimán által való ravasz elfoglaltatása felett, hogy siratta jó és vitéz urát, Török Bálintot, ki török fogságba esett s a konstantinápolyi héttoronyban szenvedt el? Hogy hirdette Temesvárnál Losonczy, Drégelnél Szondi vitéz halálát, mint magasztalta Eger hősi védőjét, Dobó Istvánt s az egri nőket? Hogy keseredett el Erdély romlása fölött? Mindezeket bőven megolvashatjuk Krónikájában, melyet Kolozsvárott 1554-ben adott ki nyomtatásban. Költői műveinek értéktelensége mellett talán az a körülmény juttatja őt emlékszoborhoz, hogy az ország egységének elérése céljából nyomósan hangoztatja az I. Ferdinánd Habsburg-királyhoz való csatlakozást s talán kárpótlásul ama szerény 50 frtért, melylyel Ferdinánd király a neki ajánlott Krónikáért életében megjutalmazta. Mindegy, akármi legyen az ok, Tinódi szerény személyének kitüntetésében az általa képviselt s kötelességét oly hosszú időn át hiven teljesítő dalosrend megtiszteltetését kell látnunk!

Mélyen tisztelt Közönség! Kedves Ifjúság!

Ezek azok a kiváló egyéniségek, kikre a királyi kegy vetette fénylő sugarait, kiket rövid idő alatt Budapest terein szoboralakokban lesz alkalmunk megbámulni a királyi bőkezűség kifolyásaként.

Ne menjünk el egyik mellett se a nélkül, hogy nagy tetteiket emlékeztünk lámpája elé ne idézzük, rajtok ne lelkesedjünk s meg ne sokszorosítsuk magunkban a hazához és királyhoz ragaszkodó érzésünket.

Tanúi ezek a letűnt idők dicsőségének, biztosítékai a király és nemzet helyreállított szeretetének. S ugyanekkor lebbenjen el ajkainkról a királyra, a régi nagyokat megbecsülő Ferencz Józsefekre kért emez áldás:

Királyoknak, hatalmas királya!
Fény-egedből tekints a királyra
S a sokat túrt magyar népnek ki atyja:
Hire-neve messze földön
Terjedjen ki nagyra!

4. *Ki volt nagyobb.* Tóth Kálmántól. Szavalta *Harkay Béla* II. oszt. tanuló.

5. *Buzdító beszéd a tanulótársakhoz.* Tartotta *Andor Károly* VIII. oszt. tanuló.

6. *Szózat.* Énekelte a *főgymn. énekkara.*

B) A világszerte elterjedt Kegyes-Tanítórend Calasanzi Szent Józseftől Rómában történt alapításának háromszázados évfordulóját érte meg, melyet a kecskeméti társház 1897. évi december hó 8-ikán ünnepelt meg.

Az ünnepély, melyet szent mise és szent beszéd előzött meg, — a következő sorban folyt le:

1. *Nyitány.* Richter A.-tól. Előadta a *főgymnasium zenekara.*
2. *A megnyitó beszédet Kada Elek* polgármester úr tartotta:

Mélyen tisztelt Közönség!

Meghatottságot kell éreznem, mikor e széket elfoglalva, az ünnepély megnyitását teljesítem.

Az időtémelte emlékek képei csoportosulnak előttem s ha bennök gyönyörködve eszembe jut, hogy e tanintézet volt az a hely, ahol zsenge gyermek szívembe gondos kezek vetegették a nemes érzelmek magvait; fenkölt szellemek vezették az ifjú tanítvány zabolázatlan gondolatait és most már az élet küzdő terén működő, a társadalmi tevékenységet szigorú kritikával mérlegelő tanítványnak adták azt a szerepet, hogy a tanárok működésének tárgyilagos ismertetésével nyissa meg amaz ünnepélyt, a mely az ő múltjaik képeit idézi szemünk elé: akkor keresnem kell azt az

erőt, a mely a szív meleg érzelmei és az agy számítva mérlegelő gondolatai között a helyzet által megkövetelt egyensúlyt megteremti.

Az erejében viruló fa lombos koronájával széttelint a végtelen tájon. A nap kápráztató sugarai csillogva fürdenek leveleiben; ágai közül a természetet dicsőítő madárdal hangzik; körülötte az élet nagy tarkaságát hirdető virágszőnyeg terül; a mindenségnek száz és ezer nagy ereje működik körülötte; de ha azt az alaperőt keresnők, a mely a fa életműködésének különböző részét egyensúlyban tartja: azt ne azokban a tényezőkben kutassuk, a melyek a költői hangulattal gyakorolnak reánk hatást, hanem szálljon le gondolatunk az elrejtett mélybe, a hol a nagy világ szeme elől elfedve, néma működéssel szívja magába a gyökér az életerőt.

A fa példája áll előttem, mikor szivem érzelme és agyam gondolata között keresem az egyensúlyt. Előttem áll a világ fénye, a világ zaja; előttem van a mindenségnek ama száz és ezer ereje, a mely költői hangulatra gerjeszti a képzeletet, de én oda térek a begyöpösödött multa, gondolatom visszaszáll az iskola fala közé s midőn képzeletembe visszatér az az idő, mikor egyszerű fekete ruhás alakok esendes komolysággal hirdették, hogy a kezdet és vég között csak egyetlen egy biztos út van, az igazság útja: akkor ebben az igazságban találok meg azt a biztos erőt, a melylyel a mai nap jelentőségét méltatni képes leszek.

Tudós és nem tudós vitatkozhatnak azon, hogy mi lehet a célja e földön az embernek. Vitatárgyát képezheti a hivatás és a kötelességteljesítés; de az a kérdés, hogy mi a tényezője a haladásnak és annak a lelki gyönyörnek, a mely az ember kedélyét a boldogságnak tisztultabb fogalmára nemesíti: vitatárgyát nem képezheti; mert a tények egész láncolata tárja elénk az igazságot.

A világ egyik legnagyobb tudósa a létért való küzdelmet mesteri vonásokkal állítja elénk. A természetnek eme törvénye alól az ember se vonhatta ki magát; de míg a többi teremtmény csupán egyéni szempontból fejti ki ez irányban erejét s csupán egyéni szempontból iparkodik megszerezni a nyers hatalom tényezőit; az ember ettől eltérőleg ismeri saját fajának egyetemes érdekeit s történetének nagy korszakaiban, habár lassan, de czéltudatosan tör előre azon az úton, a melyen nem a nyers hatalom, hanem a szellem hatalma által megtisztult nézet mind nagyobb és nagyobb arányokban tárja elé azokat az eszményi célokat, a melyeknek saját lelkében emelhet templomot.

A nagy múlttól a jelenig és a jelentől a messze jövőig sok kiváló alak szaporítja azoknak a lángeszeknek számát, a kik a szellemi téren való haladásnak apostolaiként tekinthetők s mindaddig az ideig, míg a megtisztult felfogás, a fenkölt gondolkodás oda fejleszti az embert, hogy

nem azokat a választó falakat keresi, a melyek nemzetek, felekezetek és társadalmi állások szerint különítik el őt társaitól, hanem a nemes törekvésekben ismeri meg azt az erős kapesot, a mely faját a kölesönös becsülésben és szeretetben tömöríti; mindaddig az ideig egy nagy úton kell fajunk történetének áthaladni és pedig oly úton haladni, a mely érző emberek szívével van kirakva s a melyen az irányjelzőket nem tündöklő gúlák, hanem egyes letűnt alakok csontjai képezik.

Hosszú ez az út, a melynek embercsontokból alkotott jelzőinél gyakran kell megpihennünk, és pedig nemesak azért kell megállapodnunk, hogy az irányt kémleljük, hanem azért is, hogy azokat mintegy stációknak tartva, elmélkedjünk a küzdelem felett.

Az útirányt mutató eme jelek között ott áll ama férfiú csontja is, a kinek emlékét ma ünnepeljük. Ott áll, kiváló helyet foglal el; megérdemli, hogy mellette megállapodva, elmélkedjünk szellemi haladásunk nemes küzdelmei felett, mert az a férfiú, t. közönség, a ki ezelőtt 300 esztendővel a XVI. századnak még nem egészen tisztult légkörében tudatára ébredt annak a nagy missiónak, hogy Róma útczáinak elhagyott szegény gyermekei között iparkodott önzetlenül, saját összes vagyonával és saját összes munkacréjével alapját megszilárdítani a tannak, mely szerint összes tevékenységünket annak a szellemi haladásnak kell szentelni, a mely a szeretet és munka nevét írja zászlójára és azt a munkát kell istápolnunk, a mely nem egyoldalú, nem esupán zárt körök érdekeit mozdítja elő, de az emberiség egyetemes fejlődése érdekében buzgólkodik: ez a nemes férfiú kivívta magának a jogot, hogy szellemi haladásunk útján az ő csontjai is irányjelzőkként szerepeljenek.

De ma nemesak róla kell megemlékeznünk, róla, ki egy eszmének gyakorlati megteremtésével örökítette meg nevét, hanem azokról a névtelenekről is, a kik három századon át tanait követve, a világi szereplésről lemondva, a magasztos tan önzetlen munkásaiként áldozák fel életüket azért, hogy mesterük ezélját előbbre vigyék s a kik az emberiségtől egyéb jutalmat nem kívántak, mint azt, hogy vessenek egy-egy göröngyöt sírjaiba, hogy az emlékezetnek göröngyén pihenhessen sírbavitt egyedüli kincsük: az öntudat.

Három századon át a szellemnek annyi kincsét árasztotta szét e sereg! Mily nagyok azok az érdemek, a melyeket az emberi haladásnak könyvében az ő javukra írhat a történelem! És mennyi az az érdem, a melyet a nemes seregnek köztünk élő tagjai, a mi szűk kis hazánk, a mi nemzeti törekvéseink érdekében kifejtettek. A hol szellemi haladásról van szó, szellemük kinstárát ajándékozzák önzetlenül a hazának; a hol a magyar nemzeti érdekek védelméről van szó, ott a nyelv hatalmával és

a kar erejével állnak be a névtelen hősök soraiba; és a hol a szellem tudásával kell összeforrasztani a magyar faj veszedelmét okozható szűk látókörű széthúzást: oda lépnek szerénységükkel, műveltségükkel s eldobva maguktól a szereplés ingerlő vágyát, esendes példaadással fékezik meg a nemes kötelességekről megfélemlített szenvedélyt.

Ma jubilálnak. És mivel ülik meg háromszázados jubileumukat? Ebben a sívár korban, a mikor még a tíz éves jubileumok is diadaloszlopokat emelnek annak, a ki megérte, hogy a maga javára dolgozhatott: ők az emberi haladás érdekében kifejtett háromszázados munka után nem kívánnak egyebet, minthogy velük együtt adjunk hálát az Istennek, a ki munkájukat vezette s velük együtt élvezzük azt a lelki gyönyört, a melyet a szegényeknek való adakozás okoz.

Az igazságot kerestem és hiszem, hogy nem tértem el az igazságtól, mikor az elismerésnek eme szavaival a tisztelet, az elismerés, a hála szavaival nyitom meg az ünnepélyt.

3. Szendy Árpád átíratában „*Gyere haza édesanyám*” című népbaladát előadta a *főgymn. ének- és zenekara*.

4. Dr. *Magyar Istrán* kir. alügyész úr felolvasása következett:

A PIARISTA REND ÉS SZENT ALAPÍTÓJA.*

1597. évi ősz vége felé történt, hogy ős Róma egy külvárosában, használatra ingyen kapott két szerény szobában egy szent életű, lángeszű és tiszta emberszeretettel telt szívű pap: Kalazanti szt. József két jámbor társával együtt megkezdte a legelhagyatottabb városnegyedekből összeszedett szegény, elhanyagolt gyermekek tanítását.

Ezen első lecke volt az a mag, a melyből az immár erős és szép gyümölcsöket termett piarista rend hatalmas fája támadt. Az Úrnak tett szent emberek fiai egyik legönzettebbjének, az újkori népnevelés első apostolának kertészkedése s megáldá munkáját, hogy nőjön, virágozzék és legyen az emberiség szellemi fejlődésének egyik elsőrangú tényezőjévé.

Mai ünnepélyünk ez első lecke 300 éves emlékét megülni, a piarista rend 300 éves fennállását ünnepelni; s hogy ez ünnepélyünkben is Kal. szt. József nemes intenzióit kövessük, az ünnepélyt jótékony-

* Ezen igénytelen, alkalmi felolvasásomnak a rend történetére vonatkozó anyagát dr. Erdélyi Károly „*Calazanzi szt. József, a kegyes-tanítórend alapítója*” című, szépen és alaposan megírt művéből vettem át, melynek egyes sorait szépségök miatt itt-ott szó szerint idézem. A rend alapításának világtörténeti keretét pedig Duruy Victor „*Világtörténelem*” című műve nyomán állítottam össze.

ezélúvá tettük s jövedelmét Kalazantius élete bálványainak: a szegény diákoknak szántuk.

Ezek után engedje meg nekem a mélyen tisztelt közönség, hogy főbb vonásokban elébe tárjam, ki volt Kalazanti szt. József, mily ezélból s mily viszonyok között alapította meg neves rendjét s mit köszönhetünk e rendnek, kivált mi, magyarok.

I.

A 16. és 17. század tenger vérbe került háborúit ösmeri mindenki, a ki a történelemben csak némi tájékozottsággal is bir. V-ik Károly császár, elődje, Nagy Károly egytetemes monarchiájának visszaállításáról ábrándozik. Ezen ábránd megvalósítása 40 éven át Közép-Európát folytonos harezok színhelyévé tette s a monarchák figyelmét és erejét annyira lekötötte, hogy többi között ezen körülménynek köszöni a reformáció fél Európára szóló gyors elterjedését.

V. Károly negyvenévi küzdelem után belátja, hogy ábrándja csak ábránd maradt s valósággá azt többé sem a rengeteg kiontott vér, sem az óriási pénzáldozatok nem teszik; reményevesztetten 1556-ban lemond s birodalmát két részre osztva: a spanyol, olasz és a németalföldi koronákat fiának II. Fülöpnek; a császárságot pedig testvérének, az akkor már magyar és római királynak, Ferdinándnak hagyja.

Az osztrák-ház birodalmának ezen kettéosztásával azonban az agyon-sanyargatott Európára béke nem szállt; mert II. Fülöp 1558-ban csak azért kötötte meg a francziákkal — V. Károly nagy tervének rettenthetetlen akadályozóival — a Chateau-Cambresisi békét (1558), hogy azután a pápával s a franczia királylyal együtt megindítsa a nagy vallási háborúkat, a melyek 1598-ig tartottak s vérfolyammal árasztották el Európát. Mindenütt nyomor, kétségbeesés; az elszegényedés óriási; Spanyolország, az időben a világ leggazdagabb országa, rengeteg adósságokba merülve, talán akkor szerezte azt a nagy betegségét, a mely azt a mai agóniájáig hozta. A nemesség a folytonos harezokban erkölesileg eldurvult, anyagiakban kimerült s más élet-feladatot nem ismert, mint fényűző nagyzást, hiú czímkórt, nagyravágyó torzsalkodást, eselszövényeket s azonfelül folytonos dorbézolást; s mindebben méltó társai voltak a papok, a kiket Kalazanti szt. József kiváló egyházi tisztségeiben úgy tanult ösmerni, mint henye, tudatlan, kapzsi, közömbös, viszálykodó, nagyravágyó, eselszövé népet, a mely valódi élethívatásáról mintha teljesen megfeledkezett volna. (Dr. Erdélyi Károly „Kal. szt. József, a kegyes-tanítórend alapítója” czímű munkájának 20–21. lapja.)

S ez általános erkölesi és anyagi elzüllésnek ki volt a lögszánalomra méltóbb áldozata, mint a nép, az Isten adta nép. „Erről megfeledkezett

mindenki, ez teljesen el volt hagyatva. Megvetés, gyötrő üldözés és kegyetlenség jutott osztályrészéül. Nem volt hazája; nem voltak emberi jogai; a jobbágy élete, a parasztnő szépsége legföljebb azért tartatott becsesnek, mert a kegyelmes úr hasznára, vagy mulatságára szolgálhatott. A nyomor, a nagy lázító tehát igen gyakran felzúdult az urak ellen s az elnyomás lánczaival együtt többnyire kettészakitotta a törvény kötelékeit is.“

„A népnek apostol kellett, ki kiragadja lelki szolgaságból, ki vallás-erkölcsre és ismeretekre oktatva azt, fölvilágosítsa, fölemelje.“ (Fentidézett mű 21. lapján.)

Ezen óriási, de mindenkifölött nemes munkára az Isten Kalazanti szt. Józsefet szemelte ki, aki lelke krisztusi szeretetével, lángesze- és nagy tudományával, továbbá mély emberismerete- és élettapasztalatával kiválóan alkalmas volt arra, hogy a szociális és főleg a nevelési téren oly nagy-szerű eredményeket érjen el, a minőkhöz hasonlóról, mint elérendő vívmányokról, ábrándozik a mult és jelen nem egy elméleti bölcse.

De ki volt az a Kal. szt. József?

Fejedelmi eredetű, főnemesi családból származott; született 1556-ban szept. 11-én Peraltában; atyja, Don Pedro Calazanc, vallásos, főrangú nemes, katonás ember volt; de hősünk jelleme alapvonásait anyjától: donna Mária Gastontól örökölte, aki szelíd, jámbor és kitűnő szívű nő volt.

A kis Józsefnek a milyen hatalmasan nőtt a fizikuma, oly nagy mértékben fejlődött ki benne már gyermekkorában istenfélelme és jámborsága, s mint egyik életrajz-írója mondja, már kis fiú korában féltűnt rajta az erkölcsi lángelme bélyege. (F. i. mű 10. lapján.)

„Arcának szerénysége, szende társalgása és egész magatartása lelkének ártatlanságát hirdették, úgy, hogy tanítói és tanulótársai tekintete csakhamar bámulatteljes tisztelettel csüngött a gyermekifjún.“ (Ugyanott.)

Jövő hivatásának jelét már gyermekkorában adta, a midőn sokszor ajándékokkal csalogatta magához gyermektársait, hogy azokat jámborságra és az erény követésére oktassa.

Bölesészeti, jogi, majd pedig később theologiai tanulmányait oly kiváló sikerrel végezte, hogy mesterei bámulták szelleme élénkségét, mélységét s emlékező tehetsége erejét. Midőn a theologia doktorává felavatták, tudományának híre már oly nagy volt, hogy egész Spanyolországban csak doktor Kalazantiusnak nevezték.

E nagy tudományát csak tanulótársai iránt érzett szeretete, kellemes, szinte igéző modora, s mindig segíteni kész jósága multa fölül. Vezére volt ő iskolatársainak nemesak azért, mert azok őt régi egyetemi szokásaik szerint tényleg princepsöknek választották, hanem azért is, mert szellemi és lelki fenkölsége őt arra egyenesen praedestinálta.

Külsejéről a kortársak azt mondják, hogy ritka szép ifjú volt; magas, deli termete, fenkölt arczkifejezése s mozdulatainak előkelő szépsége mellett arczát beragyogta az ártatlanság és az értelem fénye.

Atyja — kivált midőn legidősebb fia 3 évi gyermektelen házasság után meghalt — a család traditióinak megfelelőleg minden áron azt kívánta, hogy katona legyen; de József lelke egész vágyával a papi pálya után áhítozott. Már-már összeütközésbe került volna az ifjú lelki vágya az atyjának tartozó engedelmességgel, — melyről József az élet legnehezebb viszonyai között sem feledkezett meg — midőn nagy beteg lett. Az erős ifjú sorvadózott, s az orvosok már lemondtak róla. Ezen kétségbeejtő állapotban, leírhatlan fájdalmában a gyermekét mindenek fölött szerető atya végre beleegyezett abba, hogy József, ha felgyógyul, a papi pályára léphessen.

Isten nem hagyta el nagy dolgokra hivatott fiát; Kalazantius felgyógyult s 1583 decz. 17-én Urgel püspöke misés-pappá szentelte föl.

Pályáján tüneményesen emelkedett; rövid pár év alatt szent élete, nagy tudománya, lebilincselő modora, páratlan önzetlensége s elért sikerei előkelő egyházi állásokra emelték őt; s fejedelme már éppen egy megüresedendő egyházmegye vezetését akarta rábízni, midőn szent lelke sugallata azt sejteti vele, hogy Isten más hivatást szánt neki s ő szerényen visszavonul és a többszörösen megérdemelt nagy kitüntetést nem fogadja el.

Csodálatos e nagy ember szerénysége! Hosszú, kitűnő sikerekben és nagy csapásokban egyaránt gazdag élete, ennek legtisztább örömei s legmélyebb bánata, a legnagyobbak kegye s a hitványok rágalmi soha meg nem ingatták ezen dicső erényét. Késő vénségében épp úgy, mint fiatal korában a nagyravágyásnak még a látszatától is ment szerénysége s alázatossága az, a mely már életében dicskörrrel övezi fejét s a mely végtére a legádázabb ellenségeit is megtörte. Pápák, királyok püspökké, érsekké, sőt ismételten bíborossá akarják megtenni s ő szerénységében könyörögve, sírva távolítja el magától e százszor megérdemelt kitüntetéseket, mert neki minden teher volt, ami őt isteni kiküldetésétől, nemes hivatásától: a gyermekek nevelésétől csak némileg is elvonhatta volna.

Amilyen véghetetlenül igénytelen volt ezen ember, amilyen szigorúan aszkétikus s magától minden földi gyönyört, sőt a legszükségesebb kényelmet is megtagadó volt az életrendje, oly rendkívüli bőkezűséggel osztogatta el mindenét a szegények között.

Látta a nép szegénységét, nyomorát s ő emberfölötti erővel és kitartással igyekezett e nyomort enyhíteni. Tekintélyes vagyonának legnagyobb részét arra fordítja, hogy a szegény népnek magtárákat állítson föl; társaságot alapít, melynek célja a szegény leányokat kiházasítani;

maga jobbára kenyéren és vizen él, de egyik bíboros protektoránál számára berendezett háztartása, asztala minden kitűnőségeit szegényeinek, betegeknek viszi el; a maga számára óriási jövedelemmel járó hivatalokat, állást nem fogad el, de szegényeiért még koldulni sem restel; maga sokszor szenved a kórtól és a kimerüléstől, de betegeket s foglyokat senki nálánál buzgóbban nem látogat s senki nálánál azok szívébe a vigasz, a megnyugvás balzsamcseppjeit hatásosabban önteni nem tudja. Rajong a tisztaságért, undorodik a piszoktól s betegek körül mégis, ha kell, elvégzi a legundorítóbb munkát is.

De nemesak az anyagi nyomor az, amelyet maga körül mindenütt bámulatos kitartással enyhíteni igyekszik; a köznép erkölcsi s lelki nyomora méginkább megvérezi szívét; s e nyomor látása megszázszorozza erejét, hogy kirántsa a lelki tudatlanság s erkölestelenség fertőjébe merült szegény, elhagyatott népet s főleg ennek esenevész virágát: gyermekeit. Belép a „keresztény tanítás társaságá”-ba s mint e társaság tagja, majd később visitatora és elnöke, Róma különböző negyedeiben felkeresi a rejtőző nyomort, utczákon, tereken összegyűjt gyermekeket, koldúsokat, munkásokat s kézműveseket, tanítja, gyóntatja s inti őket oly ihletteljes, meggyőző erővel, hogy mint boldoggá avatása pörében egy tanú mondja: „Csak az ő kezei közé kellett jutnia az embernek és biztos volt őszinte megtérése“.

S hogy szent lelke nem ösmert különbséget ember és ember között, hanem valláskülönbség nélkül mindenkit felkarolt, a ki csak lelki vagy anyagi segélyére szorult, azt legjobban bizonyítja azon körülmény, hogy az akkor megvetéssel sújtott zsidóktól ő nem fordul el, hanem gyámolítja őket, sőt később iskolájába is befogadja gyermekeiket.

Munkabírása e tüneményes embernek párját ritkítja. Éjjeli pihenése mindössze 3—4 órát tart, az is csak azon a helyen, a hol elmélkedései s imádsága közben kimerülten elszunnyadt. Éjjél után talpon van s kezdetét vette az ő végnélkülinek látszó könyörületes tevékenysége, a mely oly sok könyvet törült föl s oly sok lelket gyógyított meg. „Nincs kórház, nincs nyomorult viskó, a melyet ő napjában meg ne látogatna s ha nincs, ki ajtót nyisson neki, behatol az ablakon (fentidézett mű 25. lap), hogy szegénye ételt, betege gyógyszert s mindnyája lelki vigaszt ne nélkülözzön.“

Bámulatos emberszeretete hőssé teszi; Istentől nyert kivételes testi erejével az 1598 decz. 24-én Rómában támadt vízáradás alkalmával számtalanokat kiragadt a hullámokból; a házak tetejére menekülteket kiesiny sajkán megmenti; sőt még a hullákat is kiszedi, hogy azokat tisztességesen eltemethesse, mely hőstetteiért Róma valóságos őrangyalának tekintette őt.

De mindezen csodálatra méltó erényeinek koronája a szegény, a lelki tudatlanságban sínylő nép gyermekeinek lángoló szeretete. A köznép anyagi és erkölcsi nyomorának e nagy ismerője gyermekeiben akarja a népet újjáalakítani (f. i. mű 27. l.) s ez az igazán szent törekvése dönti el hivatását. E hivatás gyakorlásában, e mindennél nemesebb életcél megvalósításában kifejtett bámulatkeltő tevékenysége, tüneményes kitartása és rendje alapításával elért s századokra kiható fényes sikerei az emberiség fejlődésének történetébe aranybetűkkel írják be nevét e nagy embernek, a kit nemcsak anyaszentegyházunk avatott méltán 1748-ban boldoggá, aztán 1767-ben szentté, hanem a kit minden igazságosan ítélő fő, minden elfogulatlan emberbarát valláskülönbség nélkül a történelem nagyjainak legnagyobbjai közé fog sorozni s tisztelni fog, mint olyat, aki egy 92 évre szóló hosszú emberéleten át a szeretet oly mesés kincseit pazarolta el az emberiség szellemi fejlődése és tökéletesedése érdekében, hogy ahhoz fogható nem nagyon sokat mutathat föl az élet mestere: a történelem.

Lássuk tehát röviden a piarista rend keletkezését s története legkimagaslóbb mozzanatait.

II.

Midőn Kalazantius, mint az urgeli egyházmegye püspökhelyettese, oly fényes sikerrel működött, hogy fejedelme már püspöki székre akarta ültetni, a mely kitüntetést, — a mint mondtuk, — az akkor 31—32 éves Kalazantius szerényen elutasított magától; akkor történt, hogy szentünknek különös álomlátása volt; azt álmodta ugyanis, hogy Rómában van, egy sereg gyermek veszi körül, a kiket ő azután tanított, megáldott, hazakisért. Ezen álomlátása mellett Kalazantiusnak szívében egy belső szózat már régibb idő óta azt súgta, hogy menjen Rómába. E két jelenség Kalazantiusban azt a meggyőződést keltette, hogy Isten újja az, a mely neki jövő, igazi hivatása ösvényét mutatja. Leköszönt minden hivataláról; vagyona egyrészét nővéreinek, legnagyobb részét a szegényeknek ajánlodekozta s elutazott Rómába, ahová 1592. ápril 4-én érkezett meg.

Itt, bár érezte már jövő hivatása irányát, de a hivatás betöltésének módja még titok volt előtte. Azért sohasem szűnt meg Istent kérni, hogy adja tudtára e módot s mégis még sokáig, mintegy 5 évig kellett töprengenie, elmélkednie, míg végre czélja és az ennek megvalósítására szolgáló eszközök felől tisztába jött. Az eset, a mely világot gyújtott szívében és elméjében, egyszerű. Kalazantius, aki mindig elszomorodott és keserű könyeket ontott, valahányszor rongyos, elhagyatott gyermekekkel találkozott, 1597 egyik őszi napján Róma egy terén egy sereg elhagyatott külsejű gyermeket pillantott meg, a kik valami erkölestelen és szemérmetlen játékot űztek; a botrány láttára a szent lelke megrendült s midőn

igy, szinte megdöbbenve nézi a szemérmetlenkedő gyermekhadat, egy belső szózat félreérthetetlenül azt súgta neki: „Neked a szegény jut osztályrészül, te az árvák gyámola lész!”

Ezen sugallat által megihletve, magába száll, lelke visszahozza emlékébe régi álomlátása képeit; „hasonlít, következett s végre arra az eredményre jut, hogy az Úr őt az elhagyatott szegény gyermekek nevelésére szemelte ki.” (F. i. mű 27. lap.)

A legnehezebbel tisztában lévén, Kalazantius többé nem ösmer akadályt. Éjjel-nappal, testtel-lélekkel magasztos missziójának él s nagy műve alapjainak lerakásában fáradozik. A tanításhoz helyet, társakat keres; a felmerülő költségekre gyűjt, míg végre a „Keresztény oktatás társaságá”-nak két tagja felajánlja neki közreműködését; Szent Dorottya templomának derék lelkésze, Brendani átengedi neki 2 szobáját; ezeket a legszükségesebbekkel felbútorozza, könyveket, papirost, tintát, tollat vesz s 1597 őszének vége felé a Szent Dorottya templom előtti téren összeszed egy sereg szegény gyermeket s társaival együtt megkezdí a kegyes (vagyis *keresztény* és *ingyenes*) iskolákban való tanítást.

A kegyes iskolák hire azután rohamosan nőtt. A szülők, szegények, gazdagok egyaránt versenyeztek, hogy gyermekeiket Kalazantius iskolába felvegyék. Ez iskoláknak bámulatos jó hírét csak növelte a pápai vizitátorok fellengző dicsérete, mely úgy ezen iskolák tisztaságáról, berendezéséről, mint a tanítás módszeréről és az elért fényes eredményekről a legnagyobb elismeréssel emlékezett meg. Az iskolák rohamos népessége végre arra bírta Kalazantius, hogy 1612-ben 50,000 frankért megvette a szt. Pantaleon temploma melletti palotát, a mely a *Kegyesrend anyaháza* lett; s az iskolák is mindaddig ott voltak, a míg 1747-ben a Collegium Calazantiumot megnyitották.

Honnan vette Kalazantius, aki ingyen tanított, mindezekhez a pénzt? Erre megfelel egyrészt az alapító csodás kitartása, a mely könyörög, gyűjt és nem eredménytelenül; másrészt az iskolák hírneve, mely arra készíti a hatalmasakat, hogy jelentékeny adományokkal járuljanak az alapító humanus céljának előmozdításához.

Az eredményeket azonban kísérték a csapások: Kalazantiusnak hol a római hivatásos tanítók kenyérintégység-sugallta rágalmaival kellett megküzdenie, hol meg társai elhagyták s újakat alig tudott találni. De Isten nem hagyta el, mert ő sem csüggedett s bizalma műve nemes rendeltetésében és fejlődésében megingathatatlan volt.

1600 körül tanító társai arra kérték, hogy az iskolában együtt lakhassanak. A közösség e kezdete abban nyert azután kifejezést, hogy Kalazantius még 1600-ban papi szövetkezetet (congregatiót) alapít, a

melyet hosszas, itt az idő rövidsége miatt nem részletezhető, nehézségek és súlyos megpróbáltatások után 1617 márcziusában a pápa megerősít, illetve függetlenít; elrendeli egyszersmind, hogy e társulat tagjai hármassal egyszerű fogadalmat tegyenek s egy praefectus kormányzása alatt éljenek s kötelességük „Gyermekeknek ingyenes és díjmentes oktatást adni s azokat a keresztény jámbor életre nevelni“. (F. i. mű 46. lap.)

Az erről szóló bulla a piaristáknak ma is magna chartája, amelyre fogadalmuk letételekor hivatkoznak.

A pápai bulla következménye az volt, hogy Kalazantius, mint rendje első praefektusa, 14 rendtársával együtt felvette a szerzetesi ruhát.

A piarista congregatiót azután, mivel hire s elért eredményei az egyházi és világi közönség bámulatát vívták ki, XV. Gergely pápa 1621-ben szerzeti rangra emelte, s elismerte róla, hogy olyan missziót teljesít, a mely eddig egy szerzet sem mondhat magáénak, s mely régi hézagot pótol. A szerzet constitúciónak szentesítése után 1622 április 28-án Kalazantius rendje generálisává neveztetett ki.

Kalazantius akkor 70 éves volt. 70 év óriási küzdelme, szent kitar-tása és nagy nélkülözései voltak szükségesek ahhoz, hogy e nagy ember föltehesse nagy művére a koronát.

A szerzet, melynek eddig Itáliában csak 14 háza volt, rohamosan elterjedt. Annyifelé kérték a hírneves tanítórendet, hogy Kalazantius azt írja egyik levelében: „Habár mindegyikünk 10 ember számba menne is, még sem lennénk elegendő“ (f. i. 56. lap). De nem is esoda, mert „az a sok idegen, a ki naponta kétszer is láthatta azokat a szerény és jól nevelt fiúkat, kettenként hosszú sorban, mestereik kíséretében Róma utcáin végig menni“, eltelt bámulattal. Abban a zord korban soha ehhez foghatót nem láttak s természetes, hogy hazájukban ezek a többnyire magasrangú idegenek a megesodált iskolákat szintén behozták.

Így terjedt el ritka gyorsasággal a rend nemcsak egész Itáliában, hanem Németbirodalom-, Lengyel-, Spanyolországban s Ausztria különféle tartományaiban.

Hogy fejlődött a rend tovább; hogy okozták a szomorú belvillongások s egy pár érdemetlen rendtárs szinte képzelhetetlen roszindú-lata és ármánykodása a rend feloszlását; mily iszonyú megaláztatásokon, testi-lelki megpróbáltatásokon kellett a rend szent alapítójának átesnie, míg végre 92 éves korában hosszú, szent s az emberiség szellemi fejlődésére nézve oly jelentőség-teljes élet után az Úr magához vette hű szolgálóját, kinél nemesebb munkát kevesen végeztek életükben; hogyan állították vissza nemsokára Kalazantius halála után a hírneves rendet: — mindezekről ezúttal hallgatnom parancsol a felolvasásomra engedett idő

rövidsége, legföljebb tájékozásúl megjegyezhetjük még azt, hogy — dr. Erdélyi Károly adatai szerint — ma van a piaristáknak az egész világon 14 provinciában összesen 120 házuk, 1875 szerzetessel, a kik körülbelül 48—50,000 növendéket tanítanak. Ebből legtöbb esik Olasz- és Spanyolországra, mely utóbbiban magában van 46 szerzetesház, 995 piaristával, a kik 19,542 gyermeket oktatnak.

A rend történetének ezen rövid s csak a főbb mozzanatokra szorító szegényes vázlata után térjünk át a piarista rend magyarországi szereplésére, amelyet ez alkalommal, ha csak egypár sorban is, méltatni kötelességemmé teszi volt tanítványi őszinte tiszteletem és igaz hálám.

III.

A kegyes tanítórendet nálunk a magyar országgyűlés III. Károly királyunk uralkodása alatt és legmagasabb pártfogásával az 1715. évi 102. törvénycikkkel honosította meg; azonban ezt megelőzőleg is voltak már piarista házaink és iskoláink, nevezetesen a többi között a podolini házat Lubomirszky Szaniszló lengyel herezeg 1642-ben alapította, mely ház azonban 1782-ig a lengyel piaristáké volt; a privigyei házat 1666-ban gr. Pálffy Pál nádor özvegye, Khuen Francziska alapította; a szentgyörgyi ház 1685-ben történt alapítása Szelepcsényi György Magyarország primásának érdeme; a kecskeméti ház 4 alsó osztálylyal, amint tudjuk, 1714-ben alapítottatott Koháry István országbíró által, míg a felső 4 osztályt Kecske-mét város kath. közönsége 1859-ben hozta létre. Ma van nálunk a piaristáknak 24 háza, s két hittudományi és tanárképző intézete a rend papnövendékei számára; a rend személyzete 390 tagból áll, ebből 222-en a tanügy terén működnek, s összesen 8760 tanítványt oktatnak; a többi pedig rendi növendék, vagy nyugalmat élvez. A rendnek magyarországi főnöke ez idő szerint Frank Ferencz, kir. tanácsos, aki 1895 óta vezeti a rend ügyeit.

Ezek a száraz adatok, ez a magyarországi piaristák állapotának egyszerű kerete. Hogy azonban e száraz adatok nemzeti kulturánk milyen kincseiről regélnek, hogy e keretbe a háromszázados mult serény tevékenysége milyen gyönyörű képet állított be, — azt csak azok nem tudják, akik sem látni, sem hallani nem akarnak. Pedig a piaristák a közel 300 éves magyarországi tevékenységét meglátni és megérteni könnyű nekünk, akiknek e képet maga a magyar nemzet géniusza magyarázza.

Csak az igazságnak hódolunk ugyanis, midőn a magyarországi piarista rend forró magyar hazafiságát erényei legelsőbbjének mutatjuk be; a magyarországi piarista nemcsak az Úr imádásában, de a hazaszeretben sem ismer idegen isteneket, akiket imádjon. Voltak idők, a midőn

magyarnak lenni veszélyes és nehéz volt s az az egyszerű piarista reverenda mindig szembeszállt a nehézségekkel s nem félt a tiltott honszeretet súlyos következményeitől sem. Ma pedig nem ösmerek rendet, amelynek élő honszeretetét annyira látnám, mint a piaristákét, akik a félhalott közömbösség se hideg, se meleg s így kényelmes köpönyegét sohasem viselik; de viszont az erényt is a higgadtság imponáló nyugalmaival gyakorolják. Hogy mit ér egy piarista égő honszeretete, amely nem nyugszik, a míg lángjával mások szívét is fel nem lobbantja: azt legjobban tapasztaltam magam, aki a piarista tanárok működését a felvidék egyik igen szerény városkájában tanultam ösmerni. A felvidéken minden piarista a magyar állameszmének valóságos apostola; s tapasztalásból mondhatom, hogy a hol a piarista rend megveti a lábát, ott minden kényszereszközök nélkül úgy halad, terjed a magyarság, hogy azt öröm látni. Szaporítsa is meg Isten a számukat s éleszsze folyton honszeretetüket, mert áldásos munkájokra Magyarország még nagyon sok vidékének szerfölött égető szüksége van.

Pestalozziról mondja Schiller, hogy a népnek oly barátja, a nevelésügynek oly apostola volt, hogy őt „önzetlensége- és önfeláldozásában, a néphez való rajongó szeretete- s a népnevelés terén kiállott szenvedéseiben és fáradozásában soha senki sem múlta felől.“ Ezen alapján véve megérdemelt dicsőítés a piaristák rendjének szent alapítójára azonban sokszorozva is ráillik; főleg, ha tekintetbe vesszük az idők zord nehézségét, amelyben Kalazanti szt. József működött. De a miért a kegyesrend megalapítójának sikerei és érdemei föltétlenül nagyobbak bármely népnevelőinél: az az a fényes tény, hogy a míg a híres német s más paedagógusok kísérletei kudarczczal végződtek, s az élet által nem honorált teoriák maradtak: addig Kalazantius rendje él, virágozik, s más országbeliekről nem is szólva, minden magyar piarista Kalazantius szent eszméinek egy-egy letéteményese, aki működésében „az ifjúság önzetlen szeretetét, a gyakran hálátlan munka iránt való lelkes odaadást, a neveletlen gyermekek hibáival és durvaságaival szemben tanúsított béketúrést, a vallásoságot, mint a nevelő-oktató legkitűnőbb erényeit“ nap-nap mellett gyakorolja s áldásos működésével ezreket, meg ezreket szállít a magyar kultúra még ifjú, de már is jóhírnévnek örvendő hadseregébe.

Aztán a magyar piarista rend azt sem felejtette el, hogy eredeti missziója a *szegény* nép fiainak istápolása, tanítása, segélyezése volt. Nem tűntet vele senki, az ujságok hírvovata sem szól róla, de én s velem ezren tudják, hogy a piaristák nagylelkűsége s anyagi támogatása hány szegény, törekvő ifjút segített abban, hogy tehetségét a magyar társadalom javára tágabb-kisebb körben érvényesíthesse s felemelkedjék. A kételkedőket

a rend társházaiba utasítom s ott majd tapasztalják, hogy a jótékonyosság nem ott virágzik legszebben, ahol a kertészek nagy reklámot csapnak s hogy a piarista, amidőn a jobb kezével jót tesz, azt még a balkezének sem mondja meg.

A mi az Istennek tetsző hivatásnak az idealismus legszebb zománczát adja s azt az önzetlenség verőfényével ragyogja be - az azon körülmény, hogy a szegénységre esküdtött piarista nem fizetésért, nem emelkedés reményében tanít; az ő szellemi munkája még ma is keresztényi — és ingyenes; szerény ellátásán s a legszükségesebbeken felül jövedelme: egyedül az a felemelő öntudat, hogy ő a keresztény műveltség és tudomány érdekében hasznos munkát végzett, s hogy az emberiség fejlődésének nagy művében neki is van egy kis része, a mely emlékét megőrzi. A mai kor csúnya materialismusa mellett ritkaságánál fogva is kiválóan tiszteletreméltó jellemvonás.

A piaristák e kiváló tulajdonságain felül a rend további fejlődésének és emelkedésének zálogát képezi a más *vallásúakkal szemben tanúsított szeretetteljes türelem és rendi szabályainak befejezetlensége*. A mi az elsőt illeti, soha én hírért sem hallottam a más vallásút kisebbitő, ócsárló piaristának; iskoláikban csak a szeretet uralkodik s bizony ma is jól emlékszem, hogy hittani leczkéken akármikor ott ült mellettem egyik oldalról a protestáns, másik oldalról a zsidó s mély vallásosságú hittanárunkat mind a kettő oly áhítattal hallgatta, mint akár én és soha egyik sem érezhette magát sértve különleges vallási érzelmeiben. Mert távol van a piarista tanártól a gyűlölködés és tele van az ő szíve az „Isten angyalkái“ (a mint Kal. szt. József a gyermekeket nevezte) iránt érzett szeretettel, s tudva azt, hogy úgy sincs válogatás az Úr előtt, egyformán szereti ezt is, azt is, s csak egy célja van: hogy valamennyiből derék hazafit, vallásos és kötelességtudó embert neveljen.

A mi viszont az említett tanszabályokat illeti, azokat a rend szent alapítója a jövőbe látó zseniálitással nem kötötte meg, nem határolta el; mert jól tudta, hogy a mi emberi, az, ha a maga korában még oly jó is, nem örök érvényű. A piaristák rendi „tanszabályainak jellege tehát a befejezetlenség“. Kalazantius csak általános útasításokat ad, tudva, hogy a részletek az egyes országoktól és a haladó kortól függenek; s a piaristák alapítójuk e jövőbe látásának köszönhetik, hogy tantervek a paedagógia s általában a fejlődő tudomány és a különleges nemzeti viszonyok szerint módosul és azokhoz alkalmazkodik, a mi egyértelmű a fokozatos és folytonos fejlődésre való képességgel.

A piarista tanár tehát mindig modern lesz, a míg csak a tanuló ifjúság iránti szeretet, s a fejlődő tudomány vívmányainak elsajátítása s alkalmazása a kulturális életben értékkel fog birni.

A kegyes-tanítórendnek, mint szerzetnek, van ezenfelől még egy, a jövő szempontjából szerfölött becses privilégiuma, hogy sem az egyházi, sem a vallási körökben nincsenek számbavehető ellenségei. És miért? Én azt hiszem, hogy az itt röviden jellemzett erényei miatt és még főleg azért, mert a rend, mint ilyen, politikát sohasem űzött, jól tudván azt, hogy a politikai irányok élete rövid, az ő hívatása: az ifjúság keresztény szellemenben való tudományos oktatása és nevelése pedig örök. Ezt feláldozni annak, könnyelműség, a mely biztos romlásra vezet; a mint azt nem egy világhíre emelkedett nagy rendnek szomorú sorsa igazolja.

Adja Isten, hogy a piarista rend soha se feledkezzék meg e 3 százados, helyesnek bizonyult böles életelvéről, mert arra a rendre, — a melynek tagjai közé tartozott: *Erdösi*, 1848/9-iki szabadságharcunk hősellekű branyiszkói papja, *Horváth Cyrill*, városunk szülötte, a kit úgy tudománya, mint jószive örökké emlékezetessé tesz előttünk, *Purgstaller*, a hires böleselő, *Dugonits*, a magyar regényirodalom atyja s a közelmúlt kor édesszavú mesemondója, *Révay*, a magyar nyelvtudomány halhatatlan jelese s a még élő életírója, kitűnő tudós *Csaplár Benedek*, vagy a humanitásáról főleg előttünk, kecskemétiak előtt oly jó emlékezetű *Polák director* és sok más — mondom, arra a rendre még nagy szerep vár Magyarország jövő fejlődésében s e szerepre a rendet a kitűnő érdemek hálás jutalmazójának, a magyar intelligens társadalomnak köztudata és közakarata jelöli ki.

„A mi az emberben valóban nagy — az forrása az emberi kulturának.” (Braudes.) A piarista rend 3 száz éves multja s a kultura terén elért fényes sikerei bizonyítják, hogy a rend alapítója, Kal. szt. József valóban nagy ember volt s hogy nagysága bő forrása volt többi között a mi magyar szellemi fejlődésünknek is. Adja a jó Isten, hogy e forrás sohase apadjon ki s hogy magyarországi piaristáink, akik e forrásból merítenek erőt és kitartást nemes hivatásukhoz, csak fejlődjenek és sohasem sülyedjenek, csak sikert s elismerést arassanak, gánés, balszerencse ne érje őket. E mellett ők magok se feledjék el sohasem, hogy alapítójuk erényei örökértékű kincsek s így ezen erények élő emléke: az ő rendjük is, ha szent alapítójuk nyomdokain haladnak, hosszú, nagyon hosszú életre szánt és nem efemer értékű emberi intézmény.

Boldogasszony anyánk, mi dicső pátronánk, Kal. szt. József és rendjének égi pártfogója eszközölje ki az isteni Gondviselésnél, hogy *úgy legyen!*

5. *Pintér Kálmán*, kegyesrendi tanár „*Calasanti szelleme*“ című dramolettjét előadták:

István, piarista tanár	<i>Lukács József</i> , VIII. o. t.
Calasanzai szelleme	<i>Valentin József</i> , VII. o. t.
Hírnév szelleme .	<i>Csorba Gáspár</i> , VII. o. t.
Rang szelleme	<i>Jancsár Mihály</i> , VIII. o. t.
Vagyon szelleme	<i>Nóta Istrán</i> , VI. o. t.
Kor szelleme	<i>Bagi Kálmán</i> , VII. o. t.
Első tanuló .	<i>Dömötör Istrán</i> , I. o. t.
Második tanuló .	<i>Bárány Etele</i> , III. o. t.
Harmadik tanuló	<i>Bagi Béla</i> , V. o. t.

6. Finale a „*Loray ballett*“-ből Bethoventől; előadta a *főgymnasium zenekara*.

7. *A legbotdogabb*. Váradí Antaltól. Szavalta *Nyúl Pál*, V. o. t.

8. *Diadal-ének*. Händeltől. Előadta a *főgymn. ének- és zenekara*.

C) Márczius 15-ikének félszázados évfordulóján emlék-ünnepet ült a főgymnasium ifjúsága a következő műsorral:

1. *Hymnus*. Erkeltől. Énekelte az ifjúsági zenekar.

2. *Honfi dala*. Csomaközitől. Szavalta *Nyúl Pál*, V. o. t.

3. *Nemzeti dal*. Irta Petőfi. Ének- és zenére alkalmazta Hubay. Előadta a *főgymn. ének- és zenekara*.

4. *Márczius 15-ikének emlékezete*. Beszéd, tartotta *Fekete Istrán*, VIII. o. t.

5. *Toborzó*. Arany Jánostól. Előadta a *főgymn. ének- és zenekara*.

6. *Márczius 15-én*. Irta Ábrányi Emil. Szavalta *Hegedüs Ferencz*, VII. oszt. tanuló.

7. *Rákóczy-induló*. Szent-Gály Gyulától. Előadta a *főgymnasium ének- és zenekara*.

D) A kegyes-tanítórendi növendékpapok (a főgymn. 7. és 8. oszt. tanulói) Kal. Szent-Józsefnek, a rend alapítójának emlékére, márczius hó 25-én ünnepélyt rendeztek a következő műsorral:

1. *Ouverture Titus*. Mozarttól. Előadta a zenekar.

2. *Kalazanti szt. József nagy művének kezdete*. Irta és felolvasta *Majoros Béla*, 8. o. t.

3. *Esti kar*. Kreutzertől. Előadta az énekkar.

4. *A szent Szűz ígérete*. Irta *Ulrich József*, 7. o. t. Szavalta *Nagy Istrán*, 7. o. t.

5. *A kegyes-tanítórend társadalmi befolyása a múltban és a jelenben.* Irta és felolvasta *Lukács József*, 8. o. t.
6. *Dalra.* Storehtól. Előadta az énekkar.
7. *A gyermek Kalazanti.* Szavalta *Földi József*, 7. o. t.
8. *Fáklyafénynél.* Induló Willebichotól. Előadta a zenekar.

E) Az 1848-iki törvények szentesítésének 50-ik évfordulója emlékére, április hó 16-án* ünnepélyt rendezett a főgymnasium a következő műsorral:

1. *Hymnus.* Erkeltől. Énekelte a főgymnasium énekkara.
2. A főgymn. igazgatójának megnyitó beszéde.
3. *Honszeretet.* Vörösmartytól. Szavalta *Elekes Mihály*, 7. o. t.
4. *Ünnepi beszéd,* Tartotta *Lukács József*, 8. o. t.
5. *Nagy idők tanúi.* Pintér Kálmántól. Szavalta *Szakáll Gyula*, 7. o. t.
6. *A magyarok Istene.* Petőfitől. Szavalta *Majoros Béla*, 8. o. t.
7. *Szózat.* Egressytől. Énekelte a főgymnasium énekkara.

F) XIII. Leó pápa Ő szentségének 60 éves áldozársága és 20 éves pápaságának emlékére április hó 24-ikén rendezett ünnepélyt főgymnasiumunk.

Szent mise után *Janny László*, főgymnasiumi hitszónok tartotta az ünnepi beszédet; a vasárnapi evangéliumból indult ki, mely az isteni Üdvözítőt a jó pásztor kedves képében szemlélteti; kifejtette röviden, hogy Jézus valóban jó pásztor volt nyájának, az egyháznak, és menybenetele előtt Péter apostolra, mint főpásztorra bízta az egész nyáját. Majd áttért az ünnepély jelentőségére; a jó Isten t. i. azzal a ritka kegyelemmel ajándékozta meg XIII. Leó pápa Ő szentségét, hogy ez évben megérhette azt a napot, melyen betölt papságának hatvanadik esztendeje, megtarthatta az ú. n. gyémánt-miséjét. Ezért veszi körül ő szentségét a keresztény világ millióinak szíve hódolattal. A milliók e hódolatának az oka, mert XIII. Leó pápa annak az utódja, kinck Jézus mondotta: „Te Péter vagy, és e kösziklára fogom építeni egyházamat, és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta.” (Mát. 16. 18.) Tehát Krisztus földi helytartójának, az egész nyáj főpásztorának, a pápaság isteni intézményének szól e hódolat. Aztán végig tekintve a pápaság történetén, kimutatta, hogy Isten hatalmas védő karja őröködik fölötte. Végül buzdította az ifjú-

* Ápr. 11-ike helyett.

ságot, hogy legyen távol szívetől a hitközöny, éljen kebelében a lelkesült ker. katolikus öntudat, a gyöngéd, odaadó, mély szeretet sz. egyházunk és annak szentséges feje iránt.

A beszéd végeztével a főgymn. énekkara a pápai hymnust énekelte.

Emelte ezen ünnepélyünk fényét, hogy az éppen körünkben időző kegyes-tanítórend Főnöke, nsgos Frank Ferencz úr, továbbá dr. Czobor Béla egyetemi tanár úr is megjelentek az ünnepélyen.

(7) *Június 8-ikán a koronázás évfordulójának emlékűnnepét tartottuk, összekapcsolva az évzáró ünnepélylyel a követhető műsorral:*

1. *Nyitány*, Ebeltől. Előadta *a zenekar*.
2. *A magyar nyelv*, Pósa Lajostól. Szavalta *Beretrás Jenő*, I. o. t.
3. *Ima*, Obertől. Énekelte *a regyes énekkar*.
4. *Koronázási szózat*, Kalmár Endrétől. Szavalta *Szakáll Gyula*, VII. o. t.
5. *Király-dal*, Szent-Gály Gyulától. Előadta *az ének- és zenekar*.
6. *A tanú*, Várady Antaltól. Szavalta *Nyúl Pál*, V. o. t.
7. *Mennett*, Luigi Boccherinitől. Előadta *a zenekar*.
8. *Lóco*, monolog, Gaál Mózesztől. Szavalta *Hegedüs Ferencz*, VII. o. t.
9. *Románéz* (Gyere haza, édesanyám), Szenditől. Előadta *az ének- és zenekar*.
10. A pályázatok eredményének kihirdetése.
11. *Rajta!* Induló, Beckertől. Előadta *az ének- és zenekar*.
12. A főgymnasium igazgatójának záró beszéde.

I.

Tanári kar.

1. Rendes tantárgyak tanárai.

- AMBRUSZTER SÁNDOR, kegyes-tanítórendi áldozó pap, helyettes tanár, a Magyar Földrajzi Társaságnak rendes tagja, az I. osztály főnöke; tanította a vallástant, a latin és magyar nyelvet az I., a történelmet a IV. osztályban, hetenkint 18 órában. Tanárkodásának évszáma 5.
- ARÁNYI ÁGOST, kegyes-tanítórendi áldozó pap, rendes tanár, a K. m. Természettudományi Társaságnak rendes tagja, tanította a német nyelvet a III., IV., V., VI., VII. és VIII. osztályban, hetenkint 19 órában. Tanárkodásának évszáma 27.
- BÁN JÓZSEF, kegyes-tanítórendi áldozó pap, rendes tanár, az Országos Magyar Gyorsíró Egyesületnek rendes-, a Magyar Paedagogiai Társaságnak pedig külső tagja, az ifjúsági könyvtár öre, a III. oszt. főnöke; tanította a latin nyelvet a III., a magyar nyelvet a III. és VII. osztályban, a hittant a II. és VI. osztályban s a szépírást az I. osztályban, hetenkint 17 órában. Tanárkodásának évszáma 4.
- BARTEK LAJOS, kegyes-tanítórendi áldozó pap, rendes tanár, a K. m. Természettudományi, a Magyar Földrajzi Társaságnak és a helybeli „Katona József-Kör”-nek rendes tagja, a természetrajzi és vegytani szertárak gondozója, a tanári tanácskozmányok jegyzője; tanította a földrajzot az I., II., VII., a természetrajzot a IV., V. és VI. osztályban, hetenkint 18 órában. Tanárkodásának évszáma 16.
- DEZSŐ LAJOS, torna tanár, tanította a tornázást az I—VIII. osztályban, hetenkint 14 órában. Tanárkodásának évszáma 9.
- HORVÁTH GYÖRGY, kegyes-tanítórendi áldozó pap, rendes tanár, okl. gyorsíró, az Országos Magyar Gyorsíró Egyesület s a helybeli „Katona József-Kör”-nek rendes tagja, a Városi Zeneiskola felügyelő bizottságának s a tápintézeti bizottság tagja, a helybeli állami főreáliskolában a latin nyelv rendkívüli tanára, a Gyorsíró-kör vezetője, a tanári könyvtár

- s a philologiai és történelmi múzeum öre, a VII. osztály főnöke; tanította a latin nyelvet a VII., a görög nyelvet az V., VII. és VIII. osztályban, hetenkint 19 órában. Tanárkodásának évszáma 17.
- JANNY LÁSZLÓ, kegyes-tanítórendi áldozó pap, rendes tanár, az Országos Tanár-Egyesület és a Budapesti Philologiai Társulat rendes tagja, a rendi növendékek helyettes tanulmányi felügyelője, főgymnasiunai hitszónok, a VI. osztály főnöke; tanította a vallást az V., VII. és VIII., a latin és görög nyelvet a VI. osztályban, hetenkint 17 órában. Tanárkodásának évszáma 27 és $\frac{1}{2}$.
- KOVÁTS ANTAL, kegyes-tanítórendi áldozó pap, rendes tanár, az Országos Tanár-Egyesület s a Szt.-István-Társulat rendes tagja, a helybeli „Katona József-Kör” titkára, Kecskemét th. város könyvtári és múzeumi bizottságának tagja, a városi zeneiskolában a zenetörténet, az ipariskolában a vallás tanára, az Önképző-kör vezetője, a VIII. osztály főnöke; tanította a magyar nyelvet és irodalmat a IV., V., VI. és VIII., a latin nyelvet a VIII. osztályban, hetenkint 18 órában. Tanárkodásának évszáma 13.
- MOLNÁR PÁL, kegyes-tanítórendi áldozó pap, rendes tanár, a rendi növendékek tanulmányi felügyelője, a Magyar Történelmi Társulat s a Szt.-István-Társulat rendes tagja, a helybeli „Katona József-Kör” pártoló tagja; tanította a történelmet a III. és VIII., a mennyiségtant a III. osztályban, hetenkint 10 órában. Tanárkodásának évszáma 23.
- PATAKY IMRE, ipar- és keresk. iskolai igazgató, a közs. iskolaszék, a róm. kath. egyháztanács tagja, a helybeli „Katona József-Kör” pártoló tagja, a „Magyar-Salon” képzőművészeti társulat tagja; tanította a rajzot és mértant a II., III., IV. és V. osztályban, hetenkint 10 órában. Tanárkodásának évszáma 27.
- SALÁNKY ISTVÁN, kegyes-tanítórendi áldozó pap, h. tanár, a IV. oszt. főnöke; tanította a latin nyelvet a IV. és V., a történelmet az V. és VI. osztályban, hetenkint 18 órában. Tanárkodásának évszáma 9.
- SÁRGAY ANTAL, kegyes-tanítórendi áldozó pap, rendes tanár, a természet-tani szertár gondozója; tanította a fizikai földrajzot a III., a mennyiségtant a VI., VII., VIII., a természettant a VII. és VIII. osztályban, hetenkint 18 órában. Tanárkodásának évszáma 24.
- DR. TÓTH GYÖRGY, kegyes-tanítórendi áldozó pap, rendes tanár, igazgató, a kecskeméti róm. kath. egyháztanácsnak és a főgymnasiunai bizottságnak tagja; tanította a böleseleti előtant a VIII. osztályban, hetenkint 3 órában. Tanárkodásának évszáma 24.
- VÉKONY JÓZSEF, kegyes-tanítórendi áldozó pap, rendes tanár, az V. osztály főnöke, tanította a mennyiségtant a I., II., IV. és V. s a rajzoló

geometriát az I. osztályban, hetenkint 17 órában. Tanárkodásának évszáma 24.

ZENTAY JÓZSEF, kegyes-tanítórendi áldozó pap, h. tanár, hitelemző, a II. oszt. főnöke; tanította a vallástant a III. és IV., a magyar és latin nyelvet a II., a magyar s görög irod. szemelvényeket és művelődés-történelmet az V. osztályban, hetenkint 18 órában. Tanárkodásának évszáma 5.

2. Felekezeti hittanárok.

CSUPICS KORNÉL, gör. kel. lelkész Szt.-Endrén, a kecskeméti hitközség adminisztrátora, havonként tartott vallási órákat vasárnap délelőtt. Tanárkodásának évszáma az intézetnél 9.

KISS ZSIGMOND, ev. ref. segédlelkész, hitoktató; tanította a reform. vallású tanulókat osztályonként 2—2 órában. Tanárkodásának évszáma az intézetnél 4.

LAUKÓ KÁROLY, ág. ev. lelkész; tanította az ág. ev. hitv. tanulókat hetenkint 2—2 órában. Tanárkodásának évszáma az intézetnél 32.

DR. BÁRÁNY JÓZSEF, főrabbi; tanította az izr. vallású tanulókat osztályonként 2—2 órában. Tanárkodásának évszáma az intézetnél 8.

3. Rendkívüli tantárgyak tanítói.

ARÁNYI ÁGOST, tanította a francia nyelvet a kezdőknél és haladóknál, heti 2—2 órában.

BARTEK LAJOS, tanította a gyorsírást a kezdőknél, hetenkint 1 órában.

HORVÁTH GYÖRGY, tanította a gyorsírást a haladóknál, hetenkint 1 órában.

SZENT-GÁLY GYULA, világi, az intézeti ének- és zeneiskola tanszereinek gondozója; a kecskeméti Városi Zeneiskola igazgatója, a „Katonai József-Kör” rendes tagja; tanította az éneket és zenét mind a kezdőknél, mind a haladóknál hetenkint 2—2, összesen 8 órában. Tanárkodásának évszáma az intézetnél 5.

4. Intézeti szolgáló.

RIMÓCZI FERENCZ, pedellus; az intézetnél szolgál 5-ik évben.

II.

Előadott tananyag, tankönyvek.**1. Rendes, kötelező tantárgyak.****Első osztály.**

Osztályfőnök: AMBRUSZTER SÁNDOR.

- Vallástan**, heti 2 órában. A parancsokról. A malaszt és eszközeiről, a szentségekről és az imádságról. Az Ó-szövetség története megfelelő erkölcsi tanulságokkal. Tankönyvek: Közép Katekizmus. Eger, 1885. Róder Alajos, Biblia történet. Eger, 1887. *Ambruszter Sándor.*
- Magyar nyelv**, heti 6 órában. a) Nyelvtan: A hangok, mondatok, mondatrészek, a mondatok nemei, beszédrészek. Az igék nemei, személyragok, módok, idők, igeragozás. A szóképzés. b) Prózai és költői olvasmányok értelmes és hangsúlyozott olvasása, az olvasmány szabad elmondása, költemények szavalása. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek: dr. Szinnyei, Iskolai magyar nyelvtan I. r. Szinnyei József, Magyar olvasókönyv I. r. Budapest, 1897. *Ambruszter Sándor.*
- Latin nyelv**, heti 7 órában. Hangtani előismeretek; beszédrészek, mondatrészek; főnév, a főnév nemei; melléknév. Az öt névragozás. A praepositiók. A melléknevek fokozása. A számnevek, a névmások. Az igeragozás cselekvő alakja az indicativusban és coniunctivusban. Fordításból mondatpéldák magyarból latinra és viszont; összefüggő olvasmány a rómaiak eredetéről és mesék. Hetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Szepesi-Tóth, Latin alaktan I. r. Budapest, 1887. Tóth Gy. Olvasókönyv a latin alaktanhoz, Budapest, 1887. *Ambruszter Sándor.*
- Földrajz**, heti 4 órában. Európa országainak természeti viszonyokon alapuló leírása, terményei, lakosai, különös tekintettel azoknak nemzeti s politikai különfésülésére. Tankönyv: Brózik-Paszlavszyk, Európa földrajza. Budapest, 1890. Lange-Cherven, Iskolai atlasz. Budapest, 1888. *Bartek Lajos.*
- Számtan**, heti 3 órában. A tizes számrendszer. Alapműveletek egész számokkal, tizedes és közönséges törtekkel. A méter-mérték ismeretése. Pénzisme és időszámítás. Tankönyv: dr. Lutter Nándor, Közönséges számtan. Budapest, 1894. *Vékony József.*

Rajzoló geometria, heti 3 órában. Pontok, vonalak és szögek. — Három-, négy- és szabályos sokszögek. Az idomok összeillősége, hasonlósága és terület meghatározása. A kör tulajdonságai. Geometriai ékítményi rajzolás rajzoló eszközökkel. Tankönyv: Landau-Wohlrab, *Rajzoló geometria*, I. r. Budapest, 1889. *Vékony József.*

Szépírás, heti egy órában. A magyar kis- és nagy betűk alkotó részeinek és alakítási módjának ismertetése és gyakorlása; folyóírás.

Bán József.

Tornázás, heti 2 órában. Szabadgyakorlatok. Állások: alap-, zárt-, feszítő-, lábújj- és sarkállás. Tag-szabadgyakorlatok: karlendítések, lökések minden irányban, törzshajlítások, sark- és térd-emelések. Járó szabadgyakorlatok: járás oldal- és arczsorban, helyben és továbbhaladással, utánlépéssel. Társas szabadgyakorlatok kettesével. Tornázó rendgyakorlatok: sornytás, mellésorakozás, körjárás, kígyóvonulás. Katonai rendgyakorlatok: állás, sor-felállítás, igazodás, fedezés, fővetések, fordulatok, helyben járás arcz- és oldalsorban. Szergyakorlatok: alapgyakorlatok a korláton, nyújtón, póznákon, köteleken, a vízszintes- és rézsútos létrán, gyűrűshintán; magas-, távol- és kötélugrás. Játékok.

Dezső Lajos.

Második osztály.

Osztályfőnök: ZENTAY JÓZSEF.

Vallástan, heti 2 órában. Az apostoli hitvallásról. A szentségekről. Az új-szövetség története. Tankönyvek: Közép Katekizmus. Eger, 1885. Róder Alajos, *Biblia történet*. Eger, 1887. *Bán József.*

Magyar nyelv, heti 5 órában. a) Nyelvtan. A múlt évi tananyag átisméltése után a határozók részletesen. Az összetett mondatok, a mellérendelt és alárendelt mondatok viszonyai. A többszörösen összetett mondatok. A körmondat. b) Prózai olvasmányok értelmes olvasása, szó- és mondattani elemzése. Költői olvasmányok betanulása és szavalása. Kéthetenként iskolai gyakorlat. Tankönyvek: Szinnyei József, *Iskolai magyar nyelvtan* II. r. és Szinnyei J., *Magyar olvasókönyv* II. r. *Zentay József.*

Latin nyelv, heti 7 órában. A múlt évi anyag átisméltése után az ige-tövek. A cselekvő-, szenvedő-, álszenvedő- s körülírt igeragozás. Az igék perfectumai és supinumai. A rendhagyó-, hiányos- és személytelen igék. A szóképzés. A mondatszerkesztés főbb szabályai. Fordításra magyar s latin mondatok, összefüggő olvasmányok a római királyokról és mesék. Hetenként iskolai gyakorlat. Tankönyvek:

Szepesi-Tóth, Latin alaktan és Tóth Gy., Latin gyakorló és olvasókönyv II. r. *Zentay József.*

Földrajz, heti 4 órában. Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália és Polynésia természeti viszonyokon alapuló leírása, terményei, lakosai, különös tekintettel néprajzi és társadalmi viszonyaikra. Tankönyv: Brózik-Paszlavszy, Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália földrajza. Budapest 1889. Lange-Cherven, Iskolai atlasz. Budapest, 1888.

Bartek Lajos.

Számtan, heti 4 órában. Számolási rövidítések. Számolási műveletek korlátolt pontossággal. Az egyszerű hármasszabály. Az olasz számolási mód. A százalékszámítás és mindennemű alkalmazása. Viszonyok és arányok. Tankönyv: dr. Lutter Nándor, Közönséges számtan. Budapest, 1894.

Vékony József.

Rajzoló geometria, heti 3 órában. Stereometriai elemek. A sík. Az egyenesek és síkok fekvése. A lapszög és szöglet. A legfontosabb testek, úgymint hasáb, gúla, szabályos testek, henger, kúp és gömb tulajdonságai és hálózata. A testek ábrázolása egy síkon, felszínének és térfogatának meghatározása. Testminták készítése, síkékértmények rajzolása. Tankönyv: Előírt tankönyv nem használtatott. *Pataky Imre.*

Szépírás, heti egy órában. A magyar és német betűk alakítása és írása. Folyóírás mind a két nyelven.

Pataky Imre.

Tornázás, heti 2 órában. Szabadgyakorlatok. Állások: lépő-, keresztezett-, terpeszkedő-, guggoló-állás. Tag-szabadgyakorlatok: karnyújtások, ütések minden irányban; törzsfordítások, lábemelések és vetések. Járó szabadgyakorlatok: járás különféle lábtartással helyben és tovább haladással, váltogatott utánlépéssel. Futás. Társas szabadgyakorlatok. Tornázó rendgyakorlatok: elé-, mellésorakozás, szögjárás, esigajárás. Katonai rendgyakorlatok: rendekbe fejlődés és sorba szakadozás. Szergyakorlatok: Lásd I. osztály. Játékok.

Dezső Lajos.

Harmadik osztály.

Osztályfőnök: BÀN JÓZSEF.

Vallástan, heti 2 órában. Az ember rendeltetéséről és végezteljáról. A hitről, parancsolatokról és a malaszt eszközeiről. Tankönyv: Közép Katekizmus. *Zentay József.*

Magyar nyelv, heti 3 órában. Olvasmányok szó- és mondattani elemzéssel. A nyelvtan rendszeres tárgyalása, szaválás. Kéthetenként egy iskolai dolgozat. Tankönyvek: Szinnyi József, Rendszeres

magyar nyelvtan, 1897. Budapest, Magyar olvasókönyv III. 1895. Budapest.

Bán József.

Német nyelv, heti 4 órában. A helyes olvasás és írás szabályai. A nevek és igék ragozása. A melléknév és fokozása. Névmások. Számnevek. Mondatalkotás és szórend. Könnyebb prózai darabok fordítása. Két-hetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyvek: dr. Szemák István, Német nyelvtan I. rész. Budapest, 1889. U. a. Német olvasókönyv I. rész. Budapest, 1890.

Arányi Ágost.

Latin nyelv, heti 6 órában. Az alaktan ismétlése. Az egyszerű mondat, az infinitivus, participium, supinum, gerundium és gerundivum rendszeres tárgyalása. Az igemódok s igeidők használata. Esettan. Olvasmányok Liviusból: A köztársaság első éveit Lib. II. 1—14 cap., Cajus Marcius Coriolanus, Lib. II. 34—40. cap., Phaedrus meséből: Graculus superbus et pavo, Canis per fluvium carnem ferens, Muli duo et latrones, Lupus et canis, De vitiis hominum, Viatores et latro. Hetenként egy iskolai dolgozat a nyelvtani anyag begyakorlására. Tankönyvek: Szepesi-Tóth, Mondattan, Budapest, 1887. Tóth, Latin olvasókönyv, Budapest, 1892.

Bán József.

Történelem, heti 4 órában. Magyarország története, befejezésül földrajzi, politikai és műveltségi viszonyai. Tankönyv: Varga Ottó, A magyarok története és Magyarország a jelenben. Budapest, 1892.

Molnár Pál.

Physikai földrajz, heti 2 órában. A physika főbb törvényei. A föld mint világtest. A földgömb szárazsága, vize és légköre. Tankönyv: dr. Schmidt Ágoston, Physikai földrajz. Budapest, 1891.

Sárgay Antal.

Számtan, heti 3 órában. Összetett hármasszabály. Egyszerű és összetett kamatszámolás. Határidő-számolás. Egyszerű és összetett lerovat-számolás. Állampapírok, részvények, váltók. Egyszerű és összetett társaságsszabály. Elegyítésszabály. Tankönyv: dr. Lutter Nándor, Közöséges számtan. Budapest, 1893.

Molnár Pál.

Rajzoló geometria, heti 2 órában. Távoltságok mérése, párhuzamos és merőlegesek szerkesztése. Az egyenoldalú, egyenlőszárú és a derékszögű háromszög tulajdonságain alapuló szerkesztések. Összeillő és hasonló idomok s ezek tulajdonságainak alkalmazása a gyakorlati mérésnél. A húr és érintő tulajdonságai, központi és kerületi szögek; sokszögek. Körök viszonyos fekvése. Területmérés és nivellálás. Tankönyv: Előírt tankönyv nem használtatott.

Pataky Imre.

Tornázás, heti 2 órában. Szabadgyakorlatok. Állások. Tag-szabadgyakorlatok: kar-, láb-, törzsgyakorlatok. Járó szabadgyakorlatok.

Társas szabadgyakorlatok. Tornázó rendgyakorlatok: ellenvonulás, köralakítás, kanyarulatok a központ körül. Katonai rendgyakorlatok: kanyarodások, kettős rendekbe fejlődés. Szergyakorlatok a korláton, nyújtón, köteleken, póznákon, a rézsútos és vízszintes létrán, lovon, bakon; magas-, távol- és kötélugrás. Tornajátékok. *Dezső Lajos.*

Negyedik osztály.

Osztályfőnök: SALÁNKY ISTVÁN.

- Vallástan**, heti 2 órában. A külső istenitisztelek általában. A szertartás-tan fogalma és felosztása. A szent helyek és az egyházi készletek. Az istenitisztelek szent cselekményei. A szent idők. Tankönyv: Pokorny Emánuel: Katholikus szertartástan. *Zentay József.*
- Magyar nyelv**, heti 4 órában. Irály- és verstan megfelelő olvasmányokkal. Arany János Toldija nyelvi és tárgyi magyarázatokkal. Kéthetenként részben iskolai-, részben házi dolgozat. Tankönyvek: Pintér Kálmán, Magyar stilsztika, I. r. Budapest, 1892. Lehr Albert, Arany János Toldija, Budapest, 1893. *Kováts Antal.*
- Német nyelv**, heti 3 órában. Helyes olvasás és írás. A nyelvtan rendszeres áttekintése, különösen az ígetan, névragozás, melléknevek, névmások, praepositiók és postpositiók. Válogatott költői és prózai olvasmányok fordítása, elemzése és emlézése. Kéthetenként egy írásbeli iskolai dolgozat. Tankönyvek: dr. Szemák István. Német nyelvtan II. rész. Budapest. 1888. U. a. Német olvasókönyv II. rész. Budapest, 1887. *Arányi Ágost.*
- Latin nyelv**, heti 6 órában. Ismétlések. Módoz és idők a fő- és mellékmondatokban. Oratio obliqua. Liviusból: Horatius Cocles, C. Marcius Coriolanus, Lex agraria, Fabii, Decemviri. Phaedrusból 3 mese. Hetenként egy iskolai dolgozat. Tankönyvek: Szepesi-Tóth Latin mondattan. Budapest 1887. Bartal-Malmosi Latin olvasókönyv 1883. *Salánky István.*
- Történelem**, heti 3 órában. Az ó-kor története. Rövid tájékoztatás azon népek története és műveltségi állapota körül, melyek a görög nép fejlődését megelőzték és az utóbbira később befolytak. A görögök története és műveltségi viszonyuk. Macedonia emelkedése. Nagy Sándor hódításai és ezek következményei. Róma politikai és művelődés-története az actiumi ütközetig. Tankönyv: Szölgvény János, Világtörténet. I. r. Ó-kor. Budapest, 1891. *Ambruszter Sándor.*
- Természetráajz**, heti 3 órában. Ásvány-, kőzet- és földtan, az ásványok behatóbb ismeretéhez szükséges vegytani előismeretekkel. Az ásvá-

nyok tulajdonságai. Az ásványok rendszere s az iparilag fontosabb ásványok részletes leírása. Egyszerű és összetett kőzetek. Földtan. Tankönyv: dr. Roth Samu. Az ásvány-, kőzet- és földtan alapvonalai. Budapest, 1888.

Bartek Lajos.

Mennyiségtan, heti 3 órában. Bevezetés az algebra, összeadás és kivonás algebrai egész számokkal, kiterjesztve a két- és háromtagú mennyiségek négyzetének és köbének képzésére, osztás egész számokkal, a geometriai haladvány mint az osztás specialis esete, a négy alapművelet algebrai törtszámokkal, első fokú egyenletek egy ismeretlennel és az arányok tana. Tankönyv: dr. Lutter Nándor, Betűszám. Budapest, 1891.

Vékony József.

Rajzoló geometria, heti 2 órában. A kúpszeletek szerkesztése adott alkotó részek alapján, húrjaik és érintőik tulajdonsága. Ábrázolás egy síkon (axonometria). A pont, vonal, lap és test ábrázolása két síkon (derékszögű vetítés). Tankönyv: Előírt tankönyv nem használtatott.

Pataky Imre.

Tornázás, heti 2 órában. Szabadgyakorlatok. Térdelések, támaszfekvések. Tag-szabadgyakorlatok. Járó szabadgyakorlatok különféle lábtartással. Szökdelések. Társas szabadgyakorlatok kézi szerekkel. Tornázó rendgyakorlatok: körülkörzés, ellenvonulás, csillagalakítás. Katonai rendgyakorlatok: rendekbe, kettős rendekbe fejlődés menetben. Szergyakorlatok: Lásd III. osztály. Tornajátékok.

Dezső Lajos.

Ötödik osztály.

Osztályfőnök: VÉKONY JÓZSEF.

Vallástan, heti 2 órában. Alaphittan. Isten és vallás. Az isteni kinyilatkoztatás. A ker. vallás kinyilatkoztatott vallás. Az evangéliumok, mint bizonyítékforrások. Jézus Krisztus az Isten küldötte. Jézus egyházának megalapítása, szervezete. A kinyilatkoztatott tan forrásai. Tankönyv: Titz Antal dr., Kath. vallástan I. r. Budapest, 1897.

Janny László.

Magyar nyelv, heti 3 órában. A ballada elmélete. A magyar nép- és műballada. Egyes balladák és lyrai költemények magyarázata tartalom, költői nyelv, szerkezet és versalak szempontjából. Az írásművek szerkesztésének általános szabályai, megfelelő olvasmányok kapcsán. Havonkint házi, írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Magyar balladák. Magyarazzák: Greguss Ágost és Beöthy Zsolt. Budapest, 1883. Pintér Kálmán, Magyar stilsztika, II. r. Szerkesztéstan. Budapest, 1893.

Kovács Antal.

Német nyelv, heti 3 órában. Nyelv és mondattani ismétlések. Mesék, leírások, románcok és költemények fordítása, elemzése és emlézése. A szókinés gyarapítása. Szavalatok. Havonként egy írásbeli iskolai gyakorlat. Tankönyvek : dr. Szemák István, Német nyelvtan II. r. Budapest, 1896. U. a. Német olvasókönyv III. r. Budapest, 1888.

Arányi Ágost.

Latin nyelv, heti 6 órában. Nyelvtani és mondattani ismétlések. Livius XXI. könyvének 1—41. fejezete. Anthologiából: 3, 4, 7, 9, 10, 12, 17, 22, 30, 38, 40, 49. Régiségtanból: Róma leírása. Hadügy. Kéthetenként iskolai dolgozat. Tankönyvek : Bartal-Malmosi ; T. Livii ab urbe condita libri XXI., XXII. Budapest, 1891. Bartal. Malmosi, Jegyzé-Livius XXI. és XXII. könyvéhez, 1881. Pirchala Imre, Anthologia Latina, Budapest, 1890. Wagner-Horváth, Római régiségek. Budapest, 1890.

Salánky István.

Görög nyelv, heti 5 órában. Hangtan. Névalaktan. Az ige- és névelőtanból az az ω -végű igék. Az elméleti rész begyakorlására mondatok és kisebb elbeszélések fordítása görögből magyarra és magyarból görögre. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyvek : dr. Maywald József, Görög nyelvtan. Budapest, 1897. Dr. Maywald József. Görög olvasókönyv. Budapest, 1897.

Horváth György.

Magyar s görög irodalmi szemelvények és művelődéstörténet, heti 2 órában. a) Magy. irodalmi olvasmányok : Kármán Józseftől: Uránia; A nemzet esinosodása; Remek a düsseldorfi képpalotában: Leírása egy palotának Berlinben; Az oszlopokról. Kazinczy és Berzsenyi levelezése. Kölcseytől: Védelem P. J. számára; Magyar játékszin; Emlékbeszédek Kazinczy és Berzsenyi felett; Országgyűlési beszéd a magyar nyelv ügyében. Salamon Ferencztől: A Hunyadiak kora. Költői olvasmányok: B. Szabó D.-tól: Egy ledőlt diófához; A holdhoz; A lantához. Révay Miklóstól: A lélek halhatatlansága; A kikelettről. Virág Benedektől: Változás; Lantomhoz; A bölcsről. Berzsenyi Dánieltől hét óda. Az olvasmányok tárgyi, nyelvi és stilisztikai magyarázata. b) Thukydides élete és munkája, ebből válogatott részletek olvasása, tartalmi és szerkezeti méltatása, kapcsolatban a görög állami-régiségek ismertetésével. Tankönyvek : dr. Jancsó Benedek, Magyar irodalmi olvasmányok; Szilasi Móricz, Szemelvények Thukydidesből; Schill Salamon, Görög régiségek.

Zentay József.

Történelem, heti 3 órában. A római császárság megalapításától Európa mai főbb államainak megalakulásáig; az ó-kor befejezése s a középkor története. Tankönyv: Szölgvény. Világtörténelem II. k. Budapest, 1892.

Salánky István.

- Természetráajz**, heti 2 órában. A növények tagozata élő példányokon. Virágok ismertetése az őszi flórából. Sejt-, alak- és szövettan gör-esői mutatványokkal. Linné rendszere. Rendszeres leíró növénytan. A növények földrajzi elterjedése. Tankönyv: dr. Roth Samu, A növénytan alapvonalai. Budapest, 1892. *Bartek Lajos.*
- Mennyiségtan**, heti 4 órában. Betűszám-tan: határozott elsőfokú egyen-letek több ismeretlennel. A kéttagúaknak magasabb pozitív egész hatványai. Pascal-féle háromszög. Szám-tani haladvány. Gyökfejtés. Másodfokú egyenletek egy ismeretlennel. Geometria: A sík idomok meghatározása, összeillősége, hasonlósága és egyenlősége. A körre vonatkozó főbb tételek. Tankönyv: dr. Lutter Nándor, Betűszám-tan. Budapest, 1891. és u. a. Mértan, Budapest, 1891. *Vékony József.*
- Rajz**, heti 2 órában. Stylizált levelek és virágok, színezett stylszerű síkdiszitmények. — Az ékítmény-stylek, szintan és szín-stylek ismer-tetése. *Pataky Imre.*
- Tornázás**, heti 2 órában. Szabadgyakorlatok. Állások. Tag-szabad-gyakorlatok ellenkező oldalmozgásokkal. Birkózó gyakorlatok. Társas szabadgyakorlatok. Tornázó rendgyakorlatok: 8-as járás $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$ kanyarulatok négyes sorokban. Katonai rendgyakorlatok: fejlődés rendekből és kettős rendekből; húzódás. Szergyakorlatok: könnyebb felülések a bakra és lóra, helyből és iramodással, átugrások, kötélug-rás, magas- és távol-ugrás fordulattal, fordulatok a magas és alacsony nyujtón, korláton, gyűrűhintán, vándormászás a póznákon, gyakor-latok a vízszintes és rézsútos létrán. Játékok. *Dezső Lajos.*

Hatodik osztály.

Osztályfőnök: JANNY LÁSZLÓ.

- Vallástan**, heti 2 órában. A ker. kath. ágazatos hittan. Az Isten és a teremtés. Az emberi nem bűnbeesése. Az Isten fia megtestesülése. Az ember megigazulása. A szentségek. A halál, ítélet, pokol és menyország. Tankönyv: dr. Wappler Antal, A kath. egély tan-könyve II. Eger, 1894. *Bán József.*
- Magyar nyelv**, heti 3 órában. Költői olvasmányok: Shakespearetől Macbeth, tragédia. Kisfaludy Károlytól, Csalódások, vígjáték, meg-felelő tárgyi és tartalmi magyarázatokkal kapcsolatosan, főtekintettel a drámai szerkezet és jellemzésre. Rhetorika: a prózai, különösen a történeti, szónoklati és értekező műfajok elmélete, tekintettel fejlődé-sökre a görög, római és magyar irodalomban. Havonkint házi, írás-beli dolgozat. Tankönyvek: Macbeth, Shakespeare tragédiája, fordí-

totta Szász Károly, jegyzetekkel és magyarázatokkal kiadta Péterfy Jenő. Budapest, 1892. Kisfaludy Károly, Csalódások. Magyarázta dr. Szigetvári Iván. Budapest 1886. Pintér Kálmán, Rhetorika és Olvasókönyv, Budapest, 1895. *Kováts Antal.*

Német nyelv, heti 3 órában. A német ballada-költészet elméletileg és példákban. Költői és prózai olvasmányok nyelvi és tárgyi magyarázatokkal, azok fordítása, elemzése és emlézése. Szaválás. A szókinces gyarapítása, folytonos nyelvtani ismétlések. Havonként egy írásbeli iskolai gyakorlat. Tankönyvek: mint az ötödik osztályban. *Arányi Ágost.*

Latin nyelv, heti 6 órában. Nyelvtani ismétlések és stílus-gyakorlatok. Olv.: Sallustius de bello Jugurthino, a 35—84. cap. kihagyásával. Vergilius Aeneisének I. énekéből szemelvények, a II. ének egészen. Cicero De imperio Cn. Pompei. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Régiségtanból: A birodalom lakossága és annak jogi állapota. A kormány és államhatalom. Vallásügy. Tankönyvek: C. Sallusti Crispi Libri. Bartal A. és Malmosi K. Budapest 1880. P. Vergili Maronis Aeneidos Libri. Pirchala Imre. Budapest 1895. Ugyanattól, Jegyzetek Verg. Aeneiséhez. Budapest, 1882. M. T. Ciceronis De imperio Cn. Pomp. oratio. Keleti Vincze. Budapest, 1887. Wagner-Horváth, Római régiségek. Budapest, 1887. Wagner-Horváth, Római Régiségek. Budapest, 1896. *Janny László.*

Görög nyelv, heti 5 órában. A μ végű igék. Az ω -végű igék V—VIII. osztálya. A szóképzés és összetétel. A mondatban főbb szabályai. Olv. a Gyakorlókönyvből 1—50. A Chrestomathiából Anab. VI. Xenophon a hadsereg élére lép. Tankönyvek: Maywald József dr. Görög nyelvtan. Budapest 1895. Ugyanattól, Görög Gyakorló és Olvasókönyv Xenophonból. Budapest, 1888. Schenkl K.,—Elscher József Chrestomathia Xenophonból. Budapest, 1895. *Janny László.*

Történelem, heti 3 órában. Az új-kor története Amerika fölfedezésétől a bécsi congressusig. A legújabb kor rövid áttekintése. Tankönyv: Szölgvény, Világtörténelem III. k. Budapest, 1893. *Salánky István.*

Természetrész, heti 3 órában. Általános állattan, a szervek és szervrendszerek leírása, az állat-törzsek megkülönböztetése. A fejlődéstan és élettan elemei. Állatrendszer az egyes osztályok főbb képviselőinek leírásával. Az állatok földrajzi elterjedése. Tankönyv: dr. Róth-Vámgel, Az állattan alapvonalai, Budapest, 1895. *Bartek Lajos.*

Mennyiségtan, heti 3 órában. Algebra: A hatványozás általánosítása. A negatív, tört és zérus exponensű hatványmennyiségekkel való számolási műveletek. Imaginarius és complex számok. Brigg-féle logaritmikusok kiszámítása és számolás logaritmikusokkal. Tankönyv:

dr. Lutter Nándor, Betűszámítás, III. r. Budapest, 1891. Geometria: A trigonometria s alkalmazása a sík-háromszögek és szabályos sokszögek megoldására. Az egyenesek és síkok átmetszései. Az egyenközű egyenes vonalak és síkok. Tankönyv: dr. Lutter Nándor, Mértan, II. r. Budapest, 1891. *Sárgay Antal.*

Tornázás, heti 2 órában. Szabadgyakorlatok. Három és négy részből álló összetett tag-szabadgyakorlatok. Birkózó gyakorlatok. Társas szabadgyakorlatok. Tornázó rendgyakorlatok: fűzések. Katonai rendgyakorlatok: kettős rendekbe fejlődések, húzódások, kanyarodások menetben. Szergyakorlatok: lásd V. osztály. Torna-játékok. *Dezső Lajos.*

Hetedik osztály.

Osztályfőnök: HORVÁTH GYÖRGY.

Vallástan, heti 2 órában. A ker. kath. erkölestan. Előismeretek. Az Istennek tetsző élet alapföltételei. Az Istennek tetsző élet, tekintettel Istenre és az ő teremtményeire. Az Istennek tetsző élet tökéletesítése. A földi élettől való megválás. Tankönyv: Wappler Antal dr. A ker. kath. egély tankönyve, III. r. Eger, 1890. *Janny László.*

Magyar nyelv, heti 3 órában. Verstan. A költői művek elmélete, tekintettel fejlődésök történetére. Költői művek olvasása. Főbbek: Zrínyi szigeti veszedelme, Vörösmarty, Zalán futása, Katona bankbánja, Kisfaludy K. Csalódásokja, Madách, Az ember tragédiája. Havonkint egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv: Pintér-Erdélyi. Poetika és Olvasókönyv. Budapest, 1895. *Bán József.*

Német nyelv, heti 3 órában. Hermann und Dorothea, Minna von Barnhelm, valamint egyéb költői darabok olvasása nyelvi és tárgyi magyarázatokkal, azok fordítása és elemzése. Etymologiai fejtegetések. Nyelvtani ismétlések. Közönséges polgári ügyiratok szerkesztése német nyelven. Az irodalom történetből: Régi német nyelvemlékek és az első virágzás kora. Havonkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek: dr. Szemák István, Német nyelvtan. II. rész. Budapest, 1895. U. a. Német olvasókönyv. IV. rész. Budapest, 1891. *Arányi Ágost.*

Latin nyelv, heti 6 órában. Cicero: In Catilinam Orat. I, II. és IV. In Antonium Philippica XIV. Epist. ad. Att. IV. 2. 3. 5. 6., ad fam. II. 4. V. 7. 12. XIV. 2. Vergil. Aen. VI. egészen, a IX. és XII. szemelvényesen. Nyelvtani ismétlés, régiségtan, irodalomtörténet. Kéthetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek:

Jánosi, Cicero levelei. Budapest, 1884. Pirchala, Vergilii Aen. libri XII. Budapest, 1881.

Horráth György.

Görög nyelv, heti 5 órában. Homeros Ilias I. 1—427.; 493—611. II. 1—466. VI. 369—529. XVI. 1—167.; 198—305.; 351—393.; 684—867. XVIII. 369—617. XIX. 282—374. Herodotosból szemelvények: Kroisos és Solon. Perzsa szokások. Egyiptomi szokások. Cheops pyramisa. Aristagoras Spartában és Athénben. A marathoni esata. A Pythia erkölesi tanítása. Az Alkmeonidák. A thermopylaei esata. A salamisi tengeri ütközet. — Kéthetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyvek: Csengeri János, Hemeros Iliasa, Budapest, 1896. Geréb József, Görög prózai szemelvények Herodotos, Xenophon és Platon irataiból. Budapest, 1897.

Horráth György.

Politikai földrajz, heti 2 órában. Európa és Amerika független államainak és gyarmatainak politikai, természeti, kulturális és gazdasági viszonyai. Tankönyv: Scholtz A., Politikai földrajz. Budapest, 1892.

Bartek Lajos.

Természettan, heti 4 órában. Bevezető meghatározások és alapfogalmak. Általános tulajdonságok és erők. Mechanika, rezgés, hangtan és fénytán kísérletekkel és matematikai megállapodásokkal. Tankönyv: dr. Schmidt Ágoston, Természettan. Budapest, 1887.

Sárgay Antal.

Mennyiségtan, heti 3 órában. Algebra: A zérusra redukált s rendezett vegyes másodfokú egyenletek elmélete. Complex számokkal való számolási műveletek. A rendszeres háromtag maximális és minimalis értékei. Másodfokúakra redukálható felsőbb fokú egyenletek megoldása. A végtelen geom. haladvány. A kamatok kamatjának alapképletei, évi betétek és járadékok, törlesztés. Tankönyv: dr. Lutter Nándor, Betűszámítás. Budapest, 1888. Geometria: A stereometria alaptételei. A hasáb, henger, gúla, kúp, esonka gúla és kúp származása, tulajdonságai, felszíne és köbtartalma. Analitika. Tankönyv: dr. Lutter Nándor, Mértan. Bpest, 1888.

Sárgay Antal.

Tornázás, heti 2 órában. Szabadgyakorlatok. Összetett tag-szabadgyakorlatok, váltva és összekötve járással. Birkózó gyakorlatok, társas szabadgyakorlatok vasbotokkal. Tornázó rendgyakorlatok: fűzőrek. Katonai rendgyakorlatok: húzódások menetben, fejlődések rendekből, kettős rendekből. Szergyakorlatok: a csapatok erejének és ügyességének megfelelő gyakorlatok. Súlyemelés, súlydobás. Tornajátékok.

Dezső Lajos.

Nyolczadik osztály.

Osztályfőnök: KOVÁTS ANTAL.

- Vallástan**, heti 2 órában. A róm. kath. egyház külső és belső története a bécsi congressusig (1815). Tankönyv: Wappler Antal dr., A kath. egyház története. Eger, 1894. *Janny László.*
- Magyar nyelv**, heti 3 órában. A magyar nemzeti irodalom ismeretése, különös tekintettel Vörösmarty, Petőfi, Arany és Madách költészetére; a jelentékenyebb irodalmi irányzatok és férfiak tüzetes méltatása, műveik, illetőleg Gyulai, Toldy, Beőthy, Szilády, Kemény és mások idevágó munkáinak olvasása alapján. Havonkint házi, írásbeli dolgozat. Tankönyv: Beőthy Zsolt, A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése. I., II. kötet. Budapest, 1888 és 1890. *Kováts Antal.*
- Német nyelv**, heti 3 órában. Iphigenie auf Tauris, Egmont, valamint egyéb költői, prózai és drámai darabok olvasása és fordítása nyelvi és tárgyi magyarázatokkal. Etymologiai fejtegetések. Hasonértelmű szók magyarázása. Beszédgyakorlatok. Polgári ügyiratok szerkesztése német nyelven. Közmondások. A magyar nyelvtől elütő német kifejezések. Vonzattan. Az irodalomtörténetből: A második virágzás kora és annak nevezetesebb költői. Havonkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek: dr. Szemák István, Német nyelvtan II. r. Budapest, 1895. U. a. Német olvasókönyv IV. r. Budapest, 1891. *Arányi Ágost.*
- Latin nyelv**, heti 5 órában. Horatii Carm. I. 3. 4. 6. 9. 14. 20. 24. II. 3. 7. 17. III. 2. 30. IV. 2. 3. 7. Epod. 7. 13. Satir. I. 1. 9. 10. II. 6. Epist. 1. 2. 9. Szemelvények az Ars poëticából. Tacitusból: Augustus, Tiberius, Claudius halála, Nero ez. fejezetek. Nyelv-, mondat- és régiségtan, irodalomtörténet. Kéthetenkint iskolai, írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Bartal-Malmosi, Horatii opera omnia. Budapest, 1880. Dávid Pozder, Tacitus, Budapest, 1889. Wagner-Horváth, Római régiségek és római irodalomtörténet. Budapest, 1890. *Kováts Antal.*
- Görög nyelv**, heti 3 óra. Homeros Od. I. 1—305., V. I—460., a IX. és XXII. ének szemelvényesen. Platon, Sokratis Apologia és Kriton. Kéthetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyvek: Csengeri János, Homeros Odysseája. Bpest, 1897. Geréb József, Görög prózai szemelvények Herodotos, Xenophon és Platon irataiból. Budapest, 1897. *Horváth György.*

- Történelem**, heti 3 órában. Magyarország oknyomozó története, tekintettel az alkotmány fejlődésére, a műveltségi viszonyokra és kútfőkre. Tankönyv: Ribáry-Mangold, Magyarország oknyomozó történelme. Budapest, 1891. *Molnár Pál.*
- Természettan**, heti 4 órában. Hőtan, melegesség, elektromosság, az anyag szerkesztésére vonatkozó főbb kémiai tételek, a kosmographia elemi kísérletekkel. Tankönyv: dr. Schmidt Ágoston, Természettan, Budapest, 1887. *Sárgay Antal.*
- Mennyiségtan**, heti 2 órában. Algebra: A kapcsolástan fogalma, permutatiók, combinatiók és variatiók és Newton kéttagú tantétele. Az algebra főbb pontjainak rövid ismételése. Geometria: A gymn. anyag rövid átvizsgálása, különös tekintettel a trigonometriára és stereometriára. Tankönyv: dr. Lutter Nándor, Betűszámítás és Mértan, Budapest, 1888. *Sárgay Antal.*
- Bölcsészeti előtan**, heti 3 órában. Psychologia: A lelki jelenségek főcsoportjai. Az idegrendszer fontossága. A test és lélek kölcsönhatásai. Az érzés, érzet és képzet. Az érzelmek. Az akarat. -- Logika: A logika feladata. Az analysis és a synthesis. A deduktív és az inductív módszer. A tanúságtétel és bírálata. Az egyes tudományok módszere. A logikai tévedés. Tankönyv: Joly H., Philosophiai propaedeutica. A psychologia és a logika vázlatja. Budapest, 1886. *Dr. Tóth György.*
- Tornázás**, heti 2 órában. Lásd VII. osztály. *Dezso Lajos.*

2. Rendkívüli, nem kötelezett tantárgyak.

- Francia nyelv**, heti 2 órában. Helyes olvasás és írás, az alaktan elemei, a beszédrészek és azok alkalmazása, költői és prózai darabok olvasása és elemzése, egyes darabok emlézése, francia kifejezések. Beszédgyakorlatok. Nevesebb francia írók rövid életrajza francia nyelven. Tankönyv: Magyar-francia nyelvtan. Dr. Otto Emil után Rayé Lajos. Budapest, 1892. *Arányi Ágost.*
- Gyorsírás**, kezdőknél és haladóknál heti 1—1 órában, összesen 2 órában. Haladóknál: A Gabelsberger-Markovics rendszerű vitairási rész. Gyakorlatokul különböző gyorsaságú dictatumok leírása szolgált. Tankönyv: Forrai Soma, Magyar Gyorsírás Könyve. Vitairás. Budapest, 1886. *Horráth György.*
- Kezdőknél: A Gabelsberger-Markovics rendszerű gyorsírásnak levelező része. Tankönyv: Forrai Soma, Magyar gyorsírás könyve, levelező rész. Budapest, 1886. *Bartók Lajos.*

Ének és zene. Ének, kezdőknél heti 2 órában. Az elméletből: vonalrendszer, kules, hangjegyek nevei és időértékük, szünetjelek, egyszerű ütemek, a kemény hangsor képzése, módosító jelek, a helyes éneklés szabályai. A gyakorlati részből: ritmikai és hangtalálási gyakorlatok a kemény, C, G, D, F és B hangsorok és hangközök gyakorlása, egy- és kétszólamú dalok éneklése. Tankönyv: Szent-Gály „Zeneelmélet”. Kecskemét, 1895.

Haladóknál: heti 1 órában. Az elméleti részből: az előbbiek ismétlése, lágy hangsor képzése, előadás, előadási jelzések. A gyakorlati részből: hangsor- és hangköz-éneklés, hangtalálási gyakorlatok, az előadási jelek alkalmazása az éneklésnél.

Karének, heti 1 órában. A haladó énekesekből alakított vegyes kar az elmúlt tanévben több iskolai ünnepélyen működött közre. A betanult és előadott műveket I. az ünnepélyek műsorában. Segédkönyvül szolgált dr. Harrach József „Magyar Arion” című, vegyeskari művek gyűjteménye.

Zene, kezdőknél és haladóknál heti 1—1, összesen 2 órában.

Kezdőknél az elméleti részből: a hegedű részeinek ismertetése, vonalrendszer, kules, hangjegyek nevei és időértékük, szünetjelek, egyszerű ütemek. Gyakorlati rész: állás, hegedű- és vonótartás, gyakorlatok az üres húrokon a vonókezelés elsajátítására, ritmikai gyakorlatok. Tankönyvek: Szent-Gály „Zeneelmélet” és Bloch J. „Hegedű iskola” I. rész.

Haladóknál az elméleti részből: összetett ütemek, hangsorok és hármas hangzatok négy keresztig és bé-ig, természetes hangközök. Gyakorlati részből: az elméleti ismereteknek megfelelő gyakorlatok játéka. Tankönyv: mint a kezdőknél, továbbá Wohlfahrt op. 54., Dancla „Duettek” I. füzet.

Zenekari gyakorlatok, heti 2 órában. A haladó zenészekből alakult zenekar a vegyes-karral együtt működött közre az iskolai ünnepélyeken. A betanult és előadott műveket I. az iskolai ünnepélyek műsorában.
Szent-Gály Gyula.

Az 1898—99. tanévre előirányzott tananyag és tankönyvek.

A jövő tanév tanterve és tananyaga a nm. v. és közokt. m. kir. Ministerium által 1302:89. sz. a. helyben hagyott „Állandó tanmenet” szerint fog maradni.

A tankönyveket illetőleg a 6. osztályba fokozatosan behozatik dr. Titz Antal Ágazatos hittana; a 4. osztályba dr. Tóth György Latin olvasókönyve; a 8. osztályba dr. Erdélyi Károly A magyar nemzeti irodalom története.

III.

Írásbeli feladványok.

1. Magyar nyelven.

V. osztályban. Az igazi barátság. (Ismertetés Szilágyi és Hajmási alapján.) A szenvedély rossz tanácsadó. (Bizonyítás Kádár Kata esetével.) Szondi hősi halála. (Elbeszélés.) A király esküje és V. László egybevetése szerkezet és előadás tekintetében. (Összehasonlítás.) A teve haszna a sivatagon. (Ismertetés.) A hazaszeretet a magyar ifjak erénye. (Buzdítás.) Szent László kövei. (Elbeszélés.) „Nemzeti nagylétünk nagy temetője, Mohács.” (Elmélkedés.) „Kerüld a henyeséget s munkátlan életet.” Deák. (Chria.)

VI. osztályban. Machbethnek és nejének jelleme az első két felvonásban. (Fejtegetés.) A kezdett bűn istápjja újra bűn. (Megokolás a dráma alapján.) A katasztrófa Machbethben. (Fejtegetés.) A jellemkomikum képviselői a Csalódásokban. (Ismertetés.) A tatár népfaj. (Nép-erkölesrajz.) A pünkösdi királyné. (Életkép.) Az októberi diploma keletkezése és sérelmes voltának kimutatása. (Kifejtés.) „Nagy idők, nagy emberek.” (Alkalmi beszéd.) A költészet jótévő hatása a népek szellemi és erkölcsi életére. (Értekezés.)

VII. osztályban. A költészet viszonya a művészetekhez. (Értekezés.) A magyar népdalok jellemző sajátosságai. (Értekezés.) Petőfi „A hazáról” cz. elégiájának aesth. fejtegetése. A gondolati költemények jelleme általában. (Fejtegetés.) A monda és rege közti hasonlóság. (Párhuzam.) Árpád alakja Vörösmarty „Zalán futása”-ban. (Jellemzés.) A megőrülés, mint bűnhődés Arany balladáiban. (Fejtegetés.) Bánk-bán tragikum. (Fejtegetés.) Tipikus alakok Kisfaludy K. „Csalódások” cz. vígjátékában. (Jellemzés.)

VIII. osztályban. „Meleg szeretettel függj a hon nyelvén.” Kölcsey. (Buzdítás.) Pázmány prózájának ereje. (Értekezés.) Dugonics népies irányzatának fontossága az irodalmi és társadalmi élet terén. (Értekezés.) Csokonai Dorottyájának luresaságai. (Fejtegetés.) Berzsenyi és Horatius.

(Összehasonlítás.) „Romlásnak indult hajdan erős magyar.” (Bizonyítás.)
Vörösmarty „Két szomszédvár”-a. (Széptani méltatás.) Petőfi gyermek- és ifjúkora költeményeiben. (Ismertetés.)

2. Érettségi feladványok.

A júniusi vizsgálatokhoz.

Magyar nyelvből.

1. Főbb eposzaink (Zrinyiász, Zalán futása, Toldi) összefüggése a nemzeti élettel. (Magyarázat.)

2. Miért ébresztettek ellenhatást a magyar nemzetben II. József újításai? (Kifejtés.)

3. Mily mértékben alkalmazza a tudomány Archimedes elvét gyakorlati czélokra? (Értekezés.)

Jelesen dolgozott 10, jól 7, elégségesen 10.

Német nyelvből.

A tenger és a szárazföld, fordítás magyarból németre.

Jelesen dolgozott 8, jól 4, elégségesen 11.

Latin nyelvből.

Cicero Vatinius imperatornak üdvöt! Fordítás magyarból latinra.

Jelesen dolgozott 4, jól 9, elégségesen 12.

Görög nyelvből.

Platon, Phaedon LXVI. fejezetből a D. és E. pont.

Jelesen dolgozott 8, jól 7, elégségesen 3, elégtelenül 6.

Mennyiségtanból.

1. Négy pozitív szám számtani haladványt alkot, melyeknek összege 68, a számok négyzeteinek összege 1476; mivel lesz egyenlő a) az első tag, b) a különbség és c) melyek az egyes számok?

2. Két gömb átmérőinek összege 15 dm., felületének összege pedig 392,5 dm.², kerestetik a) a két átmérő, b) a két gömb felülete és c) a két gömb térfogatának összege?

Jelesen dolgozott 9, jól 8, elégségesen 8.

Jegyzet. Egy tanuló a görög-pótló tantárgyakat tanulta.

IV.

A főgymnasium története az 1897—98. tanévben.

1. Változások a tanári karban. A kegyes-tanítórend főtiszt. kormányának az 1897. évi augusztus hóban 1747. sz. a. kelt intézkedésével Perger József igazgató és Dékay Lajos tanár Lévára, Mácska Lajos pedig Debreczenbe helyeztetvén át, az igazgatói állást dr. Tóth György foglalta el Léváról, tanárokkul pedig áthelyeztettek Ambrusztér Sándor Tatából, Bán József Váczról és Sárgay Antal Léváról.

2. Az iskola-év lefolyása. Az augusztus hó 31-ikén megtartott pótló- és javítóvizsgálatok után szept. hó 3 első napján voltak a beiratások, mely alkalommal beiratkozott 300 nyilvános tanuló; évközben jött 2 tanuló; magánvizsgálatot tett 11, összes szám: 313. Növekedés a mult tanévhez képest 16.

Szept. 4-ikén volt az ünnepélyes Veni Sanete, mely után megkezdődtek a rendes előadások.

Az ifjúság egészségi állapota általában az egész éven át kielégítő volt; a városi főorvos, dr. Keeskeméti Lajos, az év folyamán megvizsgálta az ifjúságot; kisebb fokú trachomában 9, nagyobb fokúban 5 tanulót talált, kik azonban orvosi kezelés alatt álltak s nagy részük meg is gyógyult; a többiek még gyógykezeltetnek.

A tanári testület egészségi állapota is kielégítő volt, csak 3 ízben kellett rövidebb 4—5 napi helyettesítéssel élni.

3. Valláserkölcsi és fegyelmi állapot. A tanári testület a vallásos érzület ápolását lelkiismeretes kötelességgel teljesítette; minden kínálkozó alkalmat felhasznált, hogy a fejledező gyermeki szivben megerősítse a szülői házból hozott ájtatos hangulatot, fejlessze a nemes érzelmeket és fokozza a vallásos buzgóságot. A törvények tiszteletben tartására, a rendszeretetre és illemtudásra oktatta a gondjaira bizott ifjúságot; az igazgató pedig az iskolai törvények felolvasása és megmagyarázása alkalmával különösen szigorúan intette a tanulókat mindarra, a mit tőlük a művelt társadalom jogosan megkövetel. Komolyabb következményt maga után vonó kihágás nem is fordult elő egész éven át.

A róm. kath. vallású ifjúság minden vasárnap szent misén vett részt, melyet szent beszéd előzött meg. Ünnepnapokon csak szent misét hallgatott az ifjúság. Novemberig hétköznapokon is volt szent mise; a téli hónapokban azonban a hétköznapi szent mise elmaradt; sajnós, hogy a templomunkban folyó nagymérvű javítások miatt tavasszal sem mehet-

tünk templomba hétköznapokon; reméljük, hogy a nagy szünetben a templomjavítás befejeztetik.

A szent gyónást és áldozást ötször végezte a róm. kath. ifjúság; nagyhéten pedig három szent gyakorlaton vett részt. Megjelent továbbá az egyházi körmeneteken is tanáraik vezetése mellett.

A nem róm. kath. vallású tanulók saját hittanáraik útasításai szerint teljesítették vallásos kötelességeiket.

4. Évközben érkezett fontosabb leiratok. a) Nsgos és főt. Takács István, esztergomi kanonok tudatja, hogy a kamatláb leszállítása folytán a Koháry-féle alapítvány évi kamata az 1896/7. tanévtől 55 forint 43 kr., s hogy a kamatok csak szeptember hóban válnak esedékessé. — 1897. okt. 13. 1971. sz.

b) A nm. vallás- és közokt. miniszter elrendeli, hogy ő es. és ap. királyunk amaz elhatározása fölötti örömünk kifejezéseül, hogy 10 nagy történelmi alakunknak szobrot emel, az intézet megfelelő ünnepélyt rendezzen. — Főigazg. 1480. okt. 12.

c) A róm. kath. egyházközség átír a tanpénz alól való felmentés tárgyában: A folyamodványok benyújtásának határidejét a gymn. igazgatója tűzi ki; a folyamodványokat a tanári kar véleményes jelentésével az egyházközséghez átteszi; a felmentés csak egy évre szól; de ha a felmentett tanuló az I. időszakban elégtelen osztályzatot nyer, vagy rossz viseletet tanúsít, a II. félévre mentességét elveszti. A tanpénz lefizetésére a főgymn. igazgatója 15 napi halasztást engedhet. A záros határidőn túl beadott folyamodványok nem vétetnek figyelembe. — 105. és 107. sz. 1897. okt. 3. és 124. okt. 10.

d) A róm. kath. egyházközség méltóságos Horváth Döme úrnak a főgymnasiumnak ajándékozott könyvekért és képekért köszönetet mond. — 104. sz. 1897. okt. 3.

e) A róm. kath. egyházközség Szent-Gály Gyula ének- és zenetanárt állásában véglegesíti. — 102. sz. 1897. okt. 3.

f) A róm. kath. egyházközség a főgymnasium szertárainak gyarapítására rendkívüli beszerzés czínén 1170 forintot engedélyez. — 180. sz. 1897. decz. 12.

g) A nm. vallás- és közokt. m. kir. miniszter az 1897/8. tanévi érettségi vizsgálatok vezetésével dr. Czobor Béla tud. egyetemi ny. rk. tanárt bizza meg. — 23801. sz. 1898.

5. Látogatás. Nsgos Francies Norbert tanker. kir. főigazgató úr márcz. 3-ikától 7-ikéig tartotta meg hivatalos látogatását; minden osztályban többször megjelent s a tapasztaltak fölött általában megelégedését fejezte ki; a tanári könyvtár és a szertárak pontos és ügyes összeállítása pedig kiválóan megnyerte tetszését.

6. Ünnepek. a) 1897. okt. hó 4-ikén, mint apostoli királyunk névünnepén, az ifjúság tanárai vezetése mellett részt vett a plébánia-templomban tartott ünnepélyes isteniszteleten.

b) 1897. okt. 6-ikán a kegyes-tanítórendiek templomában az aradi vértanúkért tartott gyász-isteniszteleten jelent meg az ifjúság.

c) 1897. okt. 30-ikán a tiz szobor-ünnepe. L. 1—19. lap.

d) 1897. nov. 1-én Katona József sírját látogatta meg az ifjúság tanárai vezetése mellett, a hol énekkel, értekezéssel és szavalattal rótták le a kegyelet adóját.

e) 1897. nov. 19-ikén fenséges király-asszonyunk névünnepén a kegyesrendiek templomában tartott ünnepélyes isteniszteleten jelent meg az ifjúság.

f) 1897. decz. 8-ikán a kegyes-tanítórend 300 éves fennállása emlékéért ünnepelte az intézet. L. 19—34. lap.

g) 1898. márcz. 15-ikén a plébánia-templomban tartott ünnepélyes szent misén vett részt az ifjúság tanárai vezetése mellett, mely után a tornacsarnokban ünnepély volt. L. 34. lap.

h) 1898. április 16-ikán az 1848-iki április hó 11-ikén szentesített törvények emlékére rendezett ünnepélyen vett részt az ifjúság. L. 35. lap.

i) 1898. ápr. 24-ikén XIII. Leo pápa 60 éves áldozó-papságának emlékéért ülte meg az ifjúság. L. 35—36. lap.

j) 1898. május 24-ikén részt vett az ifjúság a boldogult Frank Ferencz, k. r. főnökért tartott ünnepélyes gyász-isteniszteleten.

k) 1898. június 8-ikán, mint a koronázás 31-ik évfordulóján, iskolai ünnepélyt rendezett az ifjúság. L. 36. lap.

7. A tanári kar irodalmi működése. a) *Bartek* Lajostól: *Az emberi társadalom megalakulása és fejlődése* című értekezés. Megjelent a Katona József-kör 1897. évkönyvében.

b) *Kováts* Antaltól: *Klapka György emlékezete. — Katona és Madách női jellemképei* című felolvasások. Megjelent mindkettő a Katona József-kör 1897. évkönyvében.

8. Vizsgálatok. a) *Érettségiek.* A lefolyt tanévben három ízben volt érettségi vizsgálat; a szept. 2—11-ig megtartott érettségire 16 pót- és ismétlő, továbbá 25 javító jelentkezett; — a decz. 1—10-ig tartott érettségire 3 pót- és 7 javító jelentkezett; az évvégi érettségire pedig 25 tanuló jelentkezett; az évvégi írásbeliek május 16—21-ig, a szóbeliek június 10—13-ig tartottak.

b) *Osztályvizsgálatok.* A 8. oszt. tanulók vizsgálatai május 2—15-ig folytak le. Az I—VII. oszt. tanulók vizsgálatai június 14—25-ig tartottak.

A hittani vizsgálatokon nsgos Bogyó Pál apát-plébános elnökölt, mint püspöki biztos. — Június 29-ikén ünnepélyes Te Deum után a bizonyítványok kiosztásával a tanév befejeztetett.

V.

Az intézet külső viszonyai.

1. Az intézetet föntartó róm. kath. egyházközség tekintetes tanácsa a főgymnasium anyagi ügyeinek gondozásával saját kebeléből választott főgymnasiumi bizottságot bizott meg; ezen bizottság elnöke Horváth Döme, ny. kir. táblai tanácselnök; alelnöke ifj. Bagi László, városi főjegyző; tagjai dr. Bagi Béla, jogakadémiai tanár, Dömötör Sándor, kir. közjegyző, Hanusz István, főreáliskolai igazgató, Hornyik József, főreáliskolai tanár, Kada Elek, polgármester, Kovács Sándor földbirtokos, dr. Igács József, orvos, dr. Tóth György, főgymn. igazgató, Zsigmond József, polgári iskolai tanár.

A főgymnasium könyv- és szertárainak gyarapítására a bizottság a jelen tanévben a rendes szükségleteken kívül 1170 frt összeget indítványozott kiutalványozni, melyet a közgyűlés egyhangúlag jóváhagyott.

2. Tápintézet.

A szegényebb anyagi viszonyok között levő vidéki tanulók helyzetének könnyítésére az egyházközség tápintézetet is tart fenn, melyben a tanulók havi 7 frt fizetésért ebédet, vacsorát és reggelire kenyeret kapnak. A tápintézet ügyeit egy 9 tagú bizottság vezeti; igazgatója pedig Hanusz István főreáliskolai igazgató. Intézetünk tanári testületéből tagjai ezen bizottságnak: Arányi Ágost, Horváth György és dr. Tóth György.

Az intézet jóltevői.

Első sorban említendő intézetünk fenkölt gondolkodású Maccenása, nsgos *Horváth Döme, ny. kir. táblai tanácselnök*, a ki ez évben 20 drb olajfestménynyel és 600 kötet könyvvel gyarapította intézetünket; ezen felül 2 tanulónak ösztöndíjúl 50—50 frtot, pályamunkák jutalmazására szintén 50 frtot, a könyvtárosnak 50 frtot és a könyvtárt tisztántartó pedellusnak 10 frtot volt szives adományozni. — A Kecskeméti Takarékpénztár Egye-

sület igazgatósága 25 frtot; a Kereskedelmi Ipar-hitelintézet és Népbank igazgatósága 25 frtot, dr. Bagi Béla jogakadémiai tanár 1 drb aranyat, Bagi László városi főjegyző 1 drb aranyat, Tóth László nyomdász 1 drb aranyat, Rapesányi István fővárosi tanár 1 drb 20 koronás aranyat, Kada Elek polgármester 10 frtot, Hajagos József főkönyvelő 5 frtot, Kovács Sándor földbirtokos 5 frtot, Dömötör Sándor kir. közjegyző 26.50 frtot, Vágó László főerdész 10 frtot, Bogoss Endre ny. törvényszéki bíró 5 frtot, Fekete István h. polgármester 5 frtot, Gyenes István árvaszéki ülnök 5 frtot, Szegedy György tanácsos 5 frtot, ifj. Tóth István anyakönyvvezető 5 frtot, dr. Tóth György, főgymn. igazgató, szintén 5 frtot juttattak részben szegény sorsú tanulók fölsegélyezésére, részint pályamunkák és szavalatok jutalmazására.

Könyveket adtak jó tanulók jutalmazására: Steiner Mihály könyvkereskedő 5 kötetet; Fekete Mihály könyvkereskedő 7 kötetet; Metzger Béla könyvkereskedő 6 kötetet; Schwarz Soma könyvkereskedő 4 kötetet; Lampel Róbert, budapesti könyvkereskedő 5 kötetet.

Hálával kell megemlékeznünk e helyen még a *Ganz és Társa* czégről, a miért tanintézetünk physikai előadó termébe és a tanári könyvtárba a villamos világítási készüléket ajándékképpen bevezette; továbbá Kecskemét th. város tekintetes Tanácsáról, ki a világítást adja.

A tanuló ifjúság jóltevőinek, tanintézetünk nemes szívű pártfogóinak ez úton is hálás köszönetet mond a főgymnasium igazgatósága.

VI.

Könyv- és szertárak.

1. Tanári könyvtár.

A főgymn. tanári könyvtár a lefolyt tanévben teljesen új osztályozás, rendezés és leltározás alá került, mely szerint jelenleg magában foglal 1781 művet 3278 kötetben és 1029 füzetet 6074 frt 16 kr. értékben.

Ez évi gyarapodás: A) Ajándékozás útján: mélt. Horváth Döme ny. kir. táblai tanács-elnök úrtól, Szinnyei, Magyar Irók (folyt.); Magyar Tájékoztató (folyt.) Szabó Ferencztől, Balbi-Czirbusz, Egyetemes Földrajz, III. és IV. köt.; Jedlicska Páltól, Adatok Erdődi Pálffy Miklós a győri hősnek életrajza és korához; dr. Jászai Rezsőtől, Emléklapok a kegyes-tanítórend történetéből; Kálmán Dezsőtől, Füst-karikák; Kecskemét th. várostól, A város új székházának felavatási ünnepélyének jegyzőkönyve; A Magy.

Tud. Akademiától, Bárczay Oszkár, A heroldika kézikönyve; A Magyarországi Kárpát-Egyesülettől, Évkönyv, XXIV. évf.; A m. kir. Józsefműegyetemtől, Programm az 1897/8. tanévre és beszédek; a kolozsvári kir. Ferencz-József egyetem jelentései és beszédek; a vall. és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumtól, Magyarország külön ezimerének és a magyar korona országai egyesített ezimerének leírása; dr. Tóth György, Katholikus Paedagogia. Összesen 9 mű, 10 kötet, 7 füzet, 25 frt értékben.

B) Vétel útján: Arany, Toldi. Balogh. Ludas Matyi. Bessenyei Gy., A természet világa. Bozóky, Római világ. Burns-Lévay, Költményei. Camoens-Greguss, Luziada. Claus, Lehrbuch der Zoologie. Clessin, Mollusken-Fauna. Corneille, Cid. Csengeri, Propertius elegiái. Dugonics, Arany pereczek. Endrődi, A magyar költészet kincsesháza. Flegler, A magyar történetírás történelme. Fröhlich, Elméleti physika. I. köt. Kinematika. II. köt. 1 rész. Dynamika. Goebel, Specielle Pflanzenmorphologie. Griesebach, Die Vegetation der Erde. Gyöngyösi, Poetai munkái. A család Cupidó. Heine, Dalok könyve. Hoffmann, Pflanzen Atlas. Horvát Árpád, Bevezetés az oklevéltárba. Huttkay, Pázmány Péter. Jánosi, Pázmány Péter. Kühner-Blass, Ausführliche Grammatik der griechisch. Sprache. Lovesányi, Európa összehasonlító földrajza. Szmollény-Liptay, Magyarország ezredik éve. I. köt. Mikes, Törökországi levelek. Ovidius, A szerelem művészete. Petiscus, Olympus. Petrik, Magyarország Bibliographiája. IV. köt. 2. rész. Plutarchus, Kaeskovics, Párhuzamos életrajzok. III. köt. Pontianus Históriaja. Prantl, Növénytan. Reviczky, Összes költenfényei. Szabó K., Régi magyar könyvtár III. köt. 1. rész. Székely. Suetonius Tranqu., Császárok életrajzai. Széchy K., Kisebb tanulmányok. Tasso-Jánossy, A megszabadított Jeruzsálem. Wundt. Physiologische Psychologie. Than K., A kísérleti chemia elemei. I. köt. 2. könyv. Szilágyi Sándor, A magyar nemzet története (105. folyt.). Országos Középiskolai Tanár-gyuleti Közlöny. Az osztrák-magyar-monarchia (275. folyt.). Földrajzi közlemények. Századok. Philologiai Közlöny. Magyar kritika. Szinnyei, Magyar írók (46. folyt.). Magyar Paedagogia. Zeitschrift für oesterreich. Gymnasien. Természettudományi Közlöny. Magyar chemiai folyóirat. Alexander B., A művészet. Jahrbuch der Naturwissenschaften 1897—1898. Pallas Lexikon XV., XVI. köt. Összesen 55 mű, 63 kötet, 242 frt 66 kr. értékben.

2. Ifjúsági könyvtár.

Az ifj. könyvtár ez évben a következő művekkel gyarapodott:

Vétel útján: Péterfy J., Katona J. Bánk-bánja. Gyulai Pál, Katona J. és Bánk-bánja. Boross Gábor, Szinművek könyve. Dáni Ede, Smiles:

Élet és munka. Hohenauer, Mária Theresia és a magyarok. Pósa, Nagymama mesél. Tóth S., Hellas ege alatt. Vaszary K., Történelmi életrajzok. Brózik K., Kolumbusz Kristóf. Donászi F., Toldi Miklós, Buda hőse, Egy magyar diák élete. Zempléni, Lelkesítő példák. Szterényi, Ifjúsági olvasmányok, Természettudományi olvasmányok 2 köt. Győri V., Don Quijote. Tom Tit 3 köt. Verne, Öt hét a léghajón, Dél csillaga, Útazás a holdba, A rejtelmes sziget, Útazás a hold körül, Útazás a föld középpontja felé, Robinsonok iskolája. P. Szatmári K., Magyar Pantheon. Baróti, Addig jár a korsó a kútra, míg el nem török, A hajótöröttek kalandjai, Robinson Crusoe, Münhausen báró kalandjai, Ezeregy éjszaka. Markó F. Amerika fölfedezése. K. Tóth K. A munka bajnokai. Mikszáth K. Tavaszi rügyek. Toldi, Magyar Szt. Erzsébet élete. Benedek E., A honfoglalás mondái, Magyar monda és mesevilág 5 köt. Toesek, A bujdosó fia. Hevesi, Jelki András kalandjai. Jókai M., Rábi Mátyás, A magyar nemzet története, A medvék országában, Diákok regénye, A rózsák szigete. Tóth S., Kuruczvilág. Kempf, Trójai háború. Dr. Baróti, Ezer év. Mikszáth K., A kis primás, A két koldús diák. Plutareh, Életrajzok. K. Tóth K., A tudomány vértanúi. Cooper, Az utolsó mohikán. Szemák, Képek Róma őskorából. Győri, Balassa János. Tábori, A rézbőrűek világából. Vahot Sándorné, Vadfogó. Cooper, Vadölő. Tábori, Bergengócia. Császár, Aragón emlékbeszédei. Gaal, Diák figurák, Közlések a külföldről. Pósa, Árpád népe. Győri Ilona, Útazás a föld körül. Tábori, A görbe hegyek országában. Wohl, Regék. Christian, Tamás bátya kunyhója. Forgó, Két karácsonyest, Kis szindarabok. Schmid, Jó Fridolin és gonosz Detrik. Tannenburgi Róza, Thalheim Etelka. Összesen 72 mű, 85 kötetben, 107 frt 74 kr. értékben.

Ajándék útján: ifj. Bagi László főjegyző úrtól, Keeskemét multja és jelene. Dr. Tóth György igazgató úrtól, Kaposi J., Idegen világ. Dr. Jászay Rezső kegyesr. tanár úrtól, Emlék lapok a kegyes-tanítórend történetéből. Pintér Kálmán kegyesr. tanár úrtól, Calasanzii szelleme. A tanári könyvtárból áttétettek: Pákh Albert, A magyar ember könyvtára I. Radó-Edmondó, A szív. Rauchmann-Montgomery, Gyermekek szív rejtelméi. Rákossy-Noel, Francia nyelvten. Schmid Jugendschriften 5—20. Összesen 9 mű, 23 kötetben, 12 frt értékben.

A múlt évben volt 704 mű, 792 kötetben, 371 frt értékben, ehhez járult az idén 81 mű, 108 kötetben, 119 frt 74 kr. értékben. Van tehát az ifj. könyvtárban 785 mű, 873 kötetben, 490 frt 74 kr. értékben. Kötésre fordított 16 frt.

3. Természettani szertár.

Szerzemény: Rugós mérleg súlyokkal. Daguin-féle ütköző-gép. Tyndall készüléke a munkának hővé átváltozásának megmutatásához. Pascal készüléke a nyomás egyenletes terjedésére. Pyknometer. Üveggömb a levegő méréséhez. 3 drb hőmérő. Tyndall készüléke a fahő megmutatására. Útér-kalapács. Gőzminta. Fagyasztó hőmérő. Hullám-gép Mach szerint. Hegedű-vonó, Diapason Marloie szerint. Fűjtató üvegfüvőshöz alkalmas. Heliostat mint vetületi készülék berendezve. Skioptikon természettani kísérletek, görösövi készítmények és átlátszatlan képek vetítéséhez berendezve. Cazetta. Vörös lámpa. Photogrammok. Grenet- és Volta-elem. Grenet bemártási telep 12 elemmel. Higany irányváltató Pohl szerint. Wagner-kalapács. Petrina sodrony-esavara. Elektromos vasút. Mágnes indítási készülék Pixii szerint. Hőelektromos-telep Noé szerint 20 elemmel, Hero forgója. Villamos csengettyű. 6 drb mágnestű. Barlow kereke. Voltameter. Hajszal-csővek. Wheatstone hídja. Platina-tapló. Szerszámok. Vezető sodrony, horgany, gummi cső, lap s dugók. Ezeken kívül kísérleti anyagok és szerek vásároltattak, a hibás eszközök pedig javítottak. Összesen: 860 frt. Leltári kimutatás szerint van 348 készülék, 4084 frt 42 kr. értékben.

3. Természetráji szertár.

a) Biológiai gyűjtemény: Kártékony rovarok Frivaldszky nyomán 193 faj, 2 drb üvegfedeles ládában. A mézelő méh teljes biológiája üvegfedeles ládában. A dög-bogarak munkája. Myrmeleon és Melolontha átalakulása. Mimikry szín- és alakutánzás.

b) Boncz- és alaktaniak az állat- és növénytanhoz: A vérkeringés, kiválasztás, szaglás és hangadás utánzata. A sejt-osztódás, edénynyalábok, szájnnyílás és levélállás mintája. Virág-, termés- és csira-utánzatok: Equisetum arvense, Carex hirta, Urtika dioica, Salvia officinalis, Rosa canina, Fragaria vesca, Aspidium filiforme, Brachitecium rutabulum. Mohgyűjtemény.

c) Eszközök: Szárító kemence felszereléssel. Lepkeháló, bogárszita, merítő-zsák. Iskolai köröző- és gyűjtő-doboz. A növénygyűjtéshez teljes felszerelés. Feszítő deszkák, préselt turfalapok, rovartűk, etiketták, ragasztó s egyéb apróságok összes értéke: 326 frt 33 kr.

Ajándék útján szaporodott a gyűjtemény 2 drb Scorpióval, Szalay Gyula félegyházi főgymn. tanár úr ajándékából; kitömetett 1 füles bagoly és 1 pocok.

A növény- és rovargyűjtemény megújított és pótolgatott.

A gyűjtemény tartalma:

Állattaniak		Növénytaniak		Ásványtaniak		Vegyes apróságokban
fali ábrákban	állatokban vagy ismertető alkotó részekben	fali képekben és mintákban	száritott gyűjteményekben	mintákban és fali képekben	ásványokban	
138	1373	134	2462	210	1251	161

Összes érték 1600 ft.

5. Térkép-gyűjtemény.

A nm. vallás- és közoktatásügyi minister úr ajándékából: 1. Kogutovicz-féle földgömb 25 ft értékben. A Magas-Tátra színes képe 5 ft értékben. 10 drb földrajzi szemléltető kép és 15 drb történelmi mappa 75 ft. Összesen 105 ft értékben. Van tehát a gyűjteményben 92 drb fali térkép, 44 drb földrajzi szemléltető kép, 6 drb globus. Érték 300 ft.

6. Érem- és pénzgyűjtemény.

Érem- és pénzgyűjtemény van 774 drb érezpénz és emlékérem, továbbá 24 drb bankjegy. A pecsétgyűjtemény 324 drb. Érték 50 ft.

7. Rajz-szertár.

Minta a mértani tárgyakhoz van 49 drb, rajz-mintalap 1052 drb; műlap 39 drb. Összesen 1140 drb. 200 ft értékben.

8. Philologiai és történelmi gyűjtemény.

Philologiai és történelmi gyűjteményünk 554 darabból áll, melynek gyarapításához járultak ajándékaikkal mélt. Horváth Döme, ny. kir. táblai elnök, a következő arany rámába foglalt festményekkel: Hunyadi János, Szilágyi Erzsébet, Szilágyi Mihály, Hunyadi Mátyás, Hunyadi László, Korvin János, Verbőczy István, Frangepán Kristóf, Martinuzzi György, Bethlen Gábor, Boeskaei István, Tököli Imre, Zrínyi Ilona, Kohári István, II. Rákóczi Ferencz, II. Rákóczy Ferenczné Hessen Reinfelsi Amalia,

Horváth Cyrill, Katona József, Hornyik János és Kovács József. A vall. és közokt. m. kir. minister úr: A magyar szt. korona és a koronázási jelvények. A jáki templom. Vajda-Hunyad. A bártfai városház. A lőcsei városház. Pataki Imre ipariskolai igazgató úr: A kecskeméti honvéd- emléktábla domborművének mintája. 3105 frt értékbeu.

Vétel útján a következő gipsz-öntvények szereztettek be: Homeros, Herodotos, Thukydides, Cicero, Julius Caesar, Aristoteles, Sokrates, Sophokles, Aristophanes és Euripides mellszobrai, a kilenez múzsa, egész alakok; Hera, mellkép, Pallas Athene mellkép, Hermes, Praxiteles műve után mellkép, Belvederi Apollo egész alak, Artemis (Versaillesi Diana) egész alak, Odysseus karddal és paizzsával, egész alak, Achilles, dárdával és paizzsával, egész alak, Laukoon, csoportkép, Diskus-dobó, egész alak, Burgosi vívó, egész alak, Kylix-tól, Attikai amphora, Dóriai és joni oszloprendek oázissal, Görög színház szétszedhető, Melosi Venus, egész alak, Tragikai és komikai álarcz. Összesen 37 drb. 215 frt 01 kr. értékben.

Az összes gyűjtemény áll: 321 drb üvegkeretbe foglalt, 68 drb kartonra húzott képből, 20 drb aranykeretes olajfestményből, 111 drb kartonra nem húzott kép és 38 gipsz-öntvény. Összes érték 3320 frt.

9. Zene-szertár.

A zene-szertárban van 1 physharmonium, 1 nagy bőgő, 1 kis bőgő, 1 viola, 5 hegedű; vannak továbbá kóták. Összes érték 370 frt.

10. Torna-szertár.

A torna-szertárban van 409 tornaeszköz 600 frt értékben; a tornaudvaron pedig 20 drb 50 frt értékben. A jelen tanévben a tornaacsarnokba szereztetett egy szinpad 28 frt értékben; továbbá apróbb javításokat végeztek 10 frt értékben.

VII.

Önképző-kör.

Az alapszabályok szerint rendes tagokúl csak a két felső osztály tanulói szerepelnek, az 5-ik és 6-ik osztályokéi csak bejáró tagok s e szerint csupán mint szavalók léphetnek föl.

Ez évben a körnek 55 rendes és 51 bejáró, összesen 106 tagja volt.

A megalakulás az igazgató engedélyével s Kováts Antal vezető tanár felügyelete mellett október 3-ikán ment végbe a következő eredménnyel: Elnök, Ivencz Ferencz, 8. o. t., főjegyző, Fekete István, 8. o. t., pénztáros, Janesár Mihály, 8. o. t., főkönyvtáros, S. Tóth István, 8. o. t., alkönyvtáros, Bábiezky Kálmán 7. o. t., aljegyzők, Nowy Ferencz és Bagi Kálmán 7. o. tanulók.

A kör két hetenkint tartotta gyűléseit, szám szerint ez évben tizenhármat. Ezek közül 2 díszgyűlés, 2 tiszti és 9 rendes gyűlés volt. Az önképző-kört 1898. márczius 6-ikán az a kitüntetés érte, hogy nagyságos Francsics Norbert, tanker. kir. főigazgató úr, látogatásával tisztelte meg. A kör felújította a költő-fejedelemnek, Vörösmarty Mihálynak emlékét és megkoszorúzta a város nagy szülöttének, Katona Józsefnek sírját, szavaltások és felolvasások kíséretében. Ezen ünnepélyeken kívül az intézet kebelében lefolyt egyéb emlénapok megülését szavaltatok és felolvasásokkal látta el.

A rendes gyűlések tárgya az elfogadott dolgozatok s a rájuk vonatkozó bírálatok felolvasása, valamint szavaltatok s azok rögtön történő megbírálása volt, midenkör a vezető tanár felügyelete mellett és megjegyzései kíséretében. E gyűléseken kifejtett munkásság eredménye a következő: az elnöki megnyitó- és záróbeszédeken kívül 19 felolvasást tartottak, ugyanannyi bírálattal. Műfajok szerint volt ezek közt 1 dal, 1 chria, 2 elbeszélés, 9 értekezés, 2 életkép, 1 elmefuttatás, 2 elmélkedés, 1 műfordítás. Érdemfokozat szerint: 4 dicséretes, 11 jó, 1 elismerés, a többi a megemlítés fokozatában részesült. A dicséretes érdemfokozattal bírók a munkakönyvbe való beíratásra érdemesültek.

Szavallattal 33-szor léptek fel, melyek közül 27 a komoly, 6 a komikus-nemhez tartozott. Közülök 12 dicséretben, 11 jó, 4 az elismerés és 2 a megemlítés fokozatában részesült.

A szokásos szavallat-verseny ez idén február 6-án folyt le, igen jó eredménnyel. A komoly szavallatban heten vettek részt s a díjúl kitűzött 5 frtot Nagy István, 7. o. t. nyerte meg, míg dr. Tóth György 5 frtnyi jutalomdíjában Nyul Pál 5. o. t. részesült. A komikus szavallatok jutalmazására fordított 3 frtot S. Tóth István 8. o. t. vitte el, 3 versenytárs közül.

Az önképző-kör buzgó elnöke, Ivencz Ferencz, 8. o. tanuló, tek. Tóth László nyomdatulajdonos úr ajándékából 1 drb arany jutalomban részesült.

Az önképző-kör könyvtára 93 kötet művel szaporodott, 68 frt 60 kr. értékben.

VIII.

Gyorsíró-kör.

A főgymnasiunai Gyorsíró-kör 1887 okt. 2-án alakult. Az 1897—98. tanévben az alakuló gyűlés 1897. okt. 12-én volt, melyen megválasztottak Fehér Flórián k. r. n. p. és Lukinich Imre k. r. n. p. VIII. o. tanulók előadókká a haladóknál, Majoros Béla k. r. n. p. VIII. és Földi József k. r. n. p. VII. o. tanulók a kezdőknél, Haunstädter József k. r. n. p. VIII. o. tanuló könyvtárossá.

A Gyorsíró-kör tagjai a VIII. osztályból: Andor Károly, Fehér Flórián, Haunstädter József, Lukáts József, Lukinich Imre, Magony József, Majoros Béla, Mátrai János, k. r. növendékpapok. A VII. osztályból: Erdélyi József, Földi József, Hársing István, Hogyor József, Kőhalmi Mihály, Nagy István, Néder Gyula, Szakáll Gyula, Ullrich József, Valentin József, Zaecher György, Zalai János k. r. növendékpapok, Csorba Gáspár, Novy Ferencz. A VI. osztályból: Pflug János.

A tagok hetenkint egyszer összejöttek és az előadók vezetése és a felügyelő tanár ellenőrzése mellett gyakorlatilag képezték magukat a gyorsírásban.

Írásverseny május 22-én tartatott, melyen a haladók versenyében az első díjat, 5 koronát Andor Károly, a másodikat 4 koronát, Fehér Flórián, a harmadikat, 3 koronát Földi József, a kezdők versenyében az első díjat, négy koronát Néder Gyula, a másodikat, 3 koronát Kőhalmi Mihály, a harmadikat, 2 koronát Valentin József nyerte el. Dicséretre méltó szorgalmat és haladást tanúsítottak: Majoros Béla, Ullrich József, Lukinich Imre, Magony József és Zalai János.

A körnek jövedelme tagsági díjakból 46 frt volt, kiadása pedig 20 frt 50 kr. Pénztári maradvány 91 frt 37 kr.

A kör könyvtárának gyarapodása a „Budapesti magyar gyorsíró-egyesület“ szaklapjaiból és szakkönyvekből áll. A tagok száma 23.

IX.

Segélyző-egyesület.

A segélyző-egyesület könyvtárában 429 kötet tankönyv van; ebből 35 tanuló használt 260 kötetet.

A segélyező-egyesület céljaira a helybeli takarékpénztárakban 1146 frt kamatozik; de mivel az 1896/7-iki tanévben 77 frt 65 kr. túlkadás volt, a jelen tanévben új beszerzések nem történhettek.

X.

Jegyzőkönyv

a kecskeméti róm. kath. főgymnasiumnál rendszeresített pályázatok elbírálása végett f. évi június hó 1-én tartott gyűlésről.

A tételeket megállapító bizottság az 1897. évi decz. hó 21-én tartott gyűlésében 7 tételre tűzött ki pályadíjakat.

A határidőre beérkezett 22 mű; bírálói:

Méltóságos Horváth Döme, nyug. kir, táblai tanácselnök, Kada Elek polgármester, Dömötör Sándor, kir. közjegyző, Szegedi György városi tanácsos, Bogoss Endre nyug. törv. bíró, Gyenes István árvaszéki ülnök, Vágó László főerdész, Hajagos József városi főkönyvelő, Tóth István anyakönyvvezető, Kovács Sándor földbirtokos, dr. Bagi Béla jogakadémiai tanár, dr. Tóth György főgymn. igazgató, Arányi Ágost, Ambrusztér Sándor, Bán József, Horváth György, Kovács Antal, Molnár Pál, Salánky István és Sárgay Antal főgymn. tanárok.

1. A kecskeméti városi tanácstól alapított „Széchenyi-díj“-ra (60 korona), melyért csupán kecskeméti születésű ifjak pályázhatnak, e magyar történeti kérdés volt kitéve: „Fejtessenek ki az okok, melyek a szathmári béke után a műveltségi, társadalmi és alkotmányos hanyatlást előidézték“.

Beérkezett két mű: „Nagygyá csak fiaid szent akaratja tehet“ és „Romlásnak indult hajdan erős magyar“ jeligék alatt. Mindkét dolgozat elárulja, hogy szerzői oknyomozó történelmet még nem tanultak. Az első dolgozat szerzője helyesen fog a dologhoz, sok anyagot hord össze, de nem elég ügyesen tudja elrendezni. Állításai néhol a valóságnak meg nem felelők, így pl., hogy Kassán egyetlen volt. Sikerültebb a második rész a társadalmi hanyatlás leírásában. Különösen sikerült a har-

madik rész, melyben az uralkodóház nemzetellenes törekvése, a rendek irtózása minden újítástól élénken van festve. Irálya is könnyen folyó s így a fődíjra érdemesítettett.

Szerzője Földi József, VII. o. tanuló.

Versenyháza tetszetősebbnek látszik ugyan az első részben, a második és harmadik részben azonban mögötte marad. Tévedése is több van: így pl. a XVIII. században osztrák császárról beszél s a nép által választott képviselőket küld az országgyűlésre stb. Irálya idegenszerű s az írásjeleket is elhanyagolja. Mint egyébként szorgalmas munkának jutalma 20 korona.

Szerzője: Ullrich József VII. o. t.

2. A kecskeméti kaszinó 40 korona jutalmára ki volt tűzve „Zrinyi és Frangepán“ történeti elbeszélés.

A beérkezett két dolgozat közül a kitűzött díjra érdemesített mint jól szerkesztett, ügyesen bonyolított, választékos és tárgyhoz illő stílussal megírt beszély, a „Dicső volt diestelen haláluk“ ezimű mű.

Szerzője: Andor Károly, VIII. o. tanuló.

A második „Hódolj az Istennek“ jeligével, gyarló szerkesztben érdektelen mesét mond el, de híven követi a történelem adatait s nyelvében itt-ott költői szárnyalás is van, 10 koronával jutalmaztatik.

Szerzője: Lukács József, VIII. o. tanuló.

3. A néhai Zsiga Alajos k. r. tanár alapítványának 16 frt kamata Dömötör Sándor kir. közjegyző úr bőkezűségéből egészített ki a szokásos 50 koronás, úgynevezett „Zsiga-díj“-ra, melyre e vallás-erkölesi tétel volt kitűzve: „Fejtsék ki, mely érzelmek ápolják leginkább a vallásosságot, a társadalmi rendet és boldogságot“.

A beérkezett három pályamű közül az 50 korona kitűzött pályadíjat kapja a „Venite adoremus“ jeligés mű, mint az olvasottakat teljesen átértő s a pszichológiai adatokat sikeresen felhasználó dolgozat.

Szerzője: Andor Károly VIII. o. tanuló.

A „Küzdeni, hogyha tanulsz“ jeligével bíró dolgozat, az ember testi s lelki tehetségeiről értelmesen, a vallási érzelmekről pedig kimerítően ír, kár, hogy az ellenkező érzelmekkel foglalkozik tulságosan. Jutalma 20 korona.

Szerzője: Haunstädter József VIII. o. tanuló.

A harmadik „Maria Magistra Clericorum Studentium“ jelíggel, sokat olvasott, szorgalmas munka terméke, de a sok ismétlés mellett rendszertelen. Jutalma 10 korona.

Szerzője: Lukács József VIII. o. tanuló.

4. Aesthetikai tételül ki volt tűzve: „A népszinmű elmélete a legjelesebb művekkel megvilágítva“.

A beérkezett négy dolgozatot a következő sorrendben találta jutalomra érdemesnek a bíráló-bizottság: 30 koronát ítelt „A népköltészet az igazi költészet“ jelíggel ellátott műnek, mely ügyes szerkezet, emelkedett stylus és lelkes előadás mellett, sok ügyes és önálló kritikai megjegyzéseivel emelkedik versenytársai fölé.

Szerzője: Lukinich Imre VIII. o. tanuló.

Kevesebb önállóság a megjegyzésekben és döcögős stylus helyezik egy fokkal alább az egyébként ügyes beosztású és szerkezetű „Szenteld oh magyar hazádnak kebled szebb érzelmeit“ jeligés művet, melyet a bíráló 20 koronával jutalmaz.

Szerzője: Zalai János VII. o. tanuló.

Harmadik helyre és 10 korona jutalomra ítélte a bíráló a „Sírva-vigad hej a magyar régen“ jelíggel bíró dolgozatot, melynek elemzése bár kevésbé behatóak, de stylusa lendületes s szerkezete is átlátszó.

Szerzője: Fehér Flórián VIII. o. tanuló.

A kevésbé átlátszó szerkezetű, ismétlésekkel telt s nagyra hajló stylussal megírt, egyébként sok olvasottságot és szorgalmat bizonyító dolgozat is 10 koronával jutalmaztatik. Jelíggéje: „Szeretett tanáromnak“.

Szerzője: Lukács József VIII. o. tanuló.

5. Költői tárgyúl ki volt tűzve: „A gyászmagyarok“.

A beérkezett 2 mű közül az „Oh nagy volt hajdan a magyar“ jeligés mű találtatott 10 korona jutalomra méltónak, mely élvezhető tartalmat költői nyelven és folyékonyan ad elő; nem kevésbé figyelemre méltó a szövegre készített dallam is.

Szerzője: Andor Károly VIII. o. tanuló.

6. Műfordításra kitézetett a német nyelvből: Eckstein, Pariser Leben című művéből: „Wie mann in Paris übernachtet“.

A beérkezett hat mű közül kettőt érdemesítettek jutalomra a bírálók. „S jött a végén a holló seregnek“ jeligéjű, habár kiállításra izlésesnek éppen nem mondható is, mint az eredetinek értelmét teljesen visszaadó jeles dolgozat, 20 koronával jutalmaztatik. Szerzője: Elekes Mihály VII. o. tanuló.

A „Descriptas servare voces“ jeligével ellátott dolgozat is eléggé jól adja vissza az eredetinek értelmét s igen jó magyarsággal van írva, néhol azonban mintha nem értette volna meg teljesen a szöveget. Jutalma 10 korona.

Szerzője: Erdélyi József VII. o. tanuló.

7. Természettudományi tételre ki volt tűzve: „A villámosság és a hő szerepe a közlekedésben“.

A beadott három dolgozat közül 30 korona jutalomra tartja érdemesnek a bírálat a „πλῆθος βεῖ, πλῆθος ζωῆς“ jeligés művet, mely a legtöbb olvasottság-, tárgyilagosság- és önállósággal van meg írva.

Szerzője: Hogyor József VII. o. tanuló.

Iparkodik a tárgyhoz szólni, de nagyon sokat foglalkozik a gépek szerkezetével „A haladás zászlója ki van bontva“ jeligés mű. Jutalma 10 korona.

Szerzője: Magony József VIII. o. tanuló.

A sok szorgalmat tanusító, de inkább a gépek felosztásával foglalkozó „A kutató ész nem ismer határt“ jeligés dolgozat szintén 10 koronát érdemel.

Szerzője: Majoros Béla VIII. o. tanuló.

A pályaművek jutalmazásához az alapítványokon kívül ajándékaikkal nagylelkűen járulni kegyeskedtek:

Horváth Döme, nyug. kir. táblai tanácselnök a maga nevében s néhai Horváth Cyrill emlékére 100 korona, Kada Elek polgármester 20 korona, Vágó László főerdész 20 korona, Dömötör Sándor kir. közjegyző 28 korona, Szegedi György városi tanácsos, Fekete István h. polgármester, Gyenes István árvaszéki ülnök, Bogoss Endre nyug. törv. bíró, Hajagos József városi főkönyvelő, Kovács Sándor földbirtokos és Tóth István anyakönyvvezető 10 koronával. — Összesen: 370 korona.

Fogadják a nemesszívű adakozók a tanuló ifjúság nevében, a tanártestület hálás köszönetét.

Ösztöndíjak, jutalmak, segélyezések.

1. A *nm. pénzügyminister* adományából 60 frt ösztöndíjat élvez Willer Géza VI. o. t.
2. Boldogult *Horváth Cyrill* emlékezetére mélt. Horváth Döme adományából 50 frt jutalmat kapott Bagi Kálmán VII. o. t.
3. Ugyancsak mélt. *Horváth Döme* adományából 50 frtot kapott Szeles László VIII. o. t.
4. B. e. *Hoffmann János*, néhai kecskeméti prépost-plébános alapítványából 16 frt 80 krt kapott Tóth Mihály II. o. t.
5. A *Csomák Gábor*-féle alapítványból 35 frtot kapott Tóth Kálmán III. o. tanuló.
6. B. e. *Pollák Ede*, néhai kegyes-tanítórendi kormánysegéd s kecskeméti igazgató alapítványának 4 frtnyi kamatát Berente György I. o. t. kapta.
7. *H. Kovács Anna* alapítványának 10 frtnyi kamatát Vizeli Gábor I. o. t. kapta.
8. A *Fektor*-féle alapítványnak 24 frtnyi kamatát Nyúl Pál V. o. t. nyerte el.
9. A *Lipthai Pál*-féle alapítvány 16 frtnyi kamatát Kovács Antal III. o. t. kapta.
10. A *Kovács László*-féle alapítvány kamataiból Ö. Kovács Mihály V. o. t. 14 frt 70 krt, Kározy Sándor VI. o. t. pedig 18 frt 90 krt kapott.
11. A *Ferenczy*-féle alapítvány 8 frtnyi kamatát Vékony József II. o. t. kapta.
12. A *Major*-féle alap 1 frt 60 krnyi, továbbá *Biró Magdolna*-féle alap 4 frtnyi s végül a *Zimmermann*-féle alap 2 frtnyi, összesen 7 frt 60 krnyi kamatait Tanú Balázs I. o. t. kapta.
13. A *Szabó*-féle alapítvány 4 frtnyi kamatát Földi László II. o. t. kapta.
14. A *Csász Imre* kegyes-tanítórendi áldozár alapítványának 4 frt 80 krnyi kamatát Szegedi István III. o. t. kapta.
15. B. e. *V. Kiss József* és neje *Ruza Rozália* alapítványának 12 frtnyi kamatát Dióssy József V. o. t. kapta.
16. Msgos *Horváth Döme* alapítványának 9 frtnyi kamatát Szűts István III. o. t. kapta.
17. A *Kecskeméti Takarékpénztár-Egyesület* 25 frtnyi ajándékát a tanári-testület Major Béla VI. o. tanulóknak adta.
18. A *Kecskeméti Kereskedelmi Ipar-Hitelintézet és Népbank* 25 frtnyi ajándékával a tanári testület Véber Mihály VII. o. tanulót jutalmazta.

19. Dr. *Bagi Béla* jogtanár, *Bagi László* városi főjegyző és *Rapcsányi István* fővárosi tanár 1—1 aranyat adtak, melylyel a tanárikar Orbán Ferencz IV., Ébert András II. és Domokos Péter I. o. tanulókat jutalmazta meg.

20. Tek. *Dömötör Sándor* kir. közjegyző 12 frt 50 krral jutalmazta Andor Károly VIII. o. t., k.-r. növendéket, a növendékpapok énekkarának vezetésében tanusított buzgóságáért.

21. *Lampel Róbert* budapesti könyvkereskedő 5 kötet, a helybeli könyvkereskedők közül pedig *Metzger Béla* 6 kötet, *Steiner Mihály* 5 kötet, *Schwarz Soma* 6 kötet és *Fekete Mihály* 5 kötet könyvet ajándékoztak, melyekkel a tanári-kar Sántha György, Bodócs István, Szobolóczky Antal I., Faragó György, Harkay Béla, Mészáros István II., Gál Antal, Sági Tibor, Tóth Kálmán, Ziprisz Aladár III., Novy Róbert, Orbán Ferencz, Schwarz Dezső IV., Nagy Lajos, Nagy Mihály V., Füredi Lajos, Hitter Miklós VI. és Szakáll Gyula, Ullrich József, Zalai János VII. o. tanulókat jutalmazta.

22. A *nm. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr által* ajándékozott 50 példány „Milleniumi Emlék“-könyvből 50 szorgalmas és jó viseletű tanulót jutalmazott meg a tanári kar.

Nb. a) A *Koháry István*-féle alapítvány kamatait (55 frt 43 krt) e tanévben nem oszthattuk ki, mert az esztergomi ftdő Káptalan átirata szerint ezen kamatok csak szeptember hóban válnak esedékesekké; az 1898. év kamatai tehát csak az 1898—99. tanévben fognak kiadatni.

b) Özv. *Dömötör Istvánné, Bencsik Terézia* 400 frtnyi alapítványa 1898. április hóban helyeztetett el a takarékpénztárban; kamatai az 1898—99. tanévben fognak kiadatni először.

XII.

A tanulók érdemsorozata.

Az érdemsorozatban használt jegyek jelentménye és magyarázata.

Fokozat	Előmenetel	Magaviselet
1	jeles	jó
2	jó	szabályszerű
3	elégséges	kevésbé szabályszerű
4	elégtelen	rossz

Az érdemsorozatban előforduló rövidítések magyarázata:

g: k. v. = görög keleti vallású; h. v. = helvét vallású; ág. ev. = ágostai evangélikus vallású; izr. = izraelita; fm. = felmentetett; k. r. n. p. = kegyesrendi növendékpap; ö. d. = ösztöndíjas; ism. = ismétlő.

Nb A római kath. vallású tanulók vallása jelezve nincs.

I. OSZTÁLY.

A tanulók nevei							Magaviselet	Rendes tantárgyak							Rendkívüli tantárgyak		
								Vallás tan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Szám tan	Rajzoló mértan	Tornázás	Szépíráás	Műténék	Zone
Ádám András	—	—	—	—	—	—	2	4	4	4	4	4	4	4	2	2	2
Bagi Lajos	—	—	—	—	—	—	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Becker Károly	—	—	—	—	—	—	1	2	2	4	2	2	2	2	2	2	2
Bende György	—	—	—	—	—	—	1	1	2	2	2	2	1	fm	1	2	2
5 Benkóczy József	—	—	—	—	—	—	1	2	2	4	2	2	2	fm	1	2	2
Berente György	—	—	—	—	—	—	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Beretvás Jenő, ág. ev.	—	—	—	—	—	—	1	1	2	2	1	2	2	2	2	2	2
Bodócs István	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2
Bódog Imre, ism.	—	—	—	—	—	—	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
10 Borbók László	—	—	—	—	—	—	2	2	4	4	2	4	2	2	2	2	2
Czarbol Ferencz	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Csomák Elemér	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1
Csorba János	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Domokos János	—	—	—	—	—	—	1	2	4	4	2	2	2	2	2	2	2
15 Domokos Péter	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	2	1	1	2	1	2	2
Dömötör István	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Faragó György, ism.	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1
Faragó István	—	—	—	—	—	—	1	2	4	4	2	2	2	2	1	2	2
Farkas Sándor	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
20 Fáber Kálmán	—	—	—	—	—	—	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Fekete Károly	—	—	—	—	—	—	2	4	4	4	4	2	2	2	1	2	2
R. Fodor Antal	—	—	—	—	—	—	2	4	4	4	4	4	4	2	2	2	2
Galandauer Jenő, izr.	—	—	—	—	—	—	2	4	4	4	4	4	4	2	2	2	2
Gróber László	—	—	—	—	—	—	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
25 Halasy Jenő	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Hegyesi István	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Hideg Pál	—	—	—	—	—	—	2	4	4	4	4	4	4	2	2	2	2
Hornyik Sándor	—	—	—	—	—	—	2	2	2	4	2	2	2	2	2	2	2
Hunyady Mátyás	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
30 Kardos József, ism.	—	—	—	—	—	—	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2
Kasza Dezső	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Kárpáti József, ism.	—	—	—	—	—	—	1	2	2	4	2	2	2	2	2	2	2
Király József, ism.	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2
Kis Gellért	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2
35 Kovács Ferencz	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2
Cz. Kovács László	—	—	—	—	—	—	1	2	2	4	2	2	2	2	2	2	2
Mészáros Ferencz	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2

2

3

A tanulók nevei					Magaviselet	Rendes tantárgyak							Rendkívüli tantárgyak			
						Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítás	Rajzoló mértan	Tornázás	Szépirás	Művészet	Zene	
					2	4	4	4	4	3	2	2	1	2		
					1	3	3	3	3	3	3	2	1	3		
40	S. Nagy Mihály, ism.	—	—	—	1	3	3	3	3	3	3	2	2	3		
	Novacek Róbert	—	—	—	1	3	3	3	3	3	3	2	2	2		
	Oberna Sándor	—	—	—	1	2	3	3	1	2	2	2	2	3		
	Pap József	—	—	—	1	3	4	3	3	3	4	3	2	1		
	Pap Lajos	—	—	—	1	2	2	3	2	2	1	3	3	2		
45	Polatsek László	—	—	—	1	3	2	3	3	3	2	2	2	3		
	Pulai István	—	—	—	1	2	3	3	3	3	3	2	2	3		
	Sándor Ferencz	—	—	—	1	1	2	3	3	2	1	2	2	3		
	Sántha György	—	—	—	1	1	1	2	1	1	1	2	1	2		
	Sciopon Győző, g. k. v.	—	—	—	2	3	3	3	1	3	3	3	2	3		
50	Szebenyi Béla	—	—	—	1	2	3	3	1	3	2	2	1	3		
	Szelei Imre	—	—	—	1	3	3	3	3	3	2	2	2	3		
	Szelei Mihály	—	—	—	1	3	3	4	3	3	2	3	2	3		
	Szobolotzky Antal	—	—	—	1	2	1	2	2	1	1	2	1	1		
	Szűcs Ferencz	—	—	—	1	3	3	4	3	3	3	3	2	2		
55	Tanu Balázs	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2		
	Tóth Dömötör	—	—	—	1	3	3	3	2	2	2	2	2	3		
	Török László	—	—	—	1	1	2	2	2	2	1	2	2	3		
	Varga József	—	—	—	2	4	4	4	4	4	4	2	3	3		
	Vértesi Lajos	—	—	—	2	3	4	4	4	4	4	3	3	3		
60	Veszeloovszky József	—	—	—	2	4	4	4	4	3	4	3	3	3		
	Villi Ferencz	—	—	—	1	3	3	3	3	3	2	2	2	3		
	Vizeli Gábor	—	—	—	1	1	2	2	1	2	1	3	2	2		
	Zsigmond Géza	—	—	—	1	2	2	2	3	2	1	2	2	2		

Kimaradtak: Herkner Zoltán, Holló Károly, Igács Gábor, Kún György, Mányi János, Tasi Pál, Végh Ottó.

Összesen: 70.

A tanulók nevei	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak		
	Magaviselet	Vallásan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Tornázás	Szépíráás	Műnének	Zene		
Muth Imre, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Nagy Pál — —	1	1	3	3	1	3	3	1	1				
40 Nagy Zoltán — —	1	1	3	4	3	3	3	3	1				
Napholz Kálmán — —	1	1	3	3	1	3	1	3	3				
Poczik Mihály — —	1	1	3	4	3	3	3	3	3				
Sagstädter Ferencz	1	1	1	1	1	3	1	1	1				
Sándor József — —	1	1	3	4	3	3	3	3	3			1	
45 S. Tóth Mihály	1	1	1	1	1	1	1	1	1				1
Túri Pál — —	1	3	3	4	3	3	3	3	1				
Veszélényi József — —	1	3	3	4	4	3	1	1	1				
Vékony József — —	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Virágh László — —	1	1	1	3	1	3	1	3	1				
50 Vörös János — —	1	3	4	3	3	3	3	3	3				
Weisz Gusztáv, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Weizsmann Péter — —	1	1	3	3	3	3	1	1	1				
Zolnai Mihály — —	1	1	3	3	3	3	3	3	3				
Zsámboki Ferencz, ism.	1	1	1	3	3	3	3	3	1				
55 Zsámboki János — —	1	1	3	3	3	3	3	3	3				
Magántanuló:													
Sipos Bálint — — — —	1	3	2	2	3	2							

Kimaradt: Kis László, ism.

Összesen : 57.

III. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak			
	Magaviselet	Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Tört. és p. földr.	Term.-tani földr.	Szám tan	Rajzoló mértan	Tornázás	Műtények	Gyorsírás	Francia ny.	Zene
Babinszki Ferencz — — —	1	1	1	3	3	2	2	3	3	2	3			
Bartusz Lajos — — —	1	1	1	2	2	1	1	2	2	2	2	3	2	
Bárány Etele — — —	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	
Blaszmann Miklós — — —	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2			
5 Bódogh Gábor — — —	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2			
Dékány Dániel — — —	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2			
Dunszt Gyula — — —	1	3	3	4	4	3	4	4	4	4	1	3		
Gál Antal — — —	1	1	2	2	3	2	1	2	2	2		2		
Gráber József, izr. — — —	1	3	2	3	3	3	3	3	3	3				
10 Gulácsi Tibor, ev. ref. — — —	2	4	4	4	4	3	4	4	4	3				
Holló István — — —	2	2	3	3	4	3	3	3	3	1			3	
Kiss Ferencz — — —	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1			
Kovács Antal — — —	1	1	2	1	2	2	2	2	2	1	2		1	
Kovács István — — —	2	1	3	3	3	2	2	3	3	2	1			
15 Cz. Kovács József — — —	1	1	2	3	3	3	2	3	2	fm				
Morsbach Róbert — — —	1	2	2	1	3	2	2	3	3	2	1	3		
Nagy János — — —	1	2	3	3	4	3	3	3	3	2				
Nikolajevics Koszta, g. k. — — —	2	2	3	2	3	3	2	3	3	fm				
Podlussányi Imre, ism. — — —	2	2	3	3	3	2	3	2	2	2				
20 Sági Tibor, izr. — — —	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3				
Sándor László — — —	2	2	3	3	4	3	3	3	3	2	2		3	2
Szabó István — — —	1	2	3	3	3	2	2	3	3	fm				
Szegedi István — — —	1	1	1	2	2	1	2	2	2	2	1	2		1
Szűcs István — — —	1	1	1	2	2	2	1	2	1	2	2			
25 Tóth Kálmán — — —	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2		2
S. Tóth Mihály — — —	1	1	2	3	3	2	2	2	3	2				
Ziprisz Aladár, izr. — — —	1	1	1	1	2	1	1	1	1	3		2		
Zoboki Vincze — — —	1	1	1	1	2	2	2	2	2	3		2		
Magántanuló:														
Sipos Bálint — — —	1	2	2	3	2	2	2	3						

Kimaradt: Szűcs György.

Összesen: 30.

IV. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak			
	Magaviselet	Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiség tan	Rajzoló mértan	Tornázás	Francia ny.	Művészet	Zene	Gyorsírás
Benkóczy Pál — — — —	1	3	3	4	4	3	3	4	4	2				2
Benkő István — — — —	1	1	3	3	3	2	3	3	3	3		2		
Buzás József, ism. — — — —	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3				
Csapó Lajos — — — —	2	2	3	1	3	3	3	3	3	3		1		
5 Dunszt Rezső — — — —	2	3	3	3	3	3	3	4	3	3				2
Egri Ferencz — — — —	1	3	3	3	4	3	3	3	4	3				
Farkas Béla — — — —	1	1	3	2	3	2	3	2	2	2		2		
Fehér László — — — —	2	1	3	3	3	2	1	3	3	2				
Friedmann Árpád, izr. — — — —	1	2	1	1	2	2	3	3	3	3	1			
10 Fritz Imre, izr. — — — —	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3				
Goldberger Andor, izr. — — — —	1	1	1	1	1	2	2	2	3	2				
Gudricza Mihály — — — —	2	1	1	2	2	1	2	2	2	2				
Hegedűs Endre — — — —	1	1	3	1	2	3	3	2	3	fM				
Kalecsinszky Zoltán — — — —	1	2	2	3	3	3	3	3	2	2	2	2		
15 Kapás Pál — — — —	2	1	2	3	3	3	3	3	2	2		2		2
Kovács István — — — —	1	1	3	3	4	2	3	3	3	3				
Kuczka József — — — —	2	2	3	4	3	3	3	3	3	2				
Mizsei Árpád — — — —	1	1	2	3	2	2	3	3	3	3	3			
Múth Rudolf, izr. — — — —	1	2	2	3	3	2	3	2	3	3		3		
20 D. Nagy István — — — —	1	1	2	3	3	2	3	3	3	2				
H. Nagy Mihály — — — —	1	3	3	3	4	2	3	3	3	2				
Novy Róbert — — — —	1	1	2	1	2	2	2	2	3	1		1		
Oláh Iván — — — —	2	2	3	3	3	3	3	3	3	fM				
Orbán Ferencz — — — —	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fM				
25 Pataki János — — — —	1	1	1	3	2	2	3	3	2	3		2		
Pápay Gyula, ág. ev. — — — —	1	2	3	3	4	4	4	3	4	3				
Pelei Gyula, ág. ev. — — — —	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2				
Schwarz Dezső, izr. — — — —	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2				
Sebők József — — — —	1	1	3	3	3	2	3	3	3	2	3			
30 Szondy Károly — — — —	1	1	2	3	3	3	3	3	1	2		2		
Tanács Gyula — — — —	2	1	3	3	3	3	3	3	3	3		1	2	
Tantó Pál, ev. ref. — — — —	1	2	2	3	3	3	3	3	2	3			3	
Theisz Adám — — — —	1	2	2	1	4	3	3	3	3	2				
Vácsi József — — — —	1	2	1	3	3	3	3	3	3	3				
35 Vigh Péter — — — —	2	1	2	2	2	1	3	2	3	2		3		2
Veisz Béla, izr. — — — —	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2				1
Zsigmond Gyula — — — —	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2				3

Kimaradtak: Gáspár Lajos, Sporer József, izr.

Összesen: 39.

V. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Rendes tantárgyak											Rendkívüli tantárgyak				
	Magaviselet	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótló olv.	Történelem	Természettud.	Mennyiségtan	Rajz	Tornázás	Francia ny.	Műtér.	Zene	Gyorsírás
Áfrán Károly	2	4	2	3	3	3		3	3	3		2		2		
Angyán Béla	2	2	2	3	3	3		3	3	3		2		2		
Bagi Béla	1	1	1	2	3	2		2	2	2		2				
Bálint János	2	2	2	3	4	4		3	3	3		1				
5 Diósy József	1	1	1	2	1	2		1	1	2		2		2		
Frankó Antal	2	2	3	4	3	3		3	3	3		1			1	
Fungács Béla	1	2	3	3	3	3		3	3	3		2				
Furkó László	2	3	3	3	3	3	1	3	3	4	1	2		2		
Gyenes Sándor	1	2	2	2	3	2		3	2	3		2		1	2	
10 Hajagos József	1	2	3	3	3	3		3	3	3		2				
Halassy Sándor	2	2	1	3	3	3		3	3	3		2		2		
Hermanek István	1	2	3	3	3	3		3	2	3		f				
Hollschwandner Ferencz	1	2	2	1	3	2		3	3	2		2				
Kerekes Béla	1	1	2	2	3	2		1	2	2		3		3		
15 Ö. Kovács Mihály	1	2	1	2	2	2		2	2	2		3		1		
Kovács Sándor	1	2	2	1	3	2		3	2	2		2		2		
Löffler Ernő, izr.	1	1	1	2	2	1		1	1	2		3		1	1	
Módl József	1	1	3	3	4		1	3	3	3	1	2		2		
Nagy Lajos	1	1	1	2	2	2		1	2	2		2		1		
20 Nagy Mihály	1	2	1	2	2	2		2	2	2		2				
Nyúl Pál	1	1	1	1	1	1		1	1	1		2	1	1		
Pintér Ferencz	1	1	1	1	1	2		1	1	2		2		1		
Popovics Sándor, g. k.	1	1	3	2	3	3		3	3	2		1				
Schillinger György, izr.	1	1	1	1	1	1		1	1	1		1		2		
25 Sándor Béla	1	1	3	3	4		1	3	3	3	1	3				1
Sroff István	2	2	1	3	2	3		1	2	3		f				1
Stern Ferencz, izr.	2	4	2	3	3	4		3	3	3		3				3
Szabó József	1	2	2	3	3	3		3	2	3		3		2		
Szabó Mihály	2	3	3	3	4	4		3	3	3		2		2		
30 Sztalmári Sándor	2	3	3	3	3	3		3	3	3		2		1		2
Varga Károly	1	1	1	2	3	2		2	3	2		2			1	
Völlick Brunó	1	1	2	1	3	2		1	2	2		2	1			2

Kimaradt: Kovács Károly, ev. ref.

Összesen : 33.

VI. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak		
	Magaviselet	Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettudj	Mennyiség tan	Tornázás	Gyorsírás	Műtér	Zene
Banó Sándor —	2	2	3	3	3	3	3	3	3	2			
Blauhorn Károly —	1	1	1	3	2	2	1	2	2	2	1		1
Dégi Zoltán —	3	1	3	3	4	4	3	3	3	2		2	
Fritz Rezső, izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1		
5 Füredi Lajos —	1	1	1	2	2	2	1	1	2	2			
Hitter Miklós —	1	1	1	3	3	3	1	2	3	2	1		
Holczer Márton —	1	1	2	3	3	3	3	3	3	3		2	
Károsi Sándor —	1	1	1	3	1	2	2	1	2	2	1	3	3
Kocsák József —	1	2	3	3	3	3	3	2	3	1	1	3	3
10 Kocsák Sándor —	2	3	3	4	4	4	3	3	3	1		3	3
Major Béla —	1	1	1	2	1	1	1	1	2	2		2	2
Major Gyula —	1	1	2	3	2	2	1	2	3	2		2	2
Nóta István —	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	3	3
Pflug János —	1	1	1	1	1	2	2	1	2	2	1	1	1
15 Pölhössy Géza —	1	1	2	3	3	3	3	2	3	2		3	3
Simon Gyula —	2	2	2	3	3	3	3	2	2	2	1	1	1
Sinkovich Lajos —	1	2	3	4	3	4	3	3	4	3		3	3
Willér Géza, ö. d. —	2	2	2	1	3	2	3	1	2	1			
Magántanulók:													
Buchwald István, izr. —		1	2	3	3	3	2	3	2				
20 Erdélyi József, k. r. n. p. —		1	2	1	1	1	1	2	2				
Horváth Iván, ism. —		1	3	2	3	3	3	3	3				
Nagy István, k. r. n. p. —		1	1	1	1	2	1	1	1				

K i m a r a d t: Vértesi Gyula.

Összesen: 23.

VII. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Magaviselet	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak				
		Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiség	Tornázás	Francia ny.	Gyorsírás	Művészet	Zene
Bagi Kálmán — — — —	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2				1
Bábiezky Kálmán — — — —	1	2	2	3	3	3	3	2	2	2			1	
Brachfeld Gyula, izr. — — — —	2	2	2	3	3	2	2	3	2	2			2	
Csorba Gáspár — — — —	1	3	2	3	3	2	3	3	2	2	2		1	
5 Elekes Mihály — — — —	2	2	2	3	3	3	3	4	3	3				
Erdélyi József, k. r. n. p. — — — —	1	1	1	1	1	2	1	1	1	fm	1		1	
Földi József, k. r. n. p. — — — —	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fm			1	
Gengler Ferencz — — — —	1	2	1	1	3	3	1	2	2	2				
Gráber Andor, izr. — — — —	1	2	2	3	3	2	2	3	3	2				
10 Hársing István, k. r. n. p. — — — —	1	1	1	2	2	2	1	1	2	fm			1	
Hegedűs Ferencz — — — —	1	2	1	3	3	3	1	3	3	2			1	
Hogyor József, k. r. n. p. — — — —	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fm			1	
Huber Viktor — — — —	1	3	2	2	3	3	2	3	3	2			2	
Kozacsek Elek — — — —	1	3	2	3	2	2	2	3	3	2			3	
15 Köhalmi Mihály, k. r. n. p. — — — —	1	1	1	1	1	2	1	1	2	fm			1	
Láber Viktor — — — —	1	2	2	2	3	3	2	3	3	2				
Lesi József, ism. — — — —	2	1	2	2	3	3	2	3	3	3				
Lólin Péter, gör. kcl. — — — —	2	2	3	4	3	3	3	3	3	3	3			
Macher Albert — — — —	1	1	2	1	2	2	1	1	1	2				1
20 Magyar József — — — —	2	1	3	3	3	3	2	2	3	2		1		
Nagy István, k. r. n. p. — — — —	1	1	1	1	2	2	1	1	1	fm	1		1	
Neumann Pál, izr. — — — —	1	1	1	2	3	3	1	1	1	3				
Néder Gyula, k. r. n. p. — — — —	1	1	1	1	2	2	1	1	1	fm			1	
Novy Ferencz — — — —	1	2	1	1	2	2	1	2	2	2	1			1
25 Orbán János — — — —	1	3	2	3	3	3	2	2	2	2			2	
Szakáll Gyula, k. r. n. p. — — — —	1	1	1	2	2	2	1	1	2	fm			1	
Szűsz Manó, izr. — — — —	1	3	2	1	2	2	1	1	1	2				
Ullrich József, k. r. n. p. — — — —	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fm			1	1
Valentin József, k. r. n. p. — — — —	1	1	1	2	2	2	1	1	2	fm			1	1
30 Véber Mihály — — — —	1	3	2	3	2	2	2	2	2	3				
Virág Péter — — — —	2	3	2	3	3	3	3	3	3	2			2	
Zacher György, k. r. n. p. — — — —	1	1	2	1	2	2	1	1	2	fm	1		1	1
Zalai János, k. r. n. p. — — — —	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fm			1	1
Magántanulók:														
Buchwald István, izr. — — — —	2	1	2	3	3	1	1	2						
35 Császár Gyula — — — —	2	2	2	3	3	2	3	3						

Összesen : 35.

6*

VIII. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Rendes tantárgyak											Rendkívüli tantárgyak				
	Magaviselet	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótló olv.	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Bölcsészet	Rajz	Tornázás	Francia ny.	Műténck	Zene
Andor Károly, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	fm	1	1	1	
Bodrogi János — — —	1	2	2	3	3	2		2	1	2	2	3				
Dégi Bertalan — — —	2	2	3	3	3	3		3	3	3	3	3				
Fehér Flórián, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	fm	1	1		
5 Fekete István — — —	1	1	1	2	2	2		2	2	2	1				1	
Haunstädter József, kr. n. p.	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	fm	1	1		
Imre Ferencz — — —	1	2	3	3	3	3		3	3	3	3	3				
Ivencz Ferencz — — —	1	1	1	1	2	1		1	1	2	1	2			1	
Jancsár Mihály — — —	1	1	2	2	2	2		1	2	2	1	2	1			
10 Jeszenszky Lajos	2	2	2	3	3	3		3	2	2	2	fm				
Kafka Ferencz — — —	1	2	2	1	3	3		3	3	3	2	2				
Lukács József, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	fm			1	
Lukinits Imre, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	fm	1	1	1	
Magony József, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	2		1	1	2	1	fm	1	1	1	
15 Majoros Béla, k. r. n. p.	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	fm	1	1	1	
Margalit Jenő, izr. — —	1	1	1	1	2	2		2	1	1	1	2	1			
Mátrai János, k. r. n. p.	1	1	1	2	2	2		2	1	2	1	fm				
H. Nagy István — — —	2	3	3	3	3	3		3	3	3	3	2				
Szabó Jenő — — —	2	2	3	3	3	3		3	2	3	3	3				
20 Szeles László — — —	1	2	3	3	3	3		3	3	3	3	2				
Szlacsányi Béla — — —	1	3	3	3	3	3		3	2	2	3	2	2			
S. Tóth István — — —	1	3	3	3	3	3		3	3	3	3	1				
Magántanulók:																
Lechner Tibor — — —		3	3	3	3		2	3	3	3	3	3				
Makáry Vilmos — — —		2	3	3	3		3	3	3	3	2	2				
25 Richter József, izr. —		3	3	1	3		3	3	2	3	2	3				

Önkéntes ismétlő: Gyenes Antal.

Beteg: Mészáros László.

Összesen : 27.

XIII.

Statisztikai táblázatok.

1. A tanulók általános áttekintése.

Összesen a tanév végén	Vallásra nézve volt								Anyanyelvre nézve volt								Nyelvismeretre nézve					Egészségi állapot				Magaviselet				Fegyelmi esetek száma																												
	róm. kath.		gör. kath.		gör. keleti		ág. evang.		ev. reform.		unitárius		izraelita		más vallású		magyar		német		román		olasz		tót		szerb-horvát		ruthén		más nyelvű		csak magyarul		csak németül		csak románul		csak olaszul		csak tótul		csak szerb-horvátul		csak ruthénul		hányan tudnak magyarul		betegségi eset		hány tanuló kapott		igazgatói		tanártari		Fegyelmi esetek száma	
	261		5		3		2		28		264		30		2		1		2		—		—		—		—		—		—		—		—		—		—		—		—		—		—		—									
299																	b e s z e l					könyvű súlyos járványos meghalt				jó szabályszerű kev. szabsz. rossz				jegyet				megrovásban részesült tanács folytán el-fávózott kizárattott																								

Összesen a tanév végén	A tanulók szülői közt polgári állásra nézve volt												A tanulók illetősége					Tandijmentes		Lecskéorát nem mulasztott		Igazolatlanul mulasztott			
	őstermelő		iparos		Kereskedő és vállalkozó		tisztviselő									Ö s t ö n d i j a s									
	nagybirtokos és bérlő	kisbirtokos és bérlő	nagy iparos	kis iparos	nagykereskedő	kistereskedő, szatócs stb.	önálló	köztisztviselő (állami, hatósági)	magán és társulati	katona	más értelmiségi (orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, tanító, mérnök, író, művész stb.)	személyes szolgálatból élő (munkás, napszámos, szolgálta stb.)	magánzó (nyugdíjas, tőkéjének jövedelméből stb. élő.)	helybeli	megyebeli	más megyebeli	fiumei és kertületbéli	külföldi	egészen	félig	129	15			
299	—	57	2	—	57	—	—	39	1	37	11	1	39	36	19	180	56	62	—	1	1	58	2	129	15

2. A tanulók részleges áttekintése.

Osztály	Fölvétett az egész év folyamán	Vizsgálatot tett																						Előmenetelők eredménye rendes tantárgyakban						Hányan tanultak				Tanítási óra mulasztás		
		haladó rendes	magán ismétlő	összesen	tanuló	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	23	Mindenkül jeles	Mindenkül leg- alább jó	Mindenkül leg- alább elégséges	Egykül elégtelen	Kettőkül elégtelen	Többkül elégtelen	Francia nyelvet	Gyorsírást	Művészet	Zene	Igazolt	Nem igazolt	Összesen				
						életévét betöltötte																														
I.	70	57	—	6	63	—	9	30	14	7	3	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5	36	5	5	10	—	—	63	3	701	23	724				
II.	57	49	1	6	56	—	—	6	27	12	8	2	1	—	—	—	—	—	—	2	6	34	10	2	2	—	—	35	2	403	10	413				
III.	30	27	1	1	29	—	—	—	7	9	7	4	2	—	—	—	—	—	—	—	8	16	3	—	2	5	9	11	3	312	2	314				
IV.	39	34	—	3	37	—	—	—	—	1	15	13	8	—	—	—	—	—	—	2	3	24	5	1	2	3	8	11	5	366	4	370				
V.	33	32	—	—	32	—	—	—	—	—	7	9	10	4	1	—	1	—	—	2	6	16	5	3	—	2	7	16	2	326	4	330				
VI.	23	18	4	1	22	—	—	—	—	—	—	5	3	6	5	—	—	—	—	—	6	13	—	1	2	—	8	12	7	231	—	231				
VII.	35	32	2	1	35	—	—	—	—	—	—	—	10	8	9	5	3	—	—	5	10	18	2	—	—	7	2	20	7	465	2	467				
VIII.	27	22	3	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	4	7	7	3	3	1	6	6	13	—	—	—	8	—	7	7	169	4	173				
I—VIII.	314	271	11	17	299	—	9	36	48	29	40	33	37	22	22	12	7	3	1	19	50	170	30	12	18	25	34	175	32	2973	49	3022				

Nb. Egy önkéntes ismétlő többé nem számoltatik el.

3. Az érettségi vizsgálatok eredményének áttekintése az 1897–98. iskolai évről.

Általában:

A vizsgálat ideje	Jelentkezett					Megvizsgáltatott				Érett lett				Visszavettett				
	rendes	pótló	ismétlő	javító	összesen	csak írásban	csak szóban	írásb. és szóban	összesen	jelesen	jól	egyszerűen	összesen	írásbeli után	szóbeli után			összesen
															javítóra	ismétlőre	végleg	
vizsgálatra																		
Az év végén . . .	22	—	3	—	25	—	—	25	25	6	6	8	20	—	4	1	—	5

Pályaválasztásra nézve:

Teljes vizsgálat után	Érettnék nyilvántartott	Az érettek közül															
		papi	jogi	orvosi	tanári	mérnöki	építészeti	erdészeti	bányászati	vegyészi	ipari	kereskedői	gazdászati	vasúti	más hivatalnoki	katonai	határozatlan
		pályára szándékozott															
Az év végén . . .	20	3	5	1	8	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—

XIV.

Értesítés az 1898—99. tanévre.

Augusztus hó 31-ikén fölvételi-, javító- és pótló-vizsgálatok lesznek. A beiratások szept. hó 1., 2. és 3. napjain d. e. 8—12-ig eszközöltetnek a főgymn. épületében. *Ezen túl egy hétig csakis a késedelmöket szigorúan igazoló tanulókat veheti föl az igazgató.* A még később jelentkezők fölvételét az igazgatóság útján benyújtott folyamodványra, a tanév két első havában a tanker. főigazgató, ezen túl a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszter engedheti meg.

Az első osztályba 68 tanuló vehető föl; és *pedig első sorban a helybeli róm. katolikusok, azután a vidéki róm. katolikusok s csak ezután iratkozhatnak be más vallásúak; azért 1. és 2-ikán az első osztályba más vallásúak ne is jelentkezzenek, hanem csak 3-ikán.* — A többi osztályra beiratkozók ily korlátozás alá nem esnek.

Az első osztályba csak oly növendékek vétetnek föl, kik életök 9-ik évét betöltötték és 12 évesnél nem idősebbek; az idősebb tanulók fölrétele fölött a tanári testület határoz. A felvétetni kívánó tanuló igazolni tartozik, hogy a népiskola négy osztályát sikerrel végezte, vagy felvételi vizsgálatnak kell magát alávetni.

Minden tanuló tartozik magával hozni iskolai bizonyítványát, születési levelét (hiteleset, bélyeggel) és újraoltási igazolmányát.

Azon tanulónak, ki a gymnasium előző osztályából *egy tantárgyből elégtelen osztályzatot kapott*, az intézet tanári testülete megengedheti, hogy a következő iskolai év kezdetén javító vizsgálatot tehessen. A ki pedig két tantárgyből kapott elégtelen osztályzatot, 50 kros bélyeggel és a tanker. kir. főigazgatóhoz címzett folyamodványt tartozik benyújtani a főgymn. igazgatójánál július hó 6-ikig. *De a kinek magariselete kev. szabályszerű vagy rossz, az, még ha csak egy tárgyból bukott is, javító vizsgálatot nem tehet.*

A ki kettőnél több tárgyból kapott elégtelen osztályzatot, javító vizsgálatra egyáltalában nem bocsátható.

Bukott, ismétlő tanuló középiskolába többé nem járhat.

A javító és pótló vizsgálatot csak azon intézetben lehet tenni, a melynél az illető az elégtelen osztályzatot kapta, vagy a vizsgálatot fontos okból, pl. betegsége miatt elmulasztotta.

A szeptemberi javító és pótló érettségi vizsgálatra a jelentkezés augusztus 15-ig tart s az illetők irományait is tartoznak ez ideig beadni az igazgatóságnál.

Vidéki illetőségű szülők, vagy gyámok a beiratásnál kötelesek oly helyettest bemutatni, kire a felügyeletet átruházzák.

Az iskolai pénzt illetőleg, a róm. kath. egyházközségnek, mint iskola-fentartónak, határozata a következő: helybeli róm. katolikusok 10 frtot, nem róm. katolikusok és vidékiek egyaránt 20 frtot fizetnek. A pénz elengedéseért szeptember 20-ig lehet folyamodni: a róm. kath. egyházközséghez címzett, bélyegtelen folyamodványhoz mellékelni kell az iskolai bizonyítványt, születési bizonyítványt és a folyó évről kiállított hiteles szegénységi bizonyítványt, melyet szeptember 20-ig a főgymn. igazgatójánál kell benyújtani: később beadott folyamodványok nem vétetnek figyelembe. -- Bukott tanuló, tanpénz elengedésért nem folyamodhatik. — A mentesség csak egy tanérre szól. De ha valamely mentes tanuló karácsonykor elégtelen osztályzatot kapott, a tanér második felére tanpénzt fizetni tartozik.

Kelt Kecskeméten, 1898. június 29.

Dr. Tóth György,
főgymnasiumi igazgató.

TARTALOM.

Ünnepélyeink az 1897/8. tanévben	1--36 lap.
I. Tanári kar	37--39
II. Előadott tananyag, tankönyvek .	40--53
III. Írásbeli feladványok	54--55
IV. A főgymn. története 1897/8-ban	56--59
V. Az intézet külső viszonyai	59--60
VI. Könyv- és szertárak .	60--65
VII. Önképző-kör	65--66
VIII. Gyorsíró-kör	67
IX. Segélyző egyesület	67--68
X. Jegyzőkönyv az 1897/8. tanévi pályázatokról	68--71
XI. Ösztöndíjak, jutalmak, segélyezések	72--73
XII. A tanulók érdemsorozata .	74--84
XIII. Statisztikai táblázatok . .	85--87
XIV. Értesítés az 1898/9. tanévre .	88--89 ..

